LINGUÆ LATINÆ EXERCITATIO,

JOAN. LOD. VIVE AUTORE.

Disce puer, linguæ quæ sunt abstrusa Latinæ:
Hic liber, aut nullus, quæ dabit apta tibi.

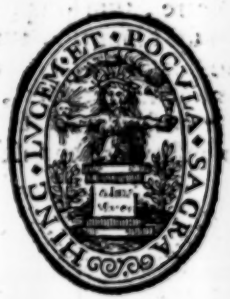

BIBL CANT. ACAD.

CANTABRIGIÆ,
Ex Academiæ celeberrimæ Typographeo.
MDCXXXIII.

VIVES PHILIPPO CAROLI Cæſ. Aug. F. Hæredi optimam mentem.

LATINÆ linguæ permagnæ ſunt, & ad loquendum & rectè ſentiendum, utilitates: eſt enim ea veluti theſaurus quidam omnis eruditionis; quoniam magna & præſtantia ingenia Latino ſermone diſcipſinas omnes conſcripſerunt, ad quas nemo poteſt pervenire, niſi per linguæ illius cognitionem. Quam ob cauſam non gravabor, inter majorum ſtudiorum occupationes, hac quoque parte pueritiæ rudimenta adjuvare. Conſcripſi in uſum Latinæ linguæ primam loquendi exercitationem, quam pueris, ut ſpero, conducibilem, tibi Principi puero viſum eſt dicare, tum propter patris tui benevolentiam erga me ſummam, tum quòd in animo tuo ad rectos mores formando, optimè de Hiſpania, hoc eſt, patriâ meâ merebor, cujus ſalus ſita eſt in tua probitate ac ſapientia. Sed hæc à Joanne Martino Siliceo inſtitutore tuo & copioſiùs audies, & crebriùs.

1090:99

SURRECTIO

SURRECTIO MATUTINA.

Beatrix puella, Euſebius, Emanuel.

IEſus Chriſtus excuſcitet vos à ſomno vitioſorum. Heus pueri, eſtiſne hodie evigilaturi? Eus. Neſcio quid incidit mihi in oculos, ità videor eos habere plenos arenæ. B. Hæc eſt tua prima cantio matutina, & bene vetus: aperiam feneſtras baſce ambas, ligneam & vitream, ut feriat clarum mane veſtros amborum oculos. Surgite. Euſ. Tam multo mane? B Propior eſt meridies quàm aurora. Vis tu Emanuel recentem ſubuculam? Em. Nihil nunc eſt neceſſe, hæc eſt ſatis munda: cras ſumam alteram. Cedò mihi thoracem. B. Quem? Simplum an diploidem? Em. Quem voles: meâ nihil refert. Porrige huc ſimplum, ut ſi ſim hodie luſurus pilâ, minùs graver. B. Hic eſt ſemper tuus mos. Priùs de luſu cogitas, quàm de ſchola. Em Quid tu dicis inepta? Et ſchola ipſa vocatur ludus. B. Ego non intelligo veſtras grammaticationes & ſophiſmata. Em. Da ligulas aſtrictoria: coriaceas. B. Fractæ ſunt: accipe ſericas. Et ſic juſſit tuus pædagogus. Quid jam? vin' femoralia, & tibialia, quoniam eſt æſtus? Euſ. Minimè verò, dato fœminicruralia: quæſo, conſtringe me. B. Quid? Tu habes brachia fœnea, aut butyracea? Em. Non, ſed filo tenui conſuta. Hui! Qualia dediſti mihi aſtrigmenta exarmata, & lacerata! B. Memineris te herì alia perdidiſſe integra. Em. Quî ſcis? B. Ego per rimulam oſtii obſervabam te cum Guſmanulo ludentem. Em. Amabò, Nè id pædagogus reſciſcat. B. Imò ego narrabo cùm primùm appellâris me deformem, ut ſoles. Em. Quid, ſi rapacem? B. Quidvis, modò nè deformem. Em. Cedò calceos. B. Utros? Longo obſtragulo an brevi? Em. Tectos propter lutum. B. Propter lutum aridum, quod

Subucula, eſt virilis camiſia.

Diploïs, dequavis re duplicata dicitur.

Ligula aſtrictoria, quibus veſtimenta ſtringuntur.

Fœminicruralia, novum pro *femoralibus* & *tibialibus* conjunctis.

Exarmata aſtrigmenta, ne ferris.

Obſtragulum eſt corium calcei ſuperius.

quòd alio nomine vocatur pulvis. Sed bene facis: nam in apertis cingulum est fractum, & fibula amissa. Em. Indaga rogo. B. Tu ipse facito. Em. Non possum me flectere. B. Tu quidem facilè te curvares, desidia verò tua difficilé: an deglutîsti ensem, ut circulator ille nudiusquartus? adeóne es jam delicatus? quid facies grandior? Em. Astringe nodo laxo gemino; quod est elegantius. B. Nihil minùs: solveretur nodus illico, & decideret tibi calceus è pedibus: præstat vel gemino astricto, vel astricto & laxo. Sume tunicam manicatam & cingulum textile. Em. Minimè id quidem, sed coriaceum venatorium. B. Mater vetat: vis tu omnia arbitratu tuo facere? Et tu herì fregisti aciculam fibulæ. Em. Non poteram alioqui exfibulare. Da ergo illud puniceum ex lino. B. Cape, cinge te cinctu Gallico, pelle caput prius radiis rarioribus, tum densioribus: apta pileum vertici, vè in occipitium reducias more tuo, aut in frontem & oculos. Em. Prodeamus jam tandem. B. Quidè? Illotis manibus, & facie? Em. Istâ tuâ tam molestâ curiositate taurum jam enecâsses, nedum hominem: videris mihi non puerum vestire, sed sponsam. B. Eusebi affer pollubrum cum urceolo; funde altiùs: stilla potius ex epistomio quàm profundas: elue sordes istas ex nodis digitorum: ablue os & gargariza: frica bene cilia, & palpebras, tum glandulas sub auriculis duriter: cape linteum, extergete. Deum immortalem! De omnibus es sigillatim admonendus, ubiúne ipse tuâ sponte faceres? Em. Vah! Nimium es importuna, & odiosa. B. Et tu nimium scitus puer, ac formosulus. Deosculare me: flecte jam genua, & recita precationem dominicam, & preces alias, ut habes de more, antequam pedem ponas extra cubiculum. Vide, mi Emanuel, ut ì de re nulla alia cogites, dum oras. Mane paulisper, appende sudariolum hoc de zona, ad nares emungendas & purgandas. Em. Súmne satìs ad arbitrium tuum compositus? B. Es. Em. Ad meum minimè, quoniam jam tandem ad tuum: ausim facere sponsionem, me horam unam vestiendo consumpsisse. B. Quid si vel duas? quò eras alioqui iturus? quid agturus?

Acicula fibulæ, est id quo corrigia affigitur.

Cinctu Gallico, quo modo solent illi se cingere.

Pollubrum, id est, vas ex quo aqua fundatur.

Urceolus, patina in quam fundi ur.

Epistomium, est nasus gutti.

Facere sponsionem, deponere, certare pretio.

aturus? fossurus, credo, aut araturus. Em. *Quasi desit quod agam.* B. *O magnum virum, vehementer in nihil agendo occupatum!* Em. *Non hinc abis cavillatrix? abi, aut ego te abigam hoc calceo, aut calanticam tibi detraham de capite.*

Calantica, indumentum est capitis muliebre.

PRIMA SALUTATIO.

Puer, Pater, Mater, Isabellula.

SAlvus sis, mi pater; salve, mea matercula: precor vobis felicem hunc diem, germanuli; propitium vobis opto Christum, sororculæ. Pa. *Mi fili, sospitet te Deus, evehat ad ingentes virtutes.* Ma. *Servet te Christus, mea lux. Quid agis, mea dulcedo? quid vales? quomodo nocte hac quievisti?* Pu. *Rectè valeo, & placidè dormivi.* Ma. *Christo gratia: propitium hoc velit tibi esse.* Pu. *Ad mediam tamen noctem excitatus sum è dolore capitis.* Ma. *Me perditam & miserrimam! Quid narras? Quâ parte capitis?* Pu. *Ad bregma.* Ma. *Quamdiu?* Pu. *Vix octavâ parte horæ: postea redormii, nec sensi ampliùs.* Ma. *Respiravi: nam exanimâras me.* Pu. *Bene sit tibi. Isabellula, para mihi jentaculum. Ruscio, Ruscio, huc, canicule festivissime: en ut candâ adulatur, ut se in posteriores pedes erigit. Quomodo habes? quomodo vales? Heus tu, affer panis buccam unam aut alteram, quam ei demus: videbis lusus scitissimos. Non esuris? nihilne edisti hodie? Profectò plus est in cane isto intelligentiæ, quàm in illo mulione crasso.* Pa. *Tulliole mi, lubet mihi tecum paulisper confabulari.* Pu. *Quid, mi Pater? Nam nihil potest mihi accidere suavius, quàm te audire.* Pa. *Hic tuus Ruscio est bellua, an homo?* Pu. *Bellua, ut credo.* Pa. *Quid tu habes, cur sis homo, non ille? Tu edis, bibis, dormis, ambulas, cursitas, lusitas. Hæc ille omnia.* Pu. *Atqui ego sum homo.* Pa. *Quomodo id cognoscis? quid tu nunc habes plus quàm canis? Sed hoc interest: quòd ille non potest homo fieri; tu potes, si vis.* Pu. *Obsecro, mi pater, effice id primo quoque tempore.* Pa. *Fiet, si eas, quò eunt*

quòd alio nomine vocatur pulvis. Sed bene facis: nam in aspertis cingulum est fractum, & fibula amissa. Em. Indue, rogo. B. Tu ipse facito. Em. Non possum me flectere. B. Tu quidem facilè te curvares, desidia verò tua difficilé: an deglutîsti ensem, ut circulator ille nudiusquartus? adeóne es jam delicatus? quid facies grandior? Em. Astringe nodo laxo gemino; quod est elegantius. B. Nihil minùs: solveretur nodus illico, & decideret tibi calceus è pedibus: præstat vel gemino astricto, vel astricto & laxo. Sume tunicam manicatam & cingulum textile. Em. Minimè id quidem, sed coriaceum venatorium. B. Mater vetat: vis tu omnia arbitratu tuo facere? Et tu herì fregisti aciculam fibulæ. Em. Non poteram alioqui exfibulare. Da ergo illud puniceum ex lino. B. Cape, cinge te cinctu Gallico, pecte caput priùs radiis rarioribus, tum densioribus: apta pileum vertici, nè in occipitium rejicias more tuo, aut in frontem & oculos. Em. Prodeamus jam tandem. B. Quid? Illotis manibus, & facie? Em. Istâ tuâ tam molestâ curiositate taurum jam enecâsses, nedum hominem: videris mihi non puerum vestire, sed sponsam. B. Eusebi affer pollubrum cum urceolo; funde alitius: stilla potius ex epistomio quàm profundas: elue sordes istas ex nodis digitorum: ablue os & gargariza: frica bene cilia, & palpebras, tum glandulas sub auriculis duriter: cape linteum, extergete. Deum immortalem! De omnibus es sigillatim admonendus, nihilne ipse tuâ sponte faceres? Em. Vah! Nimium es importuna, & odiosa. B. Et tu nimium scitus puer, ac formosulus. Deosculare me: flecte jam genua, & recita precationem dominicam, & preces alias, ut babes de more, antequam pedem ponas extra cubiculum. Vide, mi Emanuel, ut ì de re nulla alia cogites, dum oras. Mane paulisper, appende sudariolum hoc de zona, ad nares emungendas & purgandas. Em. Sùmne satìs ad arbitrium tuum compositus? B. Es. Em. Ad meum minimè, quoniam jam tandem ad tuum: ausim facere sponsionem, me horam unam vestiendo consumpsisse. B. Quid si vel duas? quò eras alioqui iturus? quid

iturus?

Acicula fibulæ, est id quo corrigia affigitur.

Cinctu Gallico, quo modo solent illi se cingere.

Pollubrum, id est, vas ex quo aqua funditur.

Urceolus, patina in quam funditur.

Epistomium, est nasus gutti.

Facere sponsionem, deponere, certare pretio.

alturus? fossurus, credo, aut araturus. Em. *Quasi desit quod agam.* B. *O magnum virum, vehementer in nihil agendo occupatum!* Em. *Non hinc abis cavillatrix? abi, aut ego te abigam hoc calceo, aut calanticam tibi detraham de capite.*

Calantica, indumentum est capitis muliebre.

PRIMA SALUTATIO.

Puer, Pater, Mater, Isabellula.

SAlvus sis, mi pater, salve, mea matercula: precor vobis felicem hunc diem, germanuli: propitium vobis opto Christum, sororculæ. Pa. *Mi fili, sospitet te Deus, evehat ad ingentes virtutes.* Ma. *Servet te Christus, mea lux. Quid agis, mea dulcedo? quid vales? quomodo nocte hac quievisti?* Pu. *Rectè valeo, & placidè dormivi.* Ma. *Christo gratia: propitium hoc velit tibi esse.* Pu. *Ad mediam tamen noctem excitatus sum è dolore capitis.* Ma. *Me perditam & miserrimam! Quid narras? Quâ parte capitis?* Pu. *Ad bregma.* Ma. *Quamdiu?* Pu. *Vix octavâ parte horæ: postea redormii, nec sensi amplius.* Ma. *Respiravi: nam examinâras me.* Pu. *Bene sit tibi. Isabellula, para mihi jentaculum. Ruscio, Ruscio, huc, canicule festivissime: en ut caudâ adulatur, ut se in posteriores pedes erigit. Quomodo habes? quomodo vales? Heus tu, affer panis buccam unam aut alteram, quam ei demus: videbis lusus scitissimos. Non esuris? nihilne edisti hodie? Profectò plus est in cane isto intelligentiæ, quàm in illo mulione crasso.* Pa. *Tulliole mi, lubet mihi tecum paulisper confabulari.* Pu. *Quid, mi Pater? Nam nihil potest mihi accidere suavius, quàm te audire.* Pa. *Hic tuus Ruscio est bellua, an homo?* Pu. *Bellua, ut credo.* Pa. *Quid tu habes, cur sis homo, non ille? Tu edis, bibis, dormis, ambulas, cursitas, lusitas. Hæc ille omnia.* Pu. *Atqui ego sum homo.* Pa. *Quomodo id cognoscis? quid tu nunc habes plus quàm canis? Sed hoc interest: quòd ille non potest homo fieri; tu potes, si vis.* Pu. *Obsecro, mi pater, effice id primo quoque tempore.* Pa. *Fiet, si eas, quò eunt*

belluæ, redeunt homines. Pu. *Ibo, pater, multò libentissimè: sed ubi est?* Pa. *In ludo literario.* Pu. *Nulla est in me ad rem tantam mora.* Pa. *Nec in me. Isabellula, audin'? Da huic jentaculum in cistellam.* Is. *Ecquidnam?* Pa. *Frustum panis butyro illitum, vel ficus aridas, aut uvas passas pro obsonio, sed insolatas: nam alteræ illæ viscosæ inficiunt puerorum digitos, & vestes: nisi malit cerasa aliquot, vel pruna aurea, & oblonga. Insere brachiolum cistulæ, nè excidat.*

Insolari, ad solem exsiccari.

DEDUCTIO AD LUDUM.

Pater, Propinquus, Puer, Philoponus ludimagister.

COmmenda te Christo. Pu. *Duc nos Jesu Christe: sapientissime, dementes; potentissime, imbecilles.* Pat. *Quæso, mi propinque, tu qui es versatus in studiis literarum, ecquis est in hoc gymnasio optimus institutor puerorum?* Prop. *Doctissimus quidem, Varro: Sed diligentissimus & vir probissimus, Philoponus; nec eruditionis aspernandæ. Habet Varro scholam frequentissimam & domi numerosum gregem contubernalium: Philoponus non videtur delectari turbâ; paucioribus est contentus.* Pat. *Hunc malo.* Prop. *Ellum in porticu gymnasii inambulantem.* Pat. *Fili, hoc est formatorium & quasi officina hominum, & hic artifex formandi. Adsit tibi Christus magister. Aperi caput puer, & flecte poplitem dextrum, sicuti es edoctus: sta jam rectus.* Phil. *Prosperus sit nobis omnibus tuus adventus. Ecquid rei est?* Pat. *Hunc filiolum meum ad te adduco, ut ex bellua hominem facias.* Phil. *Dabo in eam rem operam sedulam. Fiet. Revertetur ex pecude homo, ex nequam frugi & bonus: id verò nè dubitaveris.* Pat. *Quanti doces?* Phil. *Si puer bene proficiat, vili; sin parúm, caré.* Pat. *Acutè hoc dicis, & sapienter, ut omnia. Partiamur inter nos igitur hanc curam: tu ut sedulò instituas; ego ut benignè compensem tuam operam.*

EUNTES

EUNTES AD LUDUM literarium.
Cirratus, Prætextatus, Titivillitium, Vetula, Tereſula, Oluſcularia,

Videtur tibi tempus eundi ad ludum? Pr. *Planè tempus eſt ut eamus.* Cir. *Non ſatis teneo viam; credo eſſe in illo vico proximo.* Præ. *Quoties illuc itâſti?* Cir. *Ter, aut quater.* Præ. *Quando cœpiſti eò itare?* Cir. *Nudiustertius, ut puto, aut quartus.* Præ. *Quid igitur, an non id ſatis eſt ad noſcendam viam?* Cir. *Non, etiamſi eam centies.* Præ. *Ego verò vel ſi ſemel, nunquam deinceps aberrarem. Sed tu vadis invitus, & ambulas luſitans, nec viam aſpicis, nec domos, nec ulla ſigna, quæ te poſtea admoneant, quà ſit flectendum, quæ via tenenda. Ego hæc omnia obſervo diligenter, quia lubens eo.* Cir. *Puer hic habitat in proximo ſcholæ. Heus tu, Titivillitium! Quà itur ad ædes tuas?* Tit. *Quid vis? venis à matre tua? mater mea non eſt domi, ac nè ſoror quidem: ambæ ſunt profectæ ad Divæ Annæ.* Cir. *Quid illîc agitur?* Tit. *Herì fuerunt cucœnia: hodie invitavit eas mulier quædam caſearia, ad edendum lac coagulatum.* Cir. *Et tu cur non es unà profectus?* Tit. *Relictus ſum hîc, ut ſervem domum: frater meus puerulus abductus eſt ab eis illúc: ſed pollicitæ ſunt mihi, ſe de reliquiis allaturas partes in quaſillo.* Cir. *Quin tu igitur manes domi?* Tit. *Continuò revertar: nunc prodeo luſum talis cum filio hujus cerdonis. Vultis & vos venire?* Cir. *Eamus ſodes.* Præ. *Minimè verò id quidem.* Cir. *Quidni?* Præ. *Nè vapulemus.* Cir. *Ah! Non memineram.* Tit. *Non vapulabitis.* Cir. *Quî ſcis?* Tit. *Quia magiſter veſter perdidit herì ferulam.* Cir. *Hem! Quomodo nôſti?* Tit. *Hodie de domo noſtra audiebamus ejus vociferationem quærentis ferulam.* Cir. *Amabó, ludamus parumper.* Præ. *Tu ludito ſi vis: ego ibo ſolus.* Cir. *Nè me apud præceptorem, quæſo, deferas: dic me detineri domi à patre.* Præ. *Vis mentiri me?* Cir. *Quidni, propter ſodalem?* Præ. *Quia in templo audivi concionato-*

cionatorem affirmantem, mendaces esse filios Diaboli, veraces Dei. Cir. Diaboli verò? apagé. Per signum sanctæ crucis ab inimicis nostris libera nos, Deus noster. Præ. Non potes liberari, si ludas cùm est discendum. Cir. Eamus: tu valeto. Tit. Hui! Pueri isti non audent paulisper ludere, alioqui cædendi. Præ. Ille est puer perditus, & evadet sceleratus vir. Sed quomodo elapsus est nobis? nec rogavimus quà esset via ad ludum. Revocemus. Cir. Abeat in malam rem; nolo sit mihi rursum incitamento ad lusum: percontabimur ab hac vetula. Mater, nôsti ne quà itur ad scholam Philoponi? Vet. Juxta eam scholam habitavi ego sex annos: è regione peperi filium natu maximum, & filias duas. Transite plateam hanc villæ rasæ; indè est angiportus; tum platea Domini Veterani; hinc flectite ad dextram; tum ad sinistram: ibi percontamini. Non procul abest schola. Cir. Vah! Non poterimus omnia retinere. Vet. Teresula, deduc istos ad ludum Philoponi: nam mater hujus est quæ dabat nobis linum pectendum & nendum. Ter. Quid (malum!) Philoponi? quid hominis est hic Philoponus? quasi ego nôrim. Loquerisne de illo qui resuit calceos juxta cauponam viridem? an de præcone in vico Gigantis, qui alit equos meritorios? Vet. Sat scio, nunquam tu nôsti ea quæ sunt opus, sed ea quæ ad rem nihil faciunt. Inertissima, Philoponus est ludimagister ille senex, procerus, luscitosus, è conspectu ædium quas olim habitavimus. Ter. Ah! Jam redit in memoriam. Vet. In reditu transi per macellum, & eme acetarium, & raphanum, & cerasa: cape fiscellam. Cir. Duc nos etiam per forum olitorium. Ter. Hâc ibitis brevius. Cir. Nolumus isthâc ire. Ter. Quî sic? Cir. Quia momordit me illic canis ex domo pistoris: quin & volumus te comitari ad forum. Ter. Revertens faciam iter per macellum: nam procul adhuc absumus: & emam quæ sunt jussa, postquam reliquero vos in ludo. Cir. Nos cupimus videre, quanti emes cerasa. Ter. Numis senis emimus libras singulas: sed quid ad te? Cir. Quia soror jussit me hodie manè sciscitari,

& est illîc vetula quædam olusculatia, de qua si emeris, scio eam & venditurâm minoris quàm alias, & daturam nobis vel cerasa aliqua, vel thyrsum lactucæ: nam filia ejus ministravit aliquando matri & sorori meæ. Ter. Nè dispendium hoc viæ constet vobis flagris aliquot. Cir. Minimè verò: nam satis veniemus tempori. Ter. Eamus: tantulum deambulavero, quæ misera consumor sedendo domi totos dies. Præ. Quid facis? an tantum sedes otiosa? Ter. Otiosa verò? Minimè certè id quidem: neo, conglobo, glomero, texo. Putas vetulam nostram passuram, ut otier? Festos dies execratur, in quibus est cessandum. Præ. Festi dies num non sunt sacri? quomodo ergo execratur illa rem sacram? vultue ipsa execrari quod est sacrum constitutum? Ter. Censen' me didicisse Geometriam, ut hæc possim vobis edisserere? Cir. Quid rei est Geometria? Ter. Ego nescio. Nos habebamus vicinam, quæ vocabatur Geometra: hæc semper vel erat ipsa in templo cum presbyteris, vel presbyteri domi ejus cum illa. Itaque erat, ut ferebant, sapientissima. Sed ventum est in forum olitorium. Ubi est tandem vestra vetula? Cir. Id ego circumspiciebam: sed eme ab hac eâ lege, ut nobis det aliquid corollarii. Heus amita! Puella hæc emet de te cerasa, si aliquot nobis donaveris. Ol. Nihil mihi donatur: omnia venduntur. Cir. Nec sordes istæ donantur tibi, quas habes in manibus & collo. Ol. Nisi procul hinc abis impudenticule, has sordes sentient genæ tuæ. Cir. Quomodo sentient meæ genæ, cùm tu habeas in tuis manibus? Ol. Redde cerasa, furunculc. Cir. Sumo exemplum: nam volo emere. Ol. Eme igitur. Cir. Si placuerint. Quanti? Ol. Namo libram. Cir. Ah! Acerba sunt: tu, cujus venefica, vendis hîc populo cerasa strangulatoria. Ter. Abeamus hinc ad ludum: nam vos argutiis vestris intricaretis me, & detineretis diu. Jam, ut puto, mea vetula furit domi, ob moram meam. Hoc est ostium: pulsate.

LECTIO.

LECTIO.

Præceptor, Luſius, Æſchines, Cotta.

Cape tabellam abecedariam manu ſiniſtrâ; & dextrâ radium hunc, quo indices ſingula elementa: ſta rectus, pileum pone ſub axilla; audi attentiſſimè, quemadmodum ego has literas nominabo: ſpecta diligenter, quo geſtu oris. Vide ut eodem prorſum modo reddas, cùm repoſcam. Sis mecum. Jam audiſti. Sequere nunc me ſigillatim præeuntem. Tenes probè? Luſ. *Videor mihi ſic ſatis.* Præ. *Unaquæque iſtarum vocatur litera: ex his quinque ſunt vocales,* A,E,I,O,U, *quæ ſunt in vocabulo Hiſpano,* Oueia, *quæ eſt ovis: memineris hujus verbi. Hæc cùm unaqualibet, vel pluribus aliarum, ſyllabam efficit: ſine vocali non fit ſyllaba, & vocalis ipſa non rarò eſt ſyllaba. Itaque aliæ omnes, conſonantes nominantur: quæ per ſe nihil ſonant, niſi adhibitâ vocali. Habent enim ſonum quendam imperfectum, & mancum,* b, c, d, g, *quæ ſine* e *parùm ſonant. Jam ex ſyllabis fiunt voces, ſeu verba: ex his ſermo, quo bellua omnes carent: nec tu à bellua differes, ni probè ſermonem diſcas. Evigila, & nevu ſedulam operam. Ito, ſede cum tuis condiſcipulis, & ediſce quæ præſcripſi.* Luſ. *Non ludimus hodie?* Æſch. *Non: nam dies eſt operarius. Eho! Tu veniſſe te huc arbitraris luſum? Non eſt hic ludendi locus, ſed ſtudendi.* Luſ. *cur ergò* ludus *nominatur?* Æſch. *Nominatur quidem ludus, ſed literarius: quia literis eſt hîc ludendum, aliùi pilâ, trochо, talis: & Græcè audivi appellari* ſcholam, *quaſi otium: quòd verum ſit otium & animi quies, ætatem in ſtudiis agere. Sed ediſcamus, quæ injunxit inſtitutor, ſumviſſo murmure, nè aliis aliis ſimus impedimento.* Luſ. *Avunculus meus, qui aliquando dedit operam literis Bononiæ, docuit me, melius memoriæ infigi, quæ velis, ſi altiùs pronuncies; idq; confirmari autoritate neſcio cujus Plinii.* Æſch. *Si quis ità velit ediſcere ſuas formulas, in hortos ſecedat, aut in cæmeterium templi: ibi clamet;*

clamet licet, quoad excitet mortuos. Cot. *Pueri, hoccine est ediscere? garrire, jurgari? Agite, convenite ad præceptorem omnes jussu ejus.*

REDITUS DOMUM, ET LUSUS PUERILIS.

Corneliola, Mater, Tulliolus, Scipio, Lentulus, Puella.

P*Rosperè redieris, Tulliole: Libet paulisper lusitare?* Tull. *Nondum: statim.* Corn. *Quid habes negotii?* Tull. *Recolere, quæ magister memoriæ ut commendarem mandavit.* Corn. *Quæ tandem?* Tull. *Aspice.* Corn. *Hui! Quæ notæ sunt istæ? credo esse formicas depictas: mea mater, quot formicas & culices adfert Tulliolus pictos in tabella?* Tull. *Tace insana: sunt literæ.* Corn. *Quæ vocatur hæc prima?* Tull. *A.* Corn. *Cur prima est magìs A, quàm hæc altera?* Mat. *Cur tu magìs es Corneliola, quàm Tulliolus?* Corn. *Quia sic vocor.* Mat. *Et illæ literæ ad eundem modum. Sed ito jam lusum, mi fili.* Tull. *Hîc pono tabellam meam & radium: si quis attigerit, vapulabit à matre; nónne, mea matercula?* Mat. *Etiam, mi fili.* Tull. *Scipio, Lentule, adeste lusuri.* Scip. *Quam lusionem?* Tull. *Nucibus ludemus ad conjectum scrobiculi.* Lent. *Non habeo nuces nisi paucas, & eas quassas ac putres.* Scip. *Ludamus putaminibus nucum.* Tull. *Quid mihi ea proderunt, etiamsi lucrer viginti? nullus est intus nucleus quem edam.* Scip. *Ego verò dum ludo non comedo: si quid volo comedere, matrem adeo. Ista nucum putamina sunt apta ad extruendas formicis ædiculas.* Lent. *Ludamus par impar aciculis.* Tull. *Adfer potiùs talos.* Scip. *Adfer, Lentule.* Lent. *Ecce vobis tali.* Tull. *Quàm sunt pulverulenti & immundi, nec satìs purgati à carne, & politi! Jacias.* Scip. *Pro primatu ludendi.* Tull. *Ego sum primus. Quid ludimus?* Scip. *Astrigmen-*

Pro prima ludendi, Qui ludet primus.

Astrigmenta. Lent. *Ego nolo mea perdere : nam domi cæderer à pædagogo.* Tull. *Quid vis ergò perdere, si vincêris?* Lent. *Talitra.* Mat. *Quæ est ista humi abjectio? (deteritis vestes omnes & calceos) tum loco immundissimo? quin verritis priùs pavimentum, & sedetis? affer scopas.* Tull. *Quæ erit igitur sponsio?* Scip. *Aciculæ in singula puncta.* Tull. *Imò binæ.* Lent. *Ego non habeo aciculas: deponam, si vultis, pedunculos cerasorum pro aciculis.* Tull. *Apagé : ludamus ego & tu, Scipio.* Scip. *Ego ausim sorti meas aciculas credere.* Tull. *Da mihi talos in manum, ut jaciam primus: en vici sponsionem.* Scip. *Minimè veró : nam non ludebas seriò.* Tull. *Quis unquam ludit seriò? Ceu dicas album nigrum.* Scip. *Cavillare, quantum voles: non auferes modò aciculas.* Tull. *Agé, remitto tibi hanc manum; ludamus jam pro præmio: adsit dextera sors.* Scip. *Victus es.* Tull. *Auferto.* Lent. *Cedò talos.* Tull. *In hunc jactum omnia.* Lent. *Non recuso.* Puell. *Ad cœnam, pueri: nunquámne facturi estis ludendi finem?* Tull. *Nunc incipimus : ista jam de fine loquitur.*

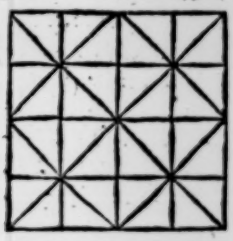

Calculi, sunt duodeni albi & nigri orbes.

Corn. *Ludi hujus jam tædet: ludamus calculis discoloribus.* Tull. *Pinge tu nobis orbes in hoc latere carbone, aut gypso.* Scip. *Ego malo cœnare, quàm ludere : & discedo aciculis meis omnibus exutus fraude vestrâ.* Tull. *Memineris te herì Cethegum spoliâsse.*

Nullus ubique potest felici ludere dextra.

Corn. *Affer, quæso, folia lusoria, quæ invenies sub abaco ad sinistram.* Scip. *Aliàs id quidem; nunc non vacat : nam si diutiùs morer, timeo nè pædagogus meus iratus, incœnem me mittat cubitum. Tu, Corneliola, habe nobis parata folia isthæc in crastinum sub horam vesperam.* Corn. *Si licebit nobis per matrem, satius est nunc ludere, dum sinimur.* Scip. *Satius est nunc cœnare, dum accersimur.* Puell. *Et*

mihi

vobis nihil datis quæ vos ſpectavi? Corn. *Daremus, ſi judicâſſe: da tu nobis potiùs, quæ noſtris luſionibus te delectâſti.* Puell. *Heus pueri! Quando eſtis venturi? cœna eſt ſemicomeſa; propè eſt ut, ſublatis carnibus, apponamus caſeum & poma.*

REFECTIO SCHOLASTICA.

Nepotulus, Piſo, Magiſter, Architriclinus, Lamia, Florus, Anthrax, Hypodidaſcalus.

VIvitiſne hîc lautè? P. *Quid iſtheuc verbi eſt? An lavemus rogas? Quotidiè manus ac faciem, & quidem crebrò: mundities enim corporis, & ſanitati, & ingenio confert.* N. *Non id quæro: ſed an edatis & bibatis ex animi veſtri ſententia.* P. *Nos non edimus ex animi ſententia, ſed ex palati ſententia.* N. *Dico, An ut vultis?* P. *Maximè; nempe cum fame: & qui vult, edit; qui non vult, abſtinet.* N. *Surgitis à menſa famelici?* P. *Non omnino ſaturi; nec expedit: belluarum enim eſt expleri, non hominum. Regem quendam ſapientiſſimum narrant nunquam ſine appetitu accubuiſſe, nunquam ſurrexiſſe ſaturum.* N. *Quid editis?* P. *Quæ habemus.* N. *Putabam vos eſſe, quæ non habeatis. Sed quæ ſunt iſta tandem quæ habetis?* P. *Moleſtum percontatorem! Quæ dantur.* N. *At quæ dantur?* P. *Jentamus de mane ſeſquiborâ poſteaquam ſurreximus.* N. *Quando ſurgitis?* P. *Ferè cum ſole, qui eſt dux Muſarum, & aurora gratiſſima Muſis. Silatum noſtrum eſt fruſtum panis autopyri, & paululum butyri, aut fructuum aliquid: quales anni tempus ſuppeditat. Praudium, olus coctivum, vel pultes in pultariis, aliquid pulmentarii carnium: rapæ modò, modò braſſicæ, amylum, ſimilago, oryza. Tum diebus piſculentis lac ſerojum in gabatis, è quo ſit butyrum expreſſum, incoctis aliquot turundis panis; piſcis receus aliquis, ſi ſit in foro piſcario pretii tolerabilis: ſin ſecùs, ſalſamentum probè maceratum, hinc piſa, aut cicera, aut lentes, aut fabæ,*

Silatum, jentaculum.
Autopyri, ex tota farina confecti ſine excretione furfurum.
Gabatæ, ſunt profundæ ſcutellæ.
Turunda, fruſta parva.

fabæ, aut lupini. N. Quantum cuique ex bis? P. Panis quantum avemus, obsoniorum quantum est satis, non ad expleudum, sed ad alendum. Amplissimas epulas alibi quærito, non in schola, ubi ad virtutem formantur animi. N. Quid bibitis? P. Alii frigidam & liquidam; alii cervisiam tenuem: pauci & raro vinum, & bene dilutum. Merenda est, seu (si id mavis) autecœnium, aliquid panis & amygdalarum, seu avellanarum, ficuum aridarum, uvarum passarum, aut si sit æstas, pyrorum, aut malorum, cerasorum, aut prunorum: cùm verò animi gratiâ rus proficiscimur, tum edimus lac, vel liquidum, vel coactum, caseum recentem, cremorem, lupinos lixivio maceratos, pampinos, & alia quæ villa suggerit. Cœnæ caput est, acetarium concisum sale aspersum, irroratum oleo olivarum ex gutto, aceto etiam infuso. N. Quid? oleo nucum aut raparum? P. Apagè rem insuavem & insalubrem! Tum in lata paropside aulicoctia vervecina jurulenta, cum pruuis passis, aut radiculis, aut herbulis quæ sint pro intrito: interdum tucetū saporis scitissimi. N. Quo condimento? P. Fame, omnium optimo & sapidissimo; hinc certis diebus hebdomadis aliquid assi, potissimùm vitulinæ, & hœdinæ interdum in vere: pro secunda mensa raphani perpusillum, & casei non putris, nec veteris, sed recentis, qui est quàm vetus alibilior; pyra, mala persica, cydonia. Diebus queis carne fas non est vesci, habemus pro carnibus ova assa, aut frixa, aut elixa, singula per se, aut in libum commista in sartagine, aceto aut omphacio, non tam infuso, quàm instillato; paululum interdum piscium: & caseo succedunt nuces. N. Quantum cuiq? P. Bina ova singulis, & binæ nuces. N. Quid? Acœna unquámne comessamini? P. Sæpius. N. Quid quæso? nam id est suavissimum. P. Convivium Syri apud Terentium, aut aliquod aliud ex illis lautissimis Atheuæi, aut similium, quorum meminerunt historiæ. Utrum censes nos porcos esse, an homines? Qui ventriculi, quæ valetudo sufficeret, post quaternas refectiones comessari? Heus tu! Schola hæc est, non saginarium: dicunt etiam vivis

Aulicoctia, cocta in olla jurulenta cū ipso jure.

Tucetum, est caro minutim concisa & ità elixa.

nihil esse perniciosius valetudini, quàm bibere, cùm statim sis iturus cubitum. N. *Licebitne cœnæ vestræ interesse?* P. *Facilé, madò veniâ petitâ à præceptore; quam scio illum daturum non gravatè: nam solet. Alioqui pravæ esset educationis ingerere te convivio, magistro inscio; & qui adduceret, nihil aliud quàm probrum & pudorem contraheret apud condiscipulos. Mane paulisper. Magister, licebitne, cum bona tua venia, puerum quendam mihi notum adhibere nostræ cœnæ?* M. *Maximé: non erit molestus.* P. *Habeo gratiam. Hic quem vides gestantem mantile pro focali, est architriclinus hujus hebdomadæ: nam hebdomadarios habemus hîc architriclinos, ut reges.* Ar. *Lamia, quota est hora?* L. *Horas non audivi à tertia, intentus compositioni epistolæ. Florus meliùs id nôrit, qui toto hoc pomeridiano tempore librum non vidit neque chartam.* F. *Amicum testimonium, & apud Magistrum iratum valdè utile. Sed quî potuisti tu id animadvertere, immersus (ut ais) compositioni epistolari? Planè malevolentia te coegit mentiri. Gaudeo profectò, inimicum meum pro mendaci haberi: si quid me posthac voluerit calumniari, carebit fide.* Ar. *Non potero alicunde cognoscere de hora? Anthrax, transcurre ad Divi Petri, & inspice horas.* An. *Index signat jam sextam.* Ar. *Sextam verò? Eia pueri agite, eia, consurgite, abjicite libros: vel quò cervi cornua. Parate mensas, insternite, apponite sedilia, mantilia, orbes, quadras, panem: dicto citiùs volate, nè tarditati nostræ institutor succenseat. Prome tu cervisiam, tu hauri aquam de cisterna, appone cyphos. Quid isthuc rei est? Tam obnubilatos affers? Refer in culinam, ut famula eos fricet, & extergat probè, quò sint nitidi & fulgentes.* P. *Nunquam tu hoc perfeceris, quamdiu simiam hanc habebimus ministram culinariam: nunquam audet fortiter confricare, quæ mundat; ità timet suis digitis: nec abluit, nisi semel, & tepidâ.* Ar. *Quin admones de eo præceptorem?* P. *Satius est queri apud famulam atriensem: nã in ejus manu est, mutare famulas culinarias. Sed eccũ præceptorem. Tu ipse perluito hos calices, frica*

folio

folio fici, vel urticis, arenâ, aquâ, ne quid hodie habeat Magister jure reprehendendum. M. Sunt parata omnia? est aliquid quod nos remoretur? Ar. Nihil omnino. M. Ne posteà facturi simus intervalla magna inter missus. A. Missus verò? missum potiùs dixeris, & eum exiguum. M. Quid tu mussitas? A. Dico, ut assideas esse tempus, & propemodum corrumpi cœnam. M. Pueri, abluite omnes manus, & os. Vah! Quod mantile? qui hîc se exterguut, ubi mundantur? curre, affer aliud purius. Sedeamus more solito. Est is puer conviva noster? P. Est, here. M. Cujas est? P. Flander. M. Ex qua urbe illius provinciæ? P. Brugis. M. Recipe illum supra te. Expediat quisque cultellum suum, & purget quisque suum panem, si quid hæret vel cineris, vel carbonum in crusta. Sacret mensam, cujus est munus hac hebdomade. F. Pasce animos nostros, Christe, charitate tuâ, qui benignitate tuâ alis vitas omnium animantium: sancta sint, Domine, hæc tua munera nobis sumentibus, ut tu, qui ea largiris, sanctus es. Amen. M. Sedete quantum licet laxé, nè comprimatis mutuó: quandoquidem est satis loci. Et tu habes cultellum, Brugensis? P. Prodigium! Flander sine cultello, & quidem Brugensis, ubi cuduntur optimi? N. Mihi verò cultello nihil est opus: dentibus frangam mordendo, vel digitis buccellatim comminuam. M. Ferunt illud de morsibus, tum gingivis, tum candori dentium esse perutile. M. Ubi feciſti Latinæ linguæ tyrocinium? nam non videris mihi pravè institutus. N. Brugis, sub Joanne Theodoro Nervio. M. Viro diligenti, docto, probo. Brugæ elegantissimæ, nisi quòd pereunt indies vitio plebis profusissimæ: quod dolendum est. Quam pridem illinc veniſti? N. Nudiusextus. M. Quàm nuper cœpisti studere? N. Abhinc annos tres. M. Non potest te profectûs pœnitere. N. Meritò: nam & habui magistrum non pœnitendum. M. Sed quid agit Vives noster? N. Dicunt eum agere athletam, non tamen athleticé. M. Quid istuc rei est? N. Quia luctatur semper, sed parùm fortiter. M. Cum quo? N. Cum

N. *Cum ſuo morbo articulari.* M. *O luctatorem doloſum, qui primùm omnium invadit pedes!* H. *Imò lictorem ſævum, qui totum corpus conſtringit. Sed tu quid agis? quid ceſſas? videris huc ſpectatum veniſſe, non cœnatum. Nemo veſtrûm attingat pileum inter cœnandum, nequis capillus involet in patinas. Cur non tractatis hoſpitem comiter?* H. *Nepotule, præbibo tibi.* N. *Præceptor, excipio animo libentiſſimo.* H. *Eximanias calicem tuum, quandoquidem exiguus hauſtus reſtat.* N. *Hoc eſſet mihi novũ.* M. *Quid? Non eximaniret? Sed tu, Hypodidaſcale, quid dicis? quid affers novi ſuper cœnam?* H. *Ego verò nihil dico, ſed hiſce duabus horis multa cogitavi de arte Grammatica.* M. *Quæ tandem?* H *Recondita ſanè, & ex penetralibus diſciplinæ: primùm,* Cur Grammatici poſuerunt tria genera in arte, cùm ſint tantùm duo in natura? *aut,* Cur natura non producit res neutrius generis, ſicut maſculini & fœminini? *Non poſſum cauſam exculpere tanti myſterii. Deinde,* Philoſophi dicunt eſſe tantùm tria tempora: Ars noſtra ponit quinque. Ergò ars noſtra eſt extra rerum naturam. M. *Imò tu ipſe es extra rerum naturam: nam ars in rerum natura eſt.* H. Si ego ſum extra rerum naturam, quomodo poſſum comedere hunc panem, & has carnes, quæ ſunt in rerum natura? M. *Tanto tu deterior, qui venis ab altera rerum natura, ut comedas quæ ſunt in hac noſtra.* H. *Aliam ego vellem ſolutionem mearum quæſtionum. Vtinam haberemus nunc Palæmonem aliquem, aut Varronem, qui has quæſtiones poſſet profligare!* M. *Quin potiùs Ariſtotelem, aut Platonem. Habes aliquid aliud?* H. *Herì vidi ſcelus capitale admitti. Ludimagiſter vici recti, capro olidior, qui in pronunciatione ſuo in pedore & fœtore docet auditores diabolarios, ter aut quater pronunciavit* volúcres *accentu in penultima. Ego verò miratus ſum, terram illi non debiſcere.* M. *Quid aliud decebat talem ludimagiſtrum dicere? & eſt alioqui in formulis Grammaticis valdè detritus. Sed tu in re levi ne in tumultuariis, & fa-*

* *Id eſt,* Reſponſum alienum à propoſito.

cis tragœdiam ex comœdia, seu mimo veriús. H. *Equidem absolvi pensum meum: nunc tuæ sunt partes; dic tu vicissim aliquid inter cœnam.* M. *Nolo, nè tu mihi vicissim* παραφθέγγη *Jusculenta hæc jam conglaciant: affer foculum mensarium. Excalfacite aliquantum priusquam panem intingatis. Raphanus hic non est esui, adeò est lentus, nec minùs lentæ sunt radiculæ jusculentæ.* H. *Lentorem profectò non à macello attulerunt, sed hîc contraxerunt in nostro penore, quâ cellâ nihil est penui incommodius. Nescio quid isthuc rei est: semper afferuntur huc ossa emedullata.* M. *Parum habent ossa medullarum sub lunam silentem.* H. *Quid cùm est plena?* M. *Plurimum.* H. *Tum verò ossa nostra habent minimum, seu nihil veriús.* M. *Non exorbet nobis medullas luna, sed noster Lamia. Nimis hic indidit piperis, & gingiberis. Et in jure hic, & in toto acetario, nimium menthæ, petroselini, salviæ, erucæ, nasturtii, hyssopi. Nihil puerorum & adolescentum corporibus æquè damnosum, ac cibi qui interiora fervefaciunt.* Ar. *Quibus igitur ex herbis velles confici?* M. *Lactucis, buglossâ hortensi, & portulaca, & petroselini aliquid admisceri. Heus tu Gangolfe! nè extergas labra manu aut manicâ, sed simul ipsa, simul manum mantili: nam ideo tibi datur. Carnes nè attingas, nisi ab ea parte, quam tibi es sumpturus. Tu, Dromo, non animadvertis te manicas tuas inficere pingui carnium? reduc eas, si sunt apertæ, ad humeros; si non sunt, corruga, vel complica ad cubitum: quæ si relabuntur, affige aciculâ; seu, quod magìs te decet, spinâ. Tu, Dominaster delicatule, in mensam incumbis. Ubi id didicisti? In hara quapiam. Heus subjicite ejus cubito pulvillum. Architricline, vide nè analecta hæc pereant, reconde in promptuarium, tolle primum omnium salinum, hinc panem, tum lances, discos, mantilia, postremò mappam: mundet quisque suum cultellum, & reponat in vaginam. Heus tu Cinciole! nè scalpas dentes scalpello; nam est noxium: conficito tibi dentiscalpium pennulâ, vel bacillo tenui acuminato; & scalpe modicé, nè gingivas scarifices, & sanguinem elicias. Consurgite & abluite manus priusquam*

Id est, præter rem respondeas.

Foculus mensarius, est calfactorium mensæ aptum.

Sub lunam silentem, prope novilunium.

Analecta, reliquiæ quæ colliguntur.

recitetur

recitetur gratiarum actio. *Amove mensam: voca ministram, ut pavimentum hoc scopis verrat. Agamus Christo gratias: præeat verba, qui sacravit mensam.* Fl. Pro cibo temporali gratias agimus, Christe domine, temporaria: fic ut pro immortalitate agamus æternas. *Amen.* M. *Ita lusum, & confabulatum, & deambulatum, quò libuerit, dum licet per lucem.*

GARRIENTES.

Nugo, Turdus, Graculus, Bambalio.

Assideamus in hac trabe: tu, Gracule, è conspectu in saxo illo, modò nè impedimento sis quò minus cernamus prætereuntes. Apricemur nos ad hunc parietem, egregiè soli ostentum. Quàm grandis truncus! Et cui usui? T. *Ut nos hîc sedeamus.* N. *Oportet fuisse procerissimam & latam arborem, unde est sumptus.* T. *Quales sunt in India.* G. *Quî scis? Fuisti tu in India cum Hispanis?* T. *Quasi scire aliquid de regione quapiam non possis, nisi in ea fueris: sed dabo tibi autorem meum. Plinius scribit in India crescere ad eam altitudinem, quæ non possit jaculo superari,* Et genis illa quidem sumptis non tarda pharetris, *ut ait Virgilius.* N. *Scribit etiam Plinius, Turmam equitum condi sub ramis.* T. *Nemo id miretur, qui scirpos illius regionis consideret, quibus infirmi fulciunt gradum, divites duntaxat.* G. *Heus, quota est hora?* N. *Nulla: nam horarum tintinnabulum nunc funditur. Adfuisti?* G. *Non sum ausus: nam aiunt rem esse periculosam.* N. *Ego interfui, & vidi innumeras mulieres prægnantes transilire canalem fusinis, qui est sub terram conditus.* T. *Audivi hoc illis esse salutare.* G. *Ea est colus philosophia, ut dicunt: sed de hora quærebam.* N. *Quid tibi opus est horâ? Si quid vis agere, dum est opportunitas, est hora. Sed ubi est horologium tuum viatorium?* G. *Excidit mihi nuper, cum fugerem canem olitoris post decerpta pruna.* T. *Ego te currentem vidi de fenestra: sed quò te recepisses spectare non potui; quia impedimento mihi erat hortus pensilis, quem ibi mater affixit patre invito, & multum reclamante: mater verò in proposito constans,*

obtinuit nè tolleretur. N. Quid tu? Tacebas? T. Flebam tacitus: Quid enim aliud agerem dissentientibus mihi charissimis capitibus? tametsi mater jubebat me ab se stare, & clamare strenuè. Sed mihi non erat cordi quicquam adversus patrem mutire. Ergò missus sum ad scholam, quatuor continuis diebus injentatus à matre irata, & dejerante, me non esse ex se natum, sed commutatum à nutrice, de quo ait dicturam se nutrici diem apud Prætorem capitalem. N. Quid rei est Prætor capitalis? An non Prætor omnis habet caput? T. Quid ego scio? Sic illa dixit. G. Hem! Qui sunt isti penulati & ocreati? N. Galli sunt. G. Quid? Estne pax? T. Bellum narrabant futurum, & quidem atrox. G. Quid afferunt? T. Vinum. N. Exhilarabunt multos. G. Scilicet, non solùm vinum exhilarat, sed vini mentio & recordatio. N. Vinosos utiq. Meâ nihil refert, qui aquam bibo. G. Nunquam facies bonum carmen. T. Nôsti illam mulierem? G. Non. Quænam est? T. Aures habet gossipio obturatas. G. Quid ità? T. Nè quid audiat: quia malè audit. N. Quàm multæ pessimè audiunt auribus patentibus & bene perforatis! T. Credo hoc pertinere, quod est apud Ciceronem in Tusculanis quæstionibus. Surdaster erat M. Crassus: sed illud pejus, quòd malè audiebat. N. Non dubium est, quin hoc ad infamiam sit referendum. Sed heus tu Bambalio, invenisti tuas Tusculanas quæstiones? B. Etiam, apud propolam: adeò interpolatas, ut non agnoscerem. N. Quis surripuerat? B. Vatinius: quod illi malè sit. G. Vah hominem manibus aduncis & picatissimis! Nè admittas eum unquam ad tuas capsas, nec ad scrinia, si vis omnia esse salva. Nescis illum crumenisecam existimari ab omnibus, & de crumenisecio accusatum apud gymnasiarcham? N. Soror puellæ illius enixa est berì gemellos. G. Quid mirum? Mulier quædam viâ Salariâ ad leonem galeatum, peperit nudiusextus tergeminos. N. Plinius dicit, ad septimum posse procedi. T. Quit vestrûm audivit de uxore Comitis Bataviæ? quam ferunt uno partu tot edidisse quot sunt in anno dies, ex imprecatione mendicæ cujusdam? G. Quid istud fuit de mendica? T. Mendi-

cæ

dica hæc liberis onusta petiit ab hac Comite stipem: illa, ubi conspexit tot pueros, convitio illam abegit, scortum vocitans: negabat enim posse fieri, ut ex uno viro tantam sobolem suscepisset. Innocens mendica precata est divos, ut si se castam & puram scirent, darent Comiti ex marito suo tot fœtus uno conceptu, quot sunt in anno dies. Et ità contigit: ostenditúrque propago numerosa illa in oppido quodam illius insulæ. G. Malo credere, quàm exquirere. N. Omnia sunt Deo possibilia. G. Imò verò facillima. N. Non nôsti illum onustum retibus, comitatum canibus, cum cassis & peronibus, vehentem cantherio strigosissimo? T. Estne Mannius versificator? N. Est plané. T. Quænam tanta metamorphosis? N. Ex Minerva transiit ad Dianam, id est, ab honestissima occupatione ad inanem & stultum laborem. Pater ejus mercimoniis faciundis auxerat rem. Hic paternam artem dedecori sibi esse ducit, vertit se ad alendos equos, & venaticnem, non aliter ratus posse nobilitatem generis venari. Nã, si quid ageret utile, non haberetur pro nobili. Sequitur eum venantem talis, Curius pereruditus homo, alcator famosissimus, & qui probè novit taxillos mittere compositos: domi habet sodalem Tricongium. T. Imò amphoram. G. Imò spongiam. N. Imò arcnam Africæ aridissimam. B. Aiunt illum semper sitire. N. An sitiat nescio, semper certè paratus est potare. B. Ausculta luscinìolam illam. G. Ubinam est? B. Non vides eã in ramo illo sedentem? Vide. Ut canit ardenter nec intermittit! N. Flet philomela nefas. G. Quid mirum duleiter eam garrire, quæ sit Atticæ ubi etiam fluctus maris non suæ numero alliduntur littori. N Plinius scribit, eam præsentibus hominibus diutiùs & accuratiùs cantare. T. Quid causæ est? N. Ego tibi causam aperiam. Cuculus & philomela eodem cantant tempore, verno scilicet, ab Aprili medio ad Maium exactum, aut eò circiter. Hæ duæ aves in contentionem venerunt de suavitate concentûs. Quæsitus est judex: & quia de sono erat certamen, aptissimus visus est ad eam cognitionem asinus, qui præter cæteras animantes grãdes haberet auriculas

Causia, est pileus adversus æstum.

Compositos, ità ut cadant ut ipse vult.

Asinus, repudiatâ luscinià, cujus se harmoniâ negaret intelligere, victoriam cuculo adjudicavit. Philomela ad hominem appellavit, quem ubi videt, agit statim causam suam: canit diligenter, ut se illi approbet, ad vindicandam injuriam ab asino acceptam. G. Habeo causam poetâ dignam. N. Quid ergò expectabas philosopho dignam? Posce id à novis illis magistris Parisiensibus. G. Plerique illorum vestibus sunt philosophi, non cerebro. N. Quid ità vestibus? nam coquos potiùs dixeris, aut muliones. G. Quia gestant eas crassas, detritas, laceratas, lutulentas, immundas, pediculosas. N. Erunt ergò philosophi Cynici. G. Imò Cimici: non, quod videri affectant, Peripatetici: quippe Aristoteles, sectæ princeps, cultissimus fuit. Ego verò longum valedico jam nunc philosophiæ, si aliter non possum esse philosophus. Quid enim pulchrius, & homine dignius, quàm mundicies, ut civilis quidam cultus in victu & vestitu? Ea in re antestant, meâ sententiâ, Lovanienses Parisiensibus. T. Quid tu? Non putas esse impedimento studiis nimiam curam munditiæ atque elegantiarum? G. Ego quidem munditiem probo: anxiam & morosam illius curam improbo. N. Damnas tu elegantias, de quibus scripsit Valla tam diffusè, quasq; adeò diligenter commendant vobis nostri præceptores? G. Alia est verborum in loquendo elegantia, alia rerum in vestiendo. T. Scitis quid est mihi narratum à tabellario Lovaniensi? N. Quid tandem? T. Clodium ardere perditè in puellam quandam: & Lusconem transtulisse se ad mercaturam

Proverbium *à literis, hoc est*, Ab equis ad asinos. N. *Quid audio?* T. *Clodium norâtis omnes succi plenum, rubicundum, bene habitum, hilarem, vultu renidenti, comem, festivum confabulatorem: nunc refert ille esse exuccum, exanguem, pallido colore, & adeò lurido, imbecillum, horridum, trucem, taciturnum, fugitantem lucis & humani consortii: nemo, qui illum vidisset priùs, jam agnoscere.* N. *O miserum adolescentem! Unde id mali?* T. *Ex amore.* N. *At unde amor?* T. *Quantum ex oratione tabellarii potui colligere, reliquerat seria & solida studia, dediderat sese totum poëtis lascivis, Latinis, & linguæ vulgaris*

vulgaris: indè prima animi præparatio, ut siqua ignis scintilla in illum incideret fomitem, quantumlibet exigua, subitò inflammaretur velut stuppa: tradiderat se somno & otio. N. Quid necesse habes plures aut majores causas amandi commemorare? T. Nunc insanit: ambulat plerunq; solus; semper autem vel tacitus, vel cantillans aliquid & modulans; scribit versus sermone vernaculo. N. Scilicet quos legat ipsa Lycoris. G. Christe averte ab animis nostris tam perniciosum morbũ. T. Nisi me ingenium Clodii fallit, recipiet se aliquãdo ille ad frugem meliorem: peregrinatur animus ejus in nequitia, non habitat. G. Et ille alter quas mercaturas exercet? T. Misit ad patrem epistolam flebilit r conscriptam de misera conditione studiorum, quam, quòd esset apertilis, legit ipse tabellarius. Pater homo crassæ Minervæ, transdidit eum à chartis ad lanas, pannos, glastum, piper, gingiber, amarnomum. Nunc ille succinctus bracchã, mirè diligens & sedulus in aromataria taberna, vocat adventores, excipit blandus, scaudit, descendit per scalas infestissimas, profert suas merces, vertit, invertit, mentitur, perferat: omnia sunt illi leviora, quàm studere. N. A puero novi illum attentum ad rem, & delectari numulis: itaq; potiorem habuit numationem quàm literaturam, & vile lucrum antepositit excellentiæ eruditionis. Aliquando pœnitebit eum. T. Sed serò. N. Indubiè: provideat nè accidat sibi, quod suo consobrino. T. Cui? N. Antonio in angiportu pomorum ad tres graculos. Non audisti, illum superiore anno decoxisse? G. Quid decoxit, quæso? Estne hoc tantum malum? an non quotidie id fit in culinis omnibus? T. Decoxit rem. G. Quam rem? T. Alienam, & * conturbavit. G. Nihilne reddidit creditoribus? T. Ex compactione: nam receperat se in asylum: nucias ternas ex libris singulis. G. Hoc vocas tu decoquere, cùm nihil sit crudius? Sed quomodo amisit? T. Audivi equidem nuper de patre, non satis tamen intellexi: narrabat pater eum fecisse versuras damnosissimas, quæ degluberunt eum, & devorârunt usque ad ossa. G. Quid rei est versuras? quid degluberes? T. Nè ego quidem novi: credo esse aliquid de furibus.

Apertilis, non obsignatus, & quæ aperiri possit integrè.

* *Conturbavit* rationes scilicet, nolens solvere creditoribus.

furibus. N. *Vides illum obesum? Quæ putes vix se posse commovere, petaurista est & funambulus.* G. *Ah! Tace: rem narras incredibilem.* T. *Non ipse quidem suo corpore, sed calcibus* G. *Afferebat aliquid aliud novi tabellarius de vestris sodalibus?* T. *Etiam de Hermogene, qui in omni nostro certamine semper ferebat primas: is admirabili mutatione ex ingeniosissimo, & (ut ætas illius ferebat) doctissimo, repentè factus est tardissimus & rudissimus.* N. *Tale quiddam sæpe vidi accidere in quibusdam acutulis.* B. *Aiunt id fieri cùm ingenii acumen non est solidum: ut in scalpellis, quorum acies facilè retunditur, præsertim si quid secet paulo durius.* G. *Quid? Estne aries in ingenio sicut in ferro?* B. *Nescio: ferrum sæpe vidi, ingenium nunquam vidi.* N. *Quid factum est adolescentulo illi pagano, qui superiori mense exhibuit nobis præludium adventorium, refertum deliciis rusticis: ad quem à fuga retrahendum præceptor miserat quatuor fugitivarios? Et erat formosulus.* T. *Venustus asinus. Puella amanuensis amicæ meæ, quæ puella est illi soror patruelis, convenit illum nuper in pago suo, nudo capite, impexum, horridum, sentum, cum gallicis, & tunica villosa levidensa, vendentem in trivio quodam chartaceas imagines, & tabellas elementarias, cantantem cantiones novas in circulis.* G. *Oportet illum esse ortum claro sanguine.* T. *Quî istuc?* G. *Quoniam pater ejus est de genere Coclitum.* N. *Non tam id arguit nobilem virum, quàm bonum jaculatorem: collimabit facilè.* T. *Aut fabrum tignarium, qui oculo rubricam dirigit uno.* N. *Nunquam placuit mihi ille puer, nec dederat mihi significationem aliquam virtutis.* G. *Quid ità?* N. *Quia nec amabat studia, nec præceptorem reverebatur, (quod est perditi animi argumentum evidentissimum) & seves irridebat, & calamitosos subsannabat. Sed quis est iste sericatus, torquatus, bracteatus auro?* G. *Ex genere clarissimo: matrem habet nobilissimam & fœcundissimam.* N. *Quam?* G. *Terram: & vix credas quas semper faciat delicias; dicas puerulum in cunis adhuc & crepundiis vagientem.* N. *Atqui lanugo illi incipit jam per malas serpere.*

B.

Præludium adventorium, pro suo felici adventu.
Fugitivarii, qui retrahunt servos à fuga.
Amanuensis, quam herus habet semper sibi paratam ad manum.
Gallica, soccus ligneus.
Villosa levidensa, crassa, qualis est frisia.
Collimabit, attinget scopum.

B. *Hem! Observator venit: expedite libros, explicate, incipite evolvere.* G. *Nec fuit his multis hebdomadibus observator magis curiosus, & qui tam gauderet deferendis ad magistrum criminibus.* B. *Utinam saltem nos veræ culpæ reos ageret! Sed calumniatur plerunq;.* N. Hic murus aheneus esto, NIL conscire sibi, nulla pallescere culpa. *Sed quiescite: ego illum statim fugabo.* Obs. *Quid tu dicis, Vacias?* N. *Quid tu, Vatrax?* Obs. *Quid tu, Vatrachomyomachia? Sed joco amoto, Quid hîc agitur?* N. *Quid ageretur? Quod inter bonos scholasticos & studiosos: Legitur, ediscitur, disputatur. Dic sodes capitulum lepidissimum; Quid est apud Virgil.* Transversa tuentibus hircis? Ob. *Bene facitis; pergite studere, ut bonæ indolis adolescentes decet: mihi aliud nunc est negotii; vos valebitis* N. *Satis nugatum est; revertamur ad ludum: sed prius relegamus, quæ præceptor explicavit, tum ut discamus, tum illi placeamus, & nos approbemus, quod cuiq; nostrûm debet esse in votis, non minus quàm patri.*

ITER ET EQUUS.

Philippus, Misippus, Misospudus, Planetes, Puer, Rusticus.

VUltisne proficiscamur animi gratiâ Bononiam, quæ est ad Sequanam? Misip. & Misosp. *Nihil malumus, die præsertim sereno, & à ventis silenti: tum etiam in nostro pædagogio feriato.* Ph. *Cur non est nobis operarius?* Miso. *Quia Paudulphus madefacturus est hodie ingèti prandio magistros omnes, in honorem laureæ suæ magistralis.* Pl. *Vah! Quantum potabitur!* Miso. *Multò plus sitietur.* Misip. *Ego habeo asturconem.* Ph. *Et ego equum meritorium conductum de lusco impostore.* Miso. *Ego & Planetes vehemur vtedà: reliqui, si videtur, vel pedestres sequentur nos, vel vi brachiorum agent cymbam contra cursum amnis.* Pl. *Imò equis trabetur.* Miso. *Ut erit cordi: nam nobis pedestre iter magis placet.* Ph *Eia puer, fræna equum meum, & insterne.*

Pedestre, idem quod terrestre.

Quid

Quid (malúm!) manno indis lupatum? Orna potiùs frænulo illo levi cum bullis. Pl. *Hui! Nec oream habet nec aureas.* Ph. *Si scirem quis fregisset, ego illi frangeré.* Misip. *Quid tu nunc dicis concitatus?* Ph. *Panem in cœna. Accipe, unde poteris, accommodató.* Pl. *Scilicet in mediis pædagogiis quæres tu vel equorum ornamenta.* Ph. *Supple igitur quæ desunt ex hoc fune.* Pl. *Erit deforme.* Ph. *Abi, insane. Quis videbit extra urbem?* Pl. *Antilena est dissuta.* Ph. *Sarcias ligulâ astrictoriâ aliquâ.* Pl. *Non habet postilenam.* Ph. *Nec est opus.* Pl. *Magnum equitem, & exercitatum! Delabetur ephippium ad collum, & effundet te equus supra caput.* Ph. *Quid ad me? Lutosa est magìs via, quàm lapidosa; inficiar cœno, non cruentabor. Sed si hæc omnia apparanda, non hinc discedemus ante vesperum: adduc equum qualicunq; ornatu.* Pl. *Paratus est, conscende. Ah! Quid agis? pedem dextrum ponis priorem in stapeda?* Ph. *Utrum ergó?* Pl. *Sinistrum; & habenas sinistrâ manu rege: dextrâ cape hanc virgulam, quæ erit pro calcaribus.* Ph. *Non indigeo: calcanei erunt mihi vice calcarium.* Pl. *Jubellium Tauream videtis, aut, qui cum hoc est congressus, Asellum.* Ph. *Apage historias in procinctu. Ubi reliqui?* Pl. *Ite: ego comitabor vos pedester.* Misip. *O equum molestissimum succussatorem! ossa mihi omnia contuderit, priusquam perveniamus in oppidulum.* Ph. *Quid (malúm!) est stratum istud tuum? clitella est, ut puto.* Misip. *Paulò minus.* Ph. *Quanti? quãti?* Misip. *Numis Turonensibus quatuordecim.* Ph. *Equum ipsum cum suo victu & vestitu tanti non emerim: nec videtur mihi equus vector, nec ephippiarius, sed jumentum clitellarium & jugale, aut dorsuale: animadverte, quæso. Ut passim cespitat? vel in chartam, aut latum culmum impingeret.* Misip. *Quid tu de eo dicis? Pullus est adhuc. Sed garrias quæ voles: vides tu hunc equum? is qualis qualis est, me vehet, aut ego illum.* Pl. *Ungulam habet tenerrimam miser.* Ph. *Quid admonuit te tam accuratè unoculus, cùm tibi eum insterneret?* Misip. *Rogavit verbis amantissimis, nè duo insideremus equo, alter in strato, alter super clunes, & ut in equili diligenter ei substernerem.*

Orea, corrigia quæ est sub ore.
Aurea, corrigia ad aures.
Antilena, est lorum ante pectus.
Postilena, lorum obstrarum ad caudam.

ſternerem. Pl. *Nimirum eget miſellus, qui latera habet nuda à carne.* Ph. *Quid agitis vos? Non aſcenditis in rhedam?* Pl. *Probè mones: rhedarius petit nunc altero tanto plus quàm quanti eramus pacti.* Ph. *Cum rhedariis eſt vobis res, & cum naviculatoribus: facilè conficietis omnia, & ex animi ſententia: genus hominum eſt id mite, manſuetum, come, urbanum, pium. Rhedarii ſunt fex terræ, naviculatores fex maris: datæ illi dimidium ejus, quod plus poſcit.* Pl. *Quotam eſſe jam horam cenſetis?* Ph. *Ex ſole conjicio eſſe ultra decimam.* Pl. *Appetit jam meridies.* Ph. *Itdue? Heus Miſippe! Eamus: ſequatur qui poterit. Invenient nos ad galerum purpureum: ea eſt taberna diverſoria, ſita contra regiam pyramidem, non procul à domo Curionis.* Miſip. *Quâ egredientur?* Ph. *Per portam Marcellinam, ad dextram ſimplici viâ & directâ.* Miſip. *Imò teneamus hanc ſemitam: via jucunda, & placida.* Ph. *Minimè verò: nihil commodius ac tutius quàm via regia: nam tranſverſis itineribus amittemus comites; præſertim quòd trames ille, niſi me fallit memoria, eſt valde ſinuoſus, & ambagioſus.* Miſip. *Qui ſunt iſti haſtatis videntur milites ex iſtis mercenariis.* Ph. *Quid agendum?* Miſip. *Revertamur, nè nos ſpolient.* Ph. *Progrediamur, nam facilè evademus eos curſu equorum per campos.* Miſip. *Quid ſi geſtent tormenta manuaria?* Ph. *Nihil tale cerno, ſed ſolas ſariſſas.* Miſip. *Accede propiùs puer.* Pu. *Quid rei eſt?* Miſip. *Non tu vides illos Germanos?* Pu. *Quos?* Miſip. *Illos huc venientes adverſum nos.* Pu. *Planè ſunt Germani: ſed Pariſienſes ruſtici duo, cum ſuis baculis.* Miſip. *Profectò ità eſt. Bene ſit tibi, animam mihi & vitam reddidiſti. Sed ubi Miſoſpudus & Planetes?* Pu. *Rhedarius iratus quòd non quantum poſtulaverit accipiat, duxit eos viâ ſalebroſâ; equi, dum magnâ enituntur vi rotas in alto cœno hærentes extrahere, temonem & helcia confregerunt: tum cantbi revulſi ſunt cum clavis, & ipſe rotam ſufflamminaverat imprudens, bili excæcatus: nunc ea reficit pernachabundus, & convitians divis omnibus, vectores quoque diris devovens atrociſſimis.* Ph. *Quæ capiti illius ſint.*

Subſternere, paleam ad cubandum.

Curio, eſt ſacerdos, qui præeſt parœciæ, curatus vulgò.

Tormenta manuaria, quas ſclopetas vocant.

Pu.

Fu. *Puto eos rhedâ relictâ transituros in sarracum, quod sine onere habet iter Bononiam. Glaucus & Diomedes ingressi erant in scapham quandam: sed nautæ negant se hoc vento posse remis aut contis agere navigium: equos helciarios narrant omnes esse occupatos, nescio quâ materiâ vehendâ: ità nondum religârant prymnesium.* Ph. *De naulo nihil novi?* Pl. *Nihil prorsum.* Ph. *Mirum est: sed conjicio quid futurum sit: non pervenient illi Bononiâ ante serum diei.* Misip. *Quid tum? sumemus diem crastinum totum ad reficiendum animum. Aspice ut fluviolus ille leniter labatur, aquæ planè crystallinæ inter scrupos aureos: Quàm jucundum murmur! Audis luscinioiam, & carduelem? Profectò territorium hoc Parisiense amœnissimum est.* Ph *Quod spectaculum potest esse huic par! Quàm placido agmine fluit Sequana! Ut fertur navicula illa plenis sinibus, & secundo vento! mirificè his omnibus redintegrantur animi: O pratum miro artificio vestitum!* Misip. *Nempe ab admirabili artifice.* Ph *Quàm suavè odorem eructat!* Misip. *Hàc, ad sinistram flectito, ut vites cœnum tenacissimum, in quo gradarius tuus statim unguem amitteret. Quàm contrarius hic campus suo vicino, obsitus situ, squalidus, cariosus, horreus petris, & spinis armatus!* Pu. *Non vides esse agrum ruderatum ex villæ ruinis? & alioqui frumentarius est. Hyberno pulvere, verno luto, magna farra Camillæ metes.* Ph *Quæso, cantilla versus aliquot, ut soles.* Misip. *Placet.*

Equi helciarii, qui trahunt navigium, aut similia.

Prymnesium, sonis est, quo naviculæ terræ alligantur.

Felix ille animi, divisque simillimus ipsis,
Quem non mendaci resplendens gloria fuco
Sollicitat, non fastosi mala gaudia luxus:
Sed tacitos sinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla silentia vitæ.

Ph. *Versus facetissimos, & gravissimos! Cujus, quæso, sunt?* Misip. *Non agnôsti?* Ph *Non.* Misip. *Angeli Politiani.* Ph. *Vetustiores putavi: & habent gratiam antiquitatis. Suspicer*

nos

nos deerrâsse. Misip *Heus bone vir! Quà itur Bononiâ?* Rust. *Aberrâstis; obvertite castherios vestros ad bivium illud, & tenete viam quam rodit flumen; ea vos non sinet falli, recta est, & simplex usque ad vetustam quercum: indè ad murum hanc vos præcipitate.* Misip. *Habemus gratiam.* Rust. *Ducat vos Deus.* Misip. *Mallem currere, quàm sic ab equo isto concuti.* Ph. *Tanto cœnabis avidiùs.* Misip *Imò non potero cœnare delassatus & confractus toto corpore: citiùs quæram de lecto, quàm de mensa.* Ph *Sede conjunctis cruribus, non divaricatis: minùs senties laborem.* Misip. *Hoc est fœmivarum: & facerem nisi metuerem derisus & famas prætereuntium.* Ph. *Siste parumper, Philippe, dum hic faber ferrarius calciârit asturconem tuum, cui excussa est solea dextri pedis.* Misip. *Quin potiùs moremur hic, ut clauso diversorio sub dio dormiamus.* Ph. *Quid tum? in aperto mundo an non id præstabilius, quàm in clauso? Gravius esset, quòd incœnes.*

SCRIPTIO.

Manricus, Mendoza, Fuer, Magister.

ADfuistin' hodie, cùm ille haberet orationem de utilitatibus scribendi? Men. *Ubinam?* Man. *In auditorio Antonii Nebrissensis.* Men. *Minimè verò: sed tu recense, siqua hæserunt memoriæ.* Man. *Quid ego recenseam? Dixit tam multa, ut omnia propè exciderint.* Men. *Ergò contigit tibi quod de vasis anguſti orificii Quintilianus dicit, quæ superfusam humoris copiam respuunt; sensim si instilles, recipiunt. Sed nihil retinuisti penitus?* Man. *Propemodum nihil.* Men. *Aliquid igitur.* Man. *Perpusillum.* Men. *Istuc ipsum perpusillum fac mihi etiam commune.* Man. *Primùm omnium, Aiebat esse perquam admirabile, tantam varietatem humanarum vocum paucis potuisse literis cõprehendi: deinde, Amicos absentes posse inter se beneficio literarum colloqui. Addebat, Nihil esse visum mirabilius apud insulas istas à regibus nostris recèns inventas*

unde

unde aurum affertur, quàm posse inter se homines aperire quæ sentiant, tanto intervallo regionum, missâ chartulâ aliquâ maculis nigris distinctâ. Rogabant enim, an papyrus sciret loqui. Hæc ille, & alia permulta, quæ sum oblitus. Men. Quamdiu dixit? Man. Horas duas. Men. Ex tam longa oratione tam paucula mandâsti memoriæ? Man. Mandavi quidem memoriæ: sed ea noluit retinere. Men. Planè dolium habes filiarum Danai. Man. Imò excepi cribro, non dolio. Men. Accersamus aliquem, qui tibi ea quæ ille dixit redigat in memoriam. Man. Mane tamen: nam aliud quiddam cogitatione quæro. Teneo. Men. Eloquere tandem. Cur non excipiebas pennâ? Man. Non erat ad manum. Men. Nè pugillares quidem? Man. Nè pugillares quidem. Men. Exprime hoc tandem. Man. Aufugit jam: Tu excussisti menti, tam odiosè interpellando. Men. Hui! tam citò? Man. Rediit in memoriam. Ex autoritate nescio cujus Scriptoris, affirmabat nihil esse ad magnam eruditionem compendiosius, quàm probè ac celeriter pingere. Men. Quis est autor? Man. Nomen sæpè audivi, sed memoriâ efflinxit. Men. Ut alia. Sed huic præcepto non paret vulgus nostræ nobilitatis, quæ pulchrum & decorum sibi esse ducit, nescire literas formare: dicas scarificationem esse gallinarum, & nisi præmonitus sis cujus sit manus, nunquam divinâris. Man. Et ea de causa vides, quàm crassi sint homines, quàm amentes, & opinionibus corruptissimis. Men. Quomodo sunt vulgus, si nobiles? an non hæc multùm inter se distant? Man. Quia vulgus non vestibus & possessionibus distinguitur, sed vitâ, & judicio de rebus integro. Men. Vin' ergò ut nos à vulgari ista inscientia vindicemus? Tradamus nos huic exercitamento. Man. Nescio quo pacto naturale est mihi, distortè, inæqualiter, perturbatè exarare literas. Men. Hoc habes nobilitatis; exerceas te: nam assuefactio mutabit, quod naturale esse ducis. Man. Sed ubi is habitat? Men. Ex me tu id quæris, qui nec audivi hominem, nec vidi, cùm ipse eum audieris tu? Quantum intelligo, velles omnia ingeri tibi prægnansa in os. Man. Nunc commemini. Aiebat sibi domum

conduc

conductam juxta ædem divorum, Justi & Pastoris. Men. Est ergò vicinus vester. Eamus. Man. Heus puer! Ubi est magister? P. In illo conclavi. Man. Quid agit? P. Docet quosdam. Man. Significa illi astare hîc præ foribus, qui huc etiam veniunt, ut ab eo doceantur. Mag. Qui pueri sunt isti? quid petunt? P. Te cupiunt conventum. Mag. Admitte eos ad me rectá. Man. & Men. Optamus tibi salutem, & omnia prospera, magister. Mag. Et ego vicissim vobis felicem huc ingressum. Sospitet vos Christus. Quid est? quid vultis? Man. Doceri abs te artem istam quam profitêre, si modò vacat, & si vis. Mag. Profectò oportet vos esse pueros honestissimè educatos, qui & sic loquamini, & tam modesto sitis ore. Nunc verò magis, cum totâ facie suffudit se vobis rubor: confidite filii; nam iste color virtutis est. Quî vocamini? Man. Mauricus & Mendoza. Mag. Nomina ipsa testantur ingenuam educationem, & generosos animos. Ità demum eritis verè nobiles, si iis artibus excolatis animos, quæ maximè sunt dignissimæ claris natalibus. Quantò magis sapitis vos, quàm multitudo ista nobilitatis, qui eò se habitum iri generohores sperant, quò imperitiùs pingãt literas. Sed minimè est hoc mirandum, quandoquidem persuasio hæc dementiã nobilitatis jampridem invasit, Nihil esse abjectius, aut vilius, quàm aliquid scire. Ergò videre est illos epistolis à librariis suis cõpositis subscribentes id quod legi nullo pacto potest, nec sciãs à quo tibi epistola mittatur, nisi sit à tabellario prædictũ, aut signum agnoscas. Man. Id modò ego & Mendoza querebamur. Mag. Sed venitis huc armati? Man. Minimè verò, bone præceptor: vapularemus à nostris pædagogis, si ausi essemus arma hac ætate vel aspicere, nedũ tangere. Mag. Ab, ab! Non loquor de armis crudelitatis: sed de istis scriptoriis, quæ ad præsentem rem faciũt. Habetis thecam pennariam cum pennis? Men. Quid rei est theca pennaria? An ea, quam nos calamariam nominamus? Mag. Ea ipsa: nam antiquissimi homines solebant stylis scribere; quibus successerunt calami, & potissimum Nilotici. Agaceni, si quos vidisti, arundinibus scribunt à dextra in sinistrã: sicut omnes

penè

peuè ad Orientem nationes. Europa Græcos secuta, contrà: à sinistra in dextram. Man. Etiam Latini? Mag. Latini quoq; fili: sed hi à Græcis habent originem, & olim veteres Latini scribebant in membrana deletili, quæ vocabatur palimpsestos, tum unâ tantùm facie: nam qui utrinq; erant libri conscripti, opisthographi dicebantur: qualis fuit Horestes ille Juvenalis, scriptus & in tergo, nec dum finitus. Sed hæc aliàs: nunc ea quæ instant anserinis pennis scribimus; aliqui gallinaceis. Vestræ istæ sunt egregiè habiles: nam sunt caule amplo, & nitido & firmo. Detrahite plumulas scalpello, & detruncate aliquid è cauda: tum eradite, si quam habent scabriciem, nam levigatæ fiunt aptiores. Man. Nunquam ego gero nisi deplumatas & nitidas: sed institutor meus docuit me eas leves facere salivâ & affricatione ad adversam tunicam, vel fœminicruralia. Mag. Præsens consilium. Men. Doce nos aptare pennas. Mag. Primùm omnium, Rescindetis utrinq; caput, ut fiat bifurcata: tum, In superiore parte incisuram facite scalpello sensim ducto, quæ crena vocatur: hinc, æquate duos illos pedunculos, seu mavultis nominare cruscula; ità tamen, ut altius sit dextrum, in quod penna scribendo incumbit: id tamen discrimen vix perceptibile oportet esse. Pennam si firmiùs vis chartæ imprimere; tribus digitis teneto: sin celeriùs; duobus, pollice & indice, more Italico. Nam medius inhibet magis cursum, & moderatur, nè se immodicè effundat, quàm adjuvat. Man. Profer atramentarium. Men. Hem! Cornu atramentarium elapsum est mihi venienti huc. Mag. Puer, profer ampullam illam: atramentum ex ea effundemus in hoc mortariolum plumbeum. Men. Sine periculo? Mag. Ità hauries pennâ liquidius, & commodius: nam in gossipio, vel filo bombycini, aut lini, cùm pennam intingis, adhæret semper crenæ fibra aliqua, vel flocculus, in quo detrahendo fit mora scriptioni: aut si non detrahas, lituras verius effingas, quàm literas. Men. Ego ex sodalium consilio linteolum Melitense indo, aut bombycinum leve ac tenue. Mag. Istud verò est satius. Cæterùm multò præstat, solũ atramentum

tum infundere in mortariolo quidem fixo: nam quod circumgestandum est, huic omnino opus est peniculo. Cæterùm habetis chartam? Men. Hanc. Mag. Asperam admodum, & quæ pennam remoretur, nè inoffensè decurrat, quod est studiis noxium. Nam dum luctaris cum scabricie chartæ, elabuntur multa ex iis, quæ scribenda cogitaveras. Hoc genus chartæ amplæ, densæ, duræ, scabræ, librariis reliquite; quæ ideò librariæ nuncupantur, quòd ex eis fiant ad diuturnitatem libri: nec illam quotidiano usui paraveritis grandem, augustam, sive imperialem, quæ de rebus sacris Hieratica nominatur; quales videtis in libris sacrarum ædium. Acquirite vobis chartam epistolarem, quæ ex Italia affertur optima, tenuissima, & firma: vel vulgarem illam, quam ex Gallia important, quam passim invenietis venalem in singulos codices numis octonis plus minús: dabitur vobis pro corollario phiyra una aut altera chartæ emporeticæ, quam bibulam dicimus. Men. Quæ est horum nominum ratio? nam sæpè dubitavi. Mag. Emporetica de Græco venit, ab involvendis mercibus; & bibula, quòd atramentum absorbeat: ità non erit vobis opus furfuribus, aut sabulo, vel pulvere de pariete raso. Sed omnium optimum est, cùm per se literæ exsiccantur: eo enim modo diuturniores fiunt. Proderit tamen emporetica, quam sub manum extendatis; nè sudore aut sordibus maculetis papyri candorem. Man. Cedò jam nobis, si videtur, exemplar. Mag. Primùm abcedarium, deinde syllabatim, tunc verba conjuncta ad hunc modum: Disce puer, quibus fias sapientior, & proinde melior. Voces sunt animorum signa interpræsentes, literæ inter absentes. Hæc effingite, & redite huc à prandio, vel cras, ut scripturam vestram emendem. Man. Faciemus. Interea commendamus te Christo. Mag. Et ego vos eidem. Men. Secedamus, & absq; interventu sodalium & interpellatione meditemur, quæ à magistro hoc accepimus. Man. Placet mihi: ità fiat. Men. Ventum est, quò volebamus: assideamus in his saxis. Man. Etiam, sed aversi à sole. Men. Mutua mihi dimidium chartæ folium, quod reddam

cras. Man. *Sufficit tibi hoc frustulum?* Men. *Hui! Non capiet sex versus; ex meis præsertim*. Man. *Scribe in utraque facie, & duc versus densiores: quid necesse habes tam magna interstitia relinquere?* Men. *Egóne? vix intervallum est ullum: nam literæ sese utrinq; attingunt, præsertim quæ longos habent apices, aut pedes, ut* b *&* p. *Sed quid tu? jámne duos versus exarâsti? & quidem eleganter, nisi quòd sunt pravi.* Man. *Scribe tu seorsum, & tace.* Men. *Enimvero pennâ & atramento hoc scribi nullo pacto potest.* Man. *Quid ita?* Men. *Non cernis, ut penna respergit chartam atramento extra literas?* Man. *Atramentum meum adeò est crassum, ut limũ esse credas, aspice, amabó, ut hæret in summa crena, nec ad characteres formandos defluit. Quin igitur utrique incommodo medemur? tu de cuspidibus pennæ rescinde scalpello, quoad atramentum commodè colligat in literas: ego in atramentarium, quò sit atramentum liquidius, instillabo guttas aquæ aliquot.* Men. *Immeiito potiús.* Man. *Oh! Nè lotium: fœtebit atramentum ipsum, & quicquid scripseris: nec facilè deinceps odorem hunc elueris è peniculo. Optimum esset acetum, si haberes ad manum: nam hoc vi suâ statim disrarat densum atramentum.* Men. *Verum: sed periculum est, nè acrimoniâ suâ chartam penetret* Man. *Nihil tale metuas: hæc charta maximè omnium continet atramentum, nè effluat.* Men. *Extremæ hujus tuæ chartæ oræ inæquales sunt, rugatæ, & asperæ.* Man. *Demarginato chartam aliquantum forficibus; nam hoc est etiam elegantius: aut citra eam asperitatem scribendo subsiste. Tibi semper levissimæ offensiones satìs magno impedimento sunt, nè pergas; sed quicquid est in manibus, abjicias illico.* Men. *Redeamus jam ad præceptorem.* Man. *Videtur tibi tempus?* Men. *Metuo nè præterierit jam tempus: nam solet maturè cœnare.* Man. *Eamus: ingredere tu prior, qui habes minus cordis.* Men. *Imò tu potiús, qui minus frontis.* Man. *Vide nè quis ab illo exeat, qui deprehendat hîc nos jocantes, & lascivientes. Pulsemus fores annulo, etsi patentes: nam hoc fuerit urbanius. Atat.* Pu. *Quis istîc?*

Rectâ

Rectà introeas, quisquis es. Man. *Nos sumus: ubi est institutor?* Fu. *In conclavi.* Men. *Omnia sint tibi fausta, præceptor.* Mag. *Feliciter veneritis.* Men. *Effiximus quinquies aut sexies tuum exemplar in eadem charta: referimus ad te hoc opus nostrum emendandum.* Mag. *Rectè facitis. Ostendite. Posthac relinquite majorem intercapedinem versuum, ut sit, ubi ego possim corrigere vestra errata ad emendationem. Hæ literæ sunt admodum inæquales, quod est in scribendo fœdum. Animadvertite, quanto* n *majus est quàm* e *&* o, *quàm orbis hujus* p: *nam literarum corpora omnia oportet esse æqualia.* Men. *Quid, quæso, vocas corpora?* Mag. *Media in literis præter apiculos & pedunculos, si quos habent: apices habent* b, *&* l; *pedes,* p, *&* q. *Jam in eodem* m, *crura sunt imparia: primum brevius est medio, & nimis magnam caudam trahit, sicuti & illud* a: *nec satis imprimitis pennam chartæ, vix hæret atramentum, nec dignoscas quæ sint elementa. Quòd literas has transformare tentâris in alias, erasis particulis cuspide scalpelli, magis deturpâsti scripturam: satius fuisset tenuem lituram inducere, tum & quod superest verbi in finè versûs, transferre in caput sequentis, modò integræ sint semper syllabæ, quas secari non patitur lex Latinæ scriptionis. Augustum Cæsarem produnt memoriæ, non solitum verba dividere, nec ab extrema parte versuum abundantes literas in alteram transferre, sed ibidem statim subjicere, & circumducere.* Men. *Nos id libenter imitabimur, quoniam exemplum est regis.* Mag. *Rectè facitis. Quomodo enim aliter approbaretis vos ex illius esse satos sanguine? Sed nè conjungatis omnes literas, nec omnes separetis. Sunt quæ uniri inter se postulent, ut caudatæ cum aliis, velut* a, l, u: *item hastatæ, ut* f, *&* t. *Sunt quæ recusent, nempe orbiculatæ,* r, o, b. *Quantum poteritis, recto capite scribite: nam inflexo atque incumbenti defluunt humores ad frontem & oculos, unde morbi nascuntur multi, & videndi imbecillitas. Accipite alterum exemplar: quod exprimatis cras, Deo propitio.*

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qui non est hodie, cras minùs aptus erit.

Et alind Martialis *de* Notario.

Currant verba licèt, manus est velocior illis:
Nondum lingua suum, dextra peregit opus.

Men. *Visne etiam ut lituram hanc reddamus?* Mag. *Lituram sanè, modò & alia probè exarata.* Men. *Interea optamus, Te bellissimè valere.*

VESTITUS ET DEAMBULATIO MATUTINA.

Malvenda, Bellinus, Gomezulus, Joannius.

NEmpe hoc assiduè? Jam clarum mane fenestras
Intrat---Stertimus, indomitum quod despumare
Falernum Sufficiet--- B. *Apparet profectò insanire te: nam alioqui nec tam multo mane esses experrectus, nec versus funderes, & quidem satyricos, quò manifestiùs rabiem tuam patefacias.* M. *Accipe ergò Epigrammatarios, edentulos & salsos.* Surgite; jam pueris vendit jentacula pistor:
Cristatæq; sonant undique lucis aves. B. *Istud de jentaculo citiùs mihi somnum excuteret, quàm clamores tui.* M. *Festivissime nugator, Precor tibi felicem hunc diem.* B. *Et ego tibi faustam noctem, & bonum cerebrum, ut simul & dormire possis, & solutâ oratione loqui.* M. *Quæso te, Seriò responde, si modò seriò potes unquam loqui: Quam horam censes nunc esse?* B. *Medium noctis, vel plus paululum.* M. *In quo horologio?* B. *In meo domestico.* M. *Ubi tandem est horologium tuum domesticum? Tu ut horologium unquam habueris, aut inspexeris, cui omnis hora est semper dormiendi, edendi, ludendi; studendi verò nunquam?* B. *Atqui hîc ego habeo horologium mecum.* M. *Ubi? Ostende.* B. *In meis oculis: vide ut nullâ vi aperiri possint: obdormi rursus, obsecro; aut certè tace.* M. *Quid (malum!) est caros; hæc, seu verius lethargus,*

& mors

& mors quædam? quamdiu putas nos jam dormîsse? B. Horas duas, vel ad summum tres. M. Ter ternas. B. Qui fieri istuc potest? M. Gomezule, I curriculo ad solarium Franciscanorum, & contemplare quota sit hora. B. Apage! Solarium, cùm sol nondum sit ortus? M. Ortus verò? Aperi feneſtram istam vitream, heus tu puer, ut verberet sol hujus oculos suis radiis: plena sunt jam sole omnia, & umbræ minores. B. Quid tibi est rei cum ortu solis, & occasu? Sine illum priorem te surgere, cui majus est conficiendum iter diurnum. Gomezule, cursim contendito ad D. Petri, ibi aspicito & in horologio machinali quæ sit hora, & in gnomone. G. Utrumque sum intuitus: in solario parum abest umbra à secunda linea; in horologio digitus indicat horam paulò plùs quintam. B. Quid narras? Aliud restat ergò agendum tibi; ut hîc stilas mihi fabrum ferrarium ex vico lapideo, quī forcipe disjungat has palpebras tam affixas: dic ei, revellendam esse è foribus seram aliquam, cujus sit amissa clavis. G. Ubinam habitat? M. Iste verò seriò accerseret. Desinæ jam nugari, & surge. B. Surgamus tandem, quando ità obstinâsti animo. Vah! Quàm es odiosus sodalis! Exuscitæ me, Christe, ex somno peccati ad vigiliam justitiæ: transfer me ex nocte mortis ad lucem vitæ. Amen. M. Feliciter tibi procedat hæc lux. B. Et tibi hæc eadem, & aliæ quàm plurimæ lætæ ac faustæ: hoc est, ut eam ità transigas, nè cujus virtutem lædas, neu quis tuam. Puer, afferto subuculam mundam: nam hanc jam totos sex dies gestavi: heus, arripe pulicem illum saltitantem. B. Omitte nunc venationem pulicum. Quantulum erit, pulicem unum in cubili hoc extinxisse? M. Quantum guttam unam aquæ Diliæ huic adimere. B. Imò verò mari ipsi Oceano. Nolo hanc subuculam collari rugato, sed alteram illam plano: nam rugæ hæ quid aliud sunt hoc tempore, quàm nidi aut receptacula pediculorum, & pulicum? M. Ineptè, existes repentè dives: habebis pecus album, & pecus nigrum. B. Peculium numerosum magis quàm quæstuosum: & comites, quos malim

Dilia, fluvius est Lovanii.

Muscarium setaceum, scopula vocatur vulgò.

Vdones, sunt calceoli lintei.

Interula, est indusium subuculæ proximum, quod per hyemem gestatur.

Sericum gausapinum, vulgò vellutum.

Fustadica, Pannus levis, qui in Britannia texitur.

Vincula vestiaria, sunt adstrigmenta.

Fustanica, Pannus ex gossipio, qui texitur in Germania.

Capripilium, quæ vulgò undulata.

Uncinuli, *orbiculi*, *globuli ocelli*: hæc omnia sunt, quibus ad pectus & manicas vestes adstringuntur.

semper videre in vicinia, quàm domi meæ. Jube famulam resuere latera hujus subuculæ, & quidem filo serico. G. *Non habet.* B. *Lineo igitur aut laneo, aut etiam, si ità lubet ei, sparteo. Nunquam famula hæc habet, quod est opus: quod verò non est opus, assatim. Te verò, Gomezule, nolo ego esse divinatorem: exequere mandatum meum, & renuncia; nè arioleris quid sit futurum. Excute pulverem è fœminieuralibus, concussu: hinc purga diligenter muscario illo setaceo. Udones dato itidem mundos: nam hi sunt jam exudati, & pedore olidi. Φεῦ, amove eos istinc continuò: offendet me fœtor gravissimè.* G. *Vis interulam?* B. *Non: nam ex luce solis colligo diem fore calidam: sed cedò mihi thoracem illum dimidiis manicis serici gausapini; & tunicam simplicem fustadicam cum vinculis vestiariis oblongis.* M. *Imò fustanicam. Quid istuc rei est? quónam ire cogitas, ut tam ornes te præter morem tuum, præsertim cùm sit dies profestus? Et posci ligulas devinctorias castrenses.* B. *Et tu cur induisti bombycinam levem, recentem ab officina, cùm habes capripiliam, & damascenam detritam?* M. *Dedi hæc resarcienda.* B. *Ego verò in hisce meis magis commoditatem spectо vestitûs, quàm ornatum: uncinuli isti & orbiculi sunt laxati. Tu improbe, inconsideratè semper dissolvis* M. *Ego potiùs utor globulis & ocellis, quod est deceutius, & minùs in induendo & exuendo molestum.* B. *Non est idem omnium judicium in his, aut in reliquis omnibus. Pectorale hoc tunicæ condito in arcam, nec proferas totâ æstate: adstrigmenta hæc strenuè sunt exarmata suis ferris: limbus hic est dissutus & discerptus; cura resarciendum: sed vide, nè assumantur deformes commissuræ.* G. *Non poterit id perfici ante sesquihoram.* B *Affige ergò acicûlâ, uè pendeat: dato periscelides.* G. *Adsunt: calceolos cum crepidis longi obstraguli paravi tibi, pulvere bene excusso.* B. *Calceos potiùs exterge situ, ac nitida.* M. *Quid est ligula in calceo? de qua inter grammaticos fuit controversia pera-*

cerbi

verba, (ut solet de omnibus) dicendúmne esset, *Ligula*, an *lingula*? B. *Illa assuitur calceis Hispanicis in summa planta, hic non habent.* M. *Et in Hispania jam desuescunt apponere, calceatu Gallico.* B. *Accommoda mihi tuum pectinem eburneum.* M. *Ubi est tuus ligneus, & quidem Parisiensis?* B. *Non audîsti me herì objurgantem Gomezulum?* M. *Objurgare vocas tu ferire?* B. *Hoc illud erat: fregerat quinque aut sex radios pectinis ex densis, ex rarîs penè omnes.* M. *Legi nuper scriptorem quendam præcipere, ut eburneo pectine pectamus caput quadragies, ducto à bregmate ad verticem, & indè ad occipitium. Quid agis? Hoc non est pectere, sed mulcere: cedò pectinem.* B. *Neque istuc est pectere, sed radere, aut verrere: credo habere te caput testaceum.* M. *Et ego te butyraceum; adeò non audes attingere.* B. *Vin' tu igitur ut mutuò arietemus capita?* M. *Nolo tecum contendere insaniâ, nec committam bonam mentem meam cum tua dementia. Ablue jam tandem manus & faciem: sed os potissimùm, ut mundiùs loquaris.* B. *Utinam adeò citò animum purgarem, ut manus! Dato malluvium.* M. *Confrica paulò diligentiùs nodos istos manus, quibus hærent sordes densissimæ.* B. *Falleris: nam puto esse potiùs decoloratam pellem, & rugatam. Abjice has malluvias, Gomezule, in cloacam illam, & cedò mihi reticulum, & pileum clavatum, affer jam ocreas.* G. *Itinerariásne?* B. *Non, sed urbanas.* G. *Vis cucullionem an pallam?* B. *Sumus foràs prodituri?* M. *Quidni?* B. *Affer igitur lacernam.* M. *Prodeamus jam tandem, nè amittamus è manibus deambulandi tempus.* B. Duc nos, Christe, per vias tibi gratas, In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. *Amen. O quàm formosa aurora! Verè rosea, & (ut poëtæ vocant) aurea. Quàm gaudeo me surrexisse! Exeamus urbem.* M. *Exeamus nam ego hâc totâ hebdomade pedem portâ non extuli: sed quò ibimus primùm? indé, quâ?* B. *Ad arcem, an ad mœnia Carthusiana?* M. *An potiùs ad prata Divi Jacobi?* B. *Minimè illúc, de mane; ad fœnum potiùs.* M. *Ad Carthusianos ergò*

Pileus clavatus, ornatus clavis vel aureis, vel eiusmodi affixis.

Cucullio, pallium Hispanicum.

Palla, vestis longa & lata.

Lacerna, pallium itinerarium.

ergò per Franciscanos & Bstium, indè per portam Bruxellensem, tum redibimus per Caribusianos ad rem divinã. Ecce tibi Joannium! Sis salvus, Joanni. J. Et vos plurimùm. Quid istuc est insolitum? tam bene mane surrexisti? B. Ego verò arctissimo somno eram consopitus: sed Malvenda hic clamãdo & tundendo, evellit me è lectulo. J. Rectè fecit: nam totum te reficiet, ac recreabit hæc deambulatio. Eamus ad pomœrium: ô admirabilem & adorandum artificem tantæ pulchritudinis! Non immeritò vocatur opus hoc Mundus, & à Græcis Κόσμος, quasi ornatus & elegans. M. Nè contentè deambulemus, sed lentè ac molliter. Conficiamus, quæso, in hac mœniali ambulatione duo aut tria spatia; ut otiosius & liberius tam decoram speciem contemplemur. J. Attende. Nullus est sensus, qui non egregiâ aliquâ voluptate perfundatur. Oculi primùm. Quæ varietas colorum! qui vestitus terræ, & arborum! qui tapetes! Quæ picturæ comparari huic possunt? Hæc sunt naturalia & vera, illa altera ficta & falsa. Non injuriâ vates ille Hispanus, Maium appellavit pictorem mundi. Jam aures. Qui concentus avium, potissimùm luscinia! auscultam è salice, à qua (ut Plinius inquit) perfectæ musicæ scientiæ modulatus editur sonus. Animadverte accuratè, & annotabis varietates omnium sonorum. Nunc non interquiescit, sed continuo spiritu in longum æquabiliter, sine mutatione; nunc inflectitur; jam minutiùs, & concisius canit; nunc intorquet, & quasi crispat vocem; nunc extendit; jam revocat: aliàs longos concinit versus, quasi Heroicos; aliàs breves, ut Sapphicos: interdum brevissimos, ut Adonicos. Quin etiam quasi musicæ ludos & scholas habent: meditantur aliæ juniores, versusq; quos imitentur accipiunt. Audit discipula intentione magnâ (utinam nos præceptores nostros pari!) & reddit, vicibúsq; reticet. Intelligitur emendata correctio, & in docente quædam reprehensio. Sed illas ducit natura recta, nos voluntas prava. Adde his: Qui odor spirat undiq; sive ex pratis, sive ex segetibus, sive ex arboribus, etiam ex ipsis agris cessantibus & squalidis! Sapor, quicquid eri admoveas, vel ex

Vates Hispanus, Jo. Meda.

ipso

ipso aëre, qualis primi & tenerrimi mellis. M. *Hoc puto esse, quod à nonnullis audivi, apes consuêsse mel suum colligere mense Maio ex cœlesti rore.* J. *Ea fuit multorum opinio. Si aliquid vis dari tactui, quid mollius aut salubrius hâc aurâ ubique spirante, quæ salutari spiritu per venas & universum corpus sese insinuat. Venit mihi nunc in mentem versuum aliquot Virgilii de Vere, quos utique cantillabo, si me potestis ferre voce meâ non olorinâ, sed anserinâ: tametsi hanc malo, si non aliàs cycnus canit dulce, nisi fato suo proximus.* B. *Ego quidem, ut pro me respondeam, vehementer eo: versus avco audire, qualicunq; voce, modò etiam expectas eos vobis.* M. *Nec ego ab hoc dissentio.* J.

Non alios prima crescentis origine mundi
Illuxisse dies, aliúmve habuisse tenorem
Crediderim. Ver illud erat: Ver magnus agebat
Orbis, & Hybernis parcebant flatibus Euri,
Cùm primùm lucem pecudes hausêre, virûmque
Ferrea progenies durum caput extulit arvis,
Immissæque feræ sylvis, & sydera cœlo.
Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
Si non tanta quies iret, frigúsque calorémque
Inter, & exciperet cœli indulgentia terras.

B. *Non satìs intellexi.* M. *Ego, ut reor, multò minùs.* J. *Edisce nunc eos; aliàs intelligetis: sunt enim desumpti ex intima Philosophia, ut alia vatis illius permulta.* M. *Quæramus ab Orbilio literatore, quem habemus obvium.* J. *Imò est homo admodum obvius: salutemus modò, & finamus abire hominem rabiosum, & plagosum, ingentis supercilii, imbutum magìs literis quàm eruditum, tametsi persuasit sibi seriò, se esse literatorum Alphe. Cæterùm diximus de corpore.* M. *Quid porrò?* B *Animum & mentem quantopere exhilarat, & excitat hujusmodi aurora! Nullum est tempus ad ediscendum æquè idoneum, nullum ad percipiendum, continendúm,*

Imbutum, tinctum, persusum,

nendúmque quæ audias, quæq; legas, nec aliud ad meditandum & excogitandum, quocunque applicáris animum: non immeritò quidam dixit, Aurora gratissima Musis. B. Sed ego jam extimulor appetentiâ: redeamus domum jentatum. M. Quid tandem? B. Panem, butyrum, cerasa, pruna cereola: quæ tantopere videntur nostris Hispanis placuisse, ut illorum nomine prisca omnia nuncupent: vel si hæc non sint domi, decerpemus folia aliquot buglossæ, & salviæ, quæ addamus butyro. M. Bibemus vinum? B. Minimè verò; sed cervisium, sed quidem tenuissimam ex flava ista Lovaniensi: vel aquam puram & liquidam, haustam è fonte Latino, aut Græco. M. Quem tu fontem Latinum vocas? Quem Græcum? B. Illum, qui juxta portam est, Græcum solet nominare Vives; ulteriorem illum, Latinum: causas ipse reddet tibi, cùm illum convenies.

DOMUS.

Jocundus, Leo, Vitruvius.

EST tibi notitia cum insulario amplæ atque elegantis hujus insulæ? L. In primis: & est assecla patris mei admodum propinquus. J. Rogemus eum, ut nobis eam omnem patefaciat: nam ferunt nihil fieri posse amœnius, nec delectabilius. L. Adeamus, pulsemus fores tintinnabulo, nè irrumpamus inexpectati. Atat. V. Quis istîc est? L. Ego sum. V. O salve multùm pusio dulcissime, unde tu nunc? L. E ludo. V. Quâ igitur gratiâ huc? L. Sodalis hic meus & ego vehementer cupimus hasce ædes visere. V. Nunquam spectâstis? L. Non totas. V. Ingredimini. Heus puer! Affer mihi claves ostiorum domûs. Primùm, Hoc est vestibulum; patet semper interdiu, absque janitore: quod nec intra domum est, nec tamen extra, nocte clauditur. Contemplamini portam magnificam, valvas è robore munitas ære, utrum limen & infernum & supernum ex marmore alabastrite. Olim, Hercules solebat præfigi

præfigi ostio domûs, ille Ἀλεξίκακος. *Hic est Christus verus Deus; nam Hercules erat crudelis homo, & maleficus: hoc custode, nihil mali ingredietur in ædes.* J. οὐδὲ ἓν δεσπότης αὐτός. V. *Quid dixit Græcé?* J. *Cur tam multi ingrediuntur mali?* V. *Etiamsi mali ingrediantur, nihil tamen inferunt mali.* L. *Non utimini cardinibus?* V. *Desiit esse mos apud quasdam nationes. Sequitur ostium atrii, quod atriensis servus custodit, præcipuus in familia, ut mediastinus extremus. Tum atrium spatiosum ad deambulandum; multæq; ac variæ in eo picturæ.* J. *Quænam, quæso?* V. *Illa est cœli facies ichnographica; illa terræ & maris orthographica; illa orbis nuper Hispanis navigationibus aperti sciographica. In tabella ista est Lucretia se interficiens.* J. *Quid, quæso, dicit? nam moriens, ut videtur, loquitur.* V. *Multæ hoc mirantur, quia non cuique tantùm dolet.* J. *Intelligo quid dicat.* L. *Quid sibi vult tabella illa tam variè delineata?* V. *Ea est graphis hujus ædificii: reduc à tabella hac velum.* J. *Quid hoc est rei? vetulus sugens papillam fœminæ?* V. *Non legisti exemplum hoc apud Valerium Maximum, titulo* De pietate. J. *Legi. Quid dicit illa?* V. Nondum tantum rependo, quantum accepi. J. *Quid ille?* V. Juvat genuisse. *Ascendamus has scalas cochlides: singuli gradus lati, ut cernitis, ex singulis sunt saxis marmoris Basaltis. Hæc prima contignatio habitatio est Domini; cœnaculum superius hospitale est: non quòd herus meus faciat cœnacularium, (quod absit) sed paratum est hospitibus amicis, ornatum, semper instructum, & vacuum, nisi cùm adsunt hospites; hoc est triclinium.* J. *Bone Christe, Quæ fenestræ speculares! quàm scitè depicta pictura sciographica! qui colores! quàm vividi! quæ tabulæ! quæ signa! quæ coassatio! Quænam est historia vitrearum?* V. *Fabella Griselidis, quam aptè & ingeniosè confinxit Joannes Bocatius: sed herus meus decrevit addere rei fictæ rem veram, de Godelina Flandrensi, & Catharina Angliæ Regina, quæ superat inventum Griselidis. Signa sunt, Primũ illud Pauli Apostoli.*

Facere cœnacularium, locare cœnacula, & indè quæstum facere.

J. *Quod*

J. *Quod est lemma?* V. O quantum tibi nos debemus, tu Christo! J. *Quid ipse loquitur?* V. Gratiâ Dei sum, quod sum: & gratia Dei in me vacua non fuit. *Alterum est illud Mutii Scævolæ.* J. *Nec is est mutus, etiamsi Mutius. Quid mutit?* V. Non incendet, *inquit*, me hic ignis, quoniam alius major ardet intus. *Tertium signum est Helenæ. Titulus est*, Utinam fuissem semper talis! Minùs nocuissem. J. *Quid signat cæcus ille senioulus recalvaster, indice ad Helenam verso?* V. *Homerus est: dicit Helenæ*, Quæ malè tu feciſti, ego bene cantavi. J. *Eu lacunar! Est deauratum, admiſtis margaritis.* V. *Margaritæ quidem sunt, sed pretii exigui.* J. *Quò spectant feneſtræ?* V. *Hæ in hortos, illæ in impluvium. Hæc est diæta, seu æstiva cœnatio. Eu vobis cubiculum & conclave! Cubiculum ornatum est tapetibus, pavimento contabulato ſtoriis tecto: & imagines aliquot Divæ Virginis, Christi Servatoris: illæ alteræ sunt Narciſci, Euryali, Adonidis, Polyxenæ, qui dicuntur fuiſſe formoſiſſimi.* J. *Quid ſcriptum est in limine ſuperiore oſtii?* V. Recipe te in portum tranquillitatis affectuum. J. *Quid in interiore poſtico rium?* V. Nè induxeris in portum tempeſtatem. *In conclavi illo clauſo aſſervantur ferè priva utenſilia. Hoc alterum membrum éſt hybernum, videt omnia obſcuriora & magis tecta: tum hypocauſtum.* J. *Amplius, meâ ſententiâ, quàm pro cœnatione.* V. *Non animadvertis etiam cubiculum interius eodem vaporario excalfieri?* J. *Dicunt cubicula eſſe calidiora, ubi nullum ſit fumale.* V. *Non ſolent eſſe in æſtuariis.* J. *Quæ est illa camera tam elegantèr fornicata?* V. *Lararium* ſeu *ſacellum, ubi agitur res divina.* J. *Ubi latrina?* V. *Superne in granario habemus fornicam, nè oleat: in cubiculis enim ſcaphiis utitur herus meus, & trullis, & matulis.* J. *Turriculæ illæ & pyramides, & pilæ, & indices ventorum, omnia qua venuſtate! quàm admirabili arte!* V. *Deſcendamus. Hæc est culina, hoc promptuarium, hæc cella vinaria, illa penuaria, in qua mirè infeſtamur rapacitate furum.* J. *Quâ tandem eſt huc furibus ingreſſu?*

Priua utenſilia, quæ parata ſervantur, cùm uſus poſtulat.

omnia

omnia video probè clausa, & feneſtras cum clatbris ferreis. V. *Per rimulas & foramina.* L. *Mures ergò ſunt & muſtelæ, quæ vobis univerſum penum diripiunt.* V. *Illud eſt poſticum domus, clauſum ſemper duabus ſeris, affixâ & penſili, niſi cùm adeſt dominus.* L. *Cur feneſtræ hæ non habent cancellos?* V. *Quoniam rarò aperiuntur: ſpectant enim ad anguſtum angiportum, ut cernis, & obſcurum; rarò quiſquam hîc aſſidet, aut profert caput; ideo & clatbrare eas ſtatuit herus meus.* L. *Quibus clatbris?* V. *Fortaſſe ligneis, nondum eſt certum: interea repagulum hoc ſufficit.* J. *Quàm amplæ columnæ, & porticus plena majeſtatis! Vide ut Atlantes illi & Caryatides ſpecimen præferunt enitentium, ut fulciant ædificium nè ruat, cùm nihil agant.* L. *Tales ſunt multi qui magna videntur præſtare, cùm otioſi & ſegnes vivant: fuci, fruentes alienis laboribus. Sed quænam eſt domus illa inferior, huic adjuncta, tam malè materiata, & rimoſa?* V. *Eſt vetus ædificium, quod, quia ducebat rimas, & vitium faciebat ingens, herus meus decrevit hanc alteram à fundamentis erigere: illa nunc nidulatio eſt avium, & habitatio murium, ſed breviter eam demoliemur.*

SCHOLA.

Tyro, Spudæus.

QUàm elegans gymnaſium, & magnificum! Haud eſſe in Academia hac reor ullum præſtantius. S. *Rectiſſimè judicas: adde etiam, quod magis ad rem facit, nec alibi eſſe eruditiores magiſtros, aut prudentiores, quique majore dexteritate tradant doctrinam.* T. *Oportet igitur magna hîc fieri diſciplinarum operæpretia.* S. *Et quidem magnis compendiis diſcendi.* T. *Quanti docent?* S. *Amove te hinc ocyùs cum interrogatione iſta tam prava, támque importuna. In re tanti momenti inquirendum eſt de mercede? Nec ipſi qui docent, paciſcuntur: nec diſcipulos convenit id vel cogitare. Ecquod pretium poteſt eſſe par? Nunquámve Ariſtotelicum*

telicum illud fando audivisti? Dis, parentibus, & magistris, parem gratiam non posse rependi. *Deus creavit totum hominem: parens genuit corpus; magister formar animum.* T. *Quid docent isti, & quamdiu?* S. *Habent sua singuli auditoria separata: & sunt doctores varii. Alii prima elementa artis Grammaticæ laboriosè atq;ærumnosè pueris toto die ingeminant: alii penitiora tradunt artis: alii Rhetoricam, Dialecticam, & reliquas disciplinas enarrant, quæ liberales seu ingenuæ dicuntur.* T. *Cur eo nomine?* S. *Quia illis decet unumquemq; ingenuum imbui: contrà, Quæ sunt illiberales, circumforaneæ, sordidæ, quæ vel labore corporum, vel manibus exercentur, servis potiùs congruunt, & hominibus qui ingenio parum valent. In istis sunt alii Tyrones, alii Batalarii.* T. *Quid istuc verbi est?* S. *Et Tyrones, & Batalarii ex militia nomina sunt desumpta. Tyro vetus est verbum, de eo qui in militia exerceri incipit: Batalarius Gallico nomine dicitur is miles, qui jam semel prælio (quod illi batallam vocant) interfuit, collatis signis; & manum conseruit cum hoste: Ità in palæstra literaria Batalarius cœpit nuncupari Lutetiæ is, qui publicè de arte quapiam disputâsset. Hinc designantur Doctores, quos à licentia Licentiatos appellant; melius Designati dicerentur: postremò Doctura adipiscuntur, impositio in celebritate Academiæ pileo, ut quasi donentur libertate, & fiunt emeriti. Is est hîc supremus honor, & summus dignitatis gradus.* T. *Quis est ille in tanto comitatu, quem clavarii præcedunt cum clavis argenteis?* S. *Is est rector Academiæ: multi eum assectantur officii gratiâ.* T. *Quoties in die docentur pueri?* S. *Aliquot horis, unâ penè antelucanâ, duabus matutinis, & duabus pomeridianis.* T. *Tamdiu?* S. *Ità fert mos, & vetus Academiæ institutum: quin & discipuli duabus horis, quæ à magistris acceperunt, retractant & recolunt, & quasi mansum cibum ruminant.* T. *Tantis clamoribus?* S. *Nunc se exercent.* T. *Ad quidnam?* S. *Ad discendum.* T. *Imò verò ad clamandum: videntur enim non disciplinam meditari, sed præconium. Et ille alter planè furit: nam si haberet*

beret sanum cerebrum, nec ità vociferaretur, nec gesticularetur, nec se torqueret. S. Hispani sunt & Galli paulò ferventiores: & ut sunt diversorum dogmatum, tantò ardentiùs concertant, quasi pro aris & focis, ut dicitur. T. Quid? Doctores hîc sequuntur diversa scita? S. Interdum tradunt placita contraria. T. Quos autores interpretantur? S. Non eosdem, omnes, sed ut quisq; est peritiâ & ingenio præditus. Eruditissimi, & acerrimo judicio scriptores sibi sumunt optimos quosq;, & eos quos classicos vos Grammatici appellatis: sunt qui ex ignorantia meliorum ad proletarios descendunt, atque etiam capite censos. Ingrediamur, ostendam vobis publicam gymnasii hujus Bibliothecam. Hæc est Bibliotheca, quæ, ex magnorum virorum præcepto, ad ortum æstivum spectat. T. Papæ! Quantum librorum! quantum bonorum autorum! Græci, Latini, oratores, poetæ, historici, philosophi, theologi, & imagines autorum. S. Et quidem, quantum effici potuit, ad vivum expressæ, atque eò pretiosiores: foruli omnes, & plutei querni aut cupressini, cum suis catenulis: libri ipsi plerique omnes membranacei, & variis coloribus miniati. T. Quis primus ille rusticano ore, naso repando? S. Lege titulos. T. Socrates est, & dicit, Cur in Bibliotheca collocor, qui nihil scripsi? S. Respondent sequentes, Plato & Xenophon, Quia, quod alii scriberent, dixisti. Longum esset persequi singulos. T. Hem! Qui sunt illi abjecti in gradi illa struei? S. Catholicon, Alexander, Hugucio, Papias, sermonarii, dialectici & physici, sophistici: hi sunt quos capite censos nominabam. T. Imò capite diminutos. S. Soluta sunt omnia: tollat qui volet, molestos nos liberabit onere. T. Vah! Quot asinis esset opus ad istos asportandos? Miror non esse ablatos, cùm tanta sit ubiq; asinorum frequentia. Aliquando in eundem cumulum conjicientur Bartoli & Baldi, & hujus farinæ homines. T. Imò furfuris. S. Nõ id esset humanæ tranquillitati damnosum. T. Heus! Quid rei sunt illi in tã fluxis cucullionibus? T. Descendamus. Batalarii sunt, qui in palæstrã ingrediuntur altercatoriam. T. Quæso, introduc nos illúc. S. Ingredere, sed tacitè ac reverenter.

Aperì

Aperi caput, & spectа attentus singula: nam magnis de rebus disseritur, & quas plurimùm conducat cognoscere. Ille, quem sedentem aspicis sublimem solum, & præses est certaminis, & contentionum decretor, quasi agonothetа: Primum ejus munus est loca concertantium designare, nè ulla sit confusio aut perturbatio præire volentium. T. *Quid sibi vult pellitum epitogium?* S. *Ea est ephestris Doctoralis, insigne ordinis ac dignitatis illius. Homo est in paucis eruditus, quique & in lectione candidatorum theologiæ primas tulit, & ad eum doctissimus quisq; primas defert ex hoc ordine.* T. *Et Bardū aiūt lectum esse primum suo anno.* S. *Is verò vicit competitores omnes ambitu & astu, non scientiâ.* T. *Quis est macilentus ille & pallidus, quem reliqui impetunt.* S. *Is est propugnator, qui impetum omnium sustinet, & ex immodicis vigiliis maciem ac pallorem contraxit: magnos is habet in re philosophica & theologica progressus. Au! Tace jam, & ausculta: nam qui nunc oppugnat, acutissimè ac subtilissimè solet excogitare argumenta, & acerrimè urget propugnatorem, omniúmq; sententiâ cum summis in hac disciplina comparatur, & sæpe adigit concertatorem ad recantandum. Perpende quomodo ille conatus est eludere, quomodo alter confutavit valdè rationi inconfutabili, & quam ille diluere non potuit: jam & jaculum hoc est inevitabile, argumentum hoc est planè Achilles invincibilis; jugulum petit: non poterit propugnator se tueri, statim dabit manus, nisi subterfugium aliquod mittat ei Divus aliquis in mentem. Hem! Profligata est quæstio, solertiâ decretoris. Jam solvo tuam linguam, loquere quantum voles: nam iste, qui nunc impugnat, vappa est, pugione pugnat plumbeo, & altiùs tamen clamat, quam cæteri. Observa, videbis eum à pugna raucum discedere: hoc est ei perpetuum; & quantumcunq; repulsa sint ejus tela, urget nihilo secius pertinaciter quidem, sed inefficaciter, nec unquam vult habere argumentum suum pro derelicto, nec acquiescere vel defendentis responsioni, vel decreto præsidis. Is qui nunc certamen ingreditur delicatulé, petit veniam à decretore, comiter præfatur, argumen-*

argumentatur invalidé, discedit semper fessus, etiam anhelans, tãquam arduo munere fortiter perfunctus. Discedamus.

CUBICULUM, ET LUCUBRATIO.

Plinius, Epictetus, Celsus, Didymus.

HOra est à meridie quinta. Heus Epictete! Claude mihi fenestras istas, & infer huc lumina ad lucubrandum. E. *Quæ lumina?* P. *Interea dum hi adsunt, candelas sebaceas aut cereas: ubi recesserint, tolletis eas, & statuetis hîc mihi lychnum.* C. *Quorsum id?* P. *Ad lucubrandum.* C. *Quin stude potiùs de mane: tum enim videtur & temporis ratio, & qualitas corporis, invitare; cùm est minimum vaporum in cerebro, peractâ concoctione illâ evaporatoria.* P. *Etiam hæc hora tranquillissima est; cùm quiescunt & silent omnia, atque iis qui prandent & cœnant non incommoda: nam sunt qui cœnant tantùm more prisco; alii prandent solùm ex placitis recentium medicorum; alii & prandent & cœnant more Gothico.* C. *An non ante Gothos erant prandia?* P. *Erant, sed levia. Gothi morem invexerunt, bis in die saturum fieri.* C. *Qua de causa Plato mensas Syracusanas damnat, in quibus quotidie exaturentur bis?* P. *Ex eo colligas, fuisse rarissimas.* C. *Sed missa istæc faciamus. Cur lucubras ad lychnum potiùs quàm ad candelam?* P. *Propter flammam æquabilem, quæ minùs lædit oculos. Illa enim crispatio myxi efficit oculis, & sevi odor inamœnus est.* C. *Utere cereis, quorum odor non est ingratus.* P. *Myxus est in his magìs tremulus, nec vapor salubris: & in sebaceis ellychnium est lineum plerunque, non xylineum: ut propolæ isti ex rebus omnibus quærunt compendium cum fraude. Infunde oleum in lucernam hanc, profer acu myxum, & exfunga.* E. *Quàm hæret fungus acui! Signum dicunt esse pluviæ, quemadmodum est apud Virgilium,*

Scintillare oleum, & putres concrescere fungos.

P. *Affer etiam furcinulam, & emunge candelam hanc: nè projicias fungum in pavimentum, nè fumiget: sed opprime*

intra furcinulam, quãdo est coutecta. Profer mihi pallam lucubratoriam, prælongam illam pellitam. C. Ego te tuis libris commẽdabo. Minervã tibi opto propitiam. P. Paulum malim: vel, quod dicere debui, Christum Jesum, Dei sapientiam. C. Fortasse Christus Minervæ fabulâ adumbratur, ut quæ ex Jovis cerebro sit nata. P. Statue mensam super tibicines in cubiculo. E. Mavis mensam quàm pluteum? P. Etiam, hoc quidem tempore: sed pone supra mensam pluteolum. E. Stabilem, an volubilem? P. Quem males. Ubi est Didymus meus à studiis? E. Eo illum accersitum. P. Et huc adducito puerum exceptorem: nam lubet aliquid dictare. Da mihi illos calamos, & pennas duas aut tres cannæ amplæ, & thecam pulverariam. Profer mihi ex armario Ciceronem & Demosthenem, tum ex pluteo codicem exceptorium, & regesta majuscula: audin'? Et meas schedas, in quibus libet nonnulla expolire. D. Non arbitror esse schedas tuas in pluteo, sed in scrinio conclavis. P. Id verò ipse scrutator. Affer mihi Nazianzenum. D. Non vosco. P. Liber est minimè spissus, consutus, & tectus membranâ ruditer. Affer quoque codicem quintum à primo. D. Quod est lemma illius? P. Xenophontis commentarii: liber est expolitus, tectus corio, cum uncinulis & umbilicis cupreis. D. Non invenio. P. Nunc memini, in quarto loculamento eum reposui, illinc prome. In eo loculamento non sunt nisi libri soluti, & rudes, quales recèns afferuntur ab officina. D. Ecquid corpus Ciceronis poscis? nam sunt quatuor. P. Secundum. E. Nondum est relatum à librario glutinatore, cui dedimus nudius, ut puto, quintus. D. Quàm placet tibi hæc penna? P. Non sum in eo valde sollicitus: quæcunq; in manus venit, eâ sic utor tanquam bonâ. D. Hoc habes Ciceronis. P. Conquiesce: reclude mihi Ciceronem, aperi, evolve adhuc tria aut quatuor folia ad quartum Tusculanarum quæstionum: quære ibi de mansuetudine & lætitia. E. Cujus sunt hi versus? D. Ejus ipsius, quos de Sophocle vertit, quod facit sanè lubens, ac proinde sæpe. E. Erat, credo, ad carmen componendum satis aptus. D. Aptissimus ac facillimus, nec ut illo seculo infelix,

contrà

contrà quàm existimant plurimi. E. *Sed tu quomodo intermisisti studium poëtices?* P. *Aliquando repetemus, successuris horis, ut spero: nam habet multum levamenti ab studiis gravioribus. Defessus sum jam studendo, meditando, scribendo: sterne mihi lectum.* E. *In quo cubiculo?* P. *In lato illo, & quadrato: & tolle ex angulo anaclinterium, transfer in cœnationem, pone super culcitram plumeam alteram tomenti laneivide ut fulcra lecti sint satis firma.* E. *Quid refert tuâ, qui non cubas in alterutra spondarum, sed in medio? Salubrius foret, si lectus esset durior, & qui corpori resisteret.* P. *Tolle cervical, & pro eo repone pulvinos duos, & in hoc æstu malo plagam illam, quàm arcta isthæc limea.* E. *Sine lodice?* P. *Etiam.* E. *Algebis: nam surgis ab studiis extenuato corpore.* P. *Injice ergò peristroma aliquod leve.* E. *Istud? nullum aliud stragulum?* P. *Nullum: si sentiam frigus in lecto, poscam plus vestium: aufer illa peripetasmata: nam ad culices excludendos malo conopeum.* E. *Culices paucos hîc sensi, pulices & pediculos satis multos.* P. *Ego verò miror te aliquid sentire, qui sic dormias, & stertas.* E. *Nemo dormit melius quàm qui non sentit quàm malè dormit.* P. *Nihil horum animalculorum, quibus per æstatem in cubiculis infestamur, tam movet nauseam, quàm cimices odore illo teterrimo.* E. *Satis bonus proventus est eorum Lutetiæ ac Lovanii.* P. *Est genus ligni, quod illos creat Lutetiæ, & argilla Lovanii. Colloca hîc mihi horologium excitatorium, & obicem infigito ad horam quartam matutinam: neque enim volo diutius dormire. Excalcia me, pone hîc sellam plicatilem, in qua sedeam, matula in scabello sit mihi juxta lectulum parata: Nescio quid hîc olet malè: suffias paulum thuris aut juniperi. Cane hîc mihi lyrâ aliquid lectum ingredienti more Pythagorico, ut citiùs obdormiam, & somnia sint placidiora.* E.

Somne quies rerum, placidissime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui pectora longis
Fessa ministeriis fulcis, reparásque labori.

CULINA.

Lucullus, Apicius, Pistillarius, Abligurinus.

ES tu popino? Ap. *Sum.* L. *Ubinam agi?* Ap. *In popina galli gallinacei: num eges me?* L. *Etiam, ad nuptias.* Ap. *Sine me domum transcurrere, ut præcipiam uxori quemadmodum sint tractandi ganeones, quos scio non solere in hac civitate deesse, tum etiam adventores.* L. *Audin' tu? Reperies me in vico lapideo, in ædibus sutorum.* Ap. *Continuò adero.* L. *Bene est, ingredere culinam.* Ap. *Heus Pistillarie, & tu Abligurine! Ignem in lare extruite sub fumali grandibus lignis, quantum fieri poterit acapnis.* P. *Putas te esse Romæ? Hic taberuas coctilitias non habemus, è quibus ligna coctilia promuntur: habebis bene arida.* Ap. *Ni ità sit, tu, Abligurine, suffitor perdes oculos sufflando.* Ab. *Imò bibam largiùs: væ vino.* Ap. *Væ aquæ: nam vinum hodie non attinges, si sim sanus. Nolo mihi evertas ollas, auxillas confringas, & cibos corrumpas.* Ab. *Non vult ardere hic ignis.* Ap. *Injice fasciculum aliquem sulfuratorii, & fomitem, frustula aliquot cum his assulis.* Ab. *Extinctus est prorsum.* Ap. *Transcurre ad ædes proximas cum batillo, & affer nobis terrem aliquem prægrandem, & prunas bene incensas.* Ab. *Metallarius est illic dominus, nec sinet carbonem unum sub fornacibus sibi detrahi, citiùs oculum.* Ap. *Non est metallarius, sed metallicida: ito ergò ad furnum. Quid affers? Titionem magis quàm torrem.* Ab. *Non habebant prunas carbonis.* Ap. *Quid (malum!) carbonis? cessitum, hîc dixeris. Tu furcillâ hâc move ligna, & agita fomitem, ut ignem concipiat: sume pyrolabem, asse.* Ab. *Quid rei est istuc verbum?* Ap. *Forceps ignaria, pruniceps.* Ab. *Quid mihi cum verbis Græcanicis? quasi desint Latina.* Ap. *Etiámne asini sunt Grammatici?* Ab. *Quid mirum, cùm & Grammatici sint asini?* Ap. *Fac finem altercandi: volo carbones aliquot, aut cespites accendas mihi in hoc foco, ad testacea lentè incoquenda:*

suspendu

suspende ahenum ad ignem, nè desit aqua calida: tum in cacabum injice armum vervecinæ cum bubula salita: cucumam igni admove cum vitulina, & agnina; in chytropode elixabimus oryzam. Ab. *Quid pulli?* Ap. *Coquentur in auxilla ærea, quæ stanno est illita, quò sapor sit gratior; sed non tam maturé: verua proferes sub nonam, & pinguiaria; lucium hunc sines in aqua lusitare paulisper, tum exenterabis.* Ab. *Carnes & pisces in eadem mensa?* Ap. *Maximé, more Germanico.* Ab. *Atqui hoc non placet medicis.* Ap. *Medicinæ non placet, medicis placet. Ego stipitem hunc Grammaticum tantùm esse existimabam: medicus etiam est.* Ab. *Nunquámne de quæstione illa audivisti, utrùm sint in civitate plures medici an stulti?* Ap. *Quis te detrusit in culinam, cùm sis tam saperda?* Ab. *Adversa mea sors.* Ap. *Imó, quod manifestum est, segnities tua & socordia, & gula, & lurcasitas, & ingluvies, & animus degener ac abjectus: ideo ambulas nudis pedibus, semiamictus veste obsoletâ, & natibus breviore.* Ab. *Quid tibi cum mea paupertate?* Ap. *Nihil omnino, nec velim esse. Sed ad rem, nè præter rem plura quàm oportet. Satísne sunt hæc jussa superq́ infixa, & inculcata? scilicet vobis nunquam satís. Da mihi meam braccam: nam foras lubet prodire; continuò adero: cedò tudiculam, insigne artis nostræ: hoc est meum fulmen & tridens.* P. *Heus Abligurine! Statue hydrias illas in urnario, & hanc bubulam abluito diligenter, & confricato in labro.* Ab. *Etiámne tu hîc quoque imperas? Unus imperator unis castris sufficit: Non sufficiet culinæ unus? Facito ipse, tu es acrior exactor operæ, quàm ipse magister culinæ. Non vocabo te posthac Pistillarium, sed stimulum acutum.* P. *Imò voca me Onocentron. Frange tu ergò vitulinam hanc in epixenio. Comminue paulum hujus casei, ut spargamus super hanc offam.* Ab. *Quomodo? Manu?* P. *Non, sed tyrocnesti: instilla huc guttas aliquot olei ex lecytho.* Ab. *Dicísne ex hoc capsace?* P. *Statue hîc mortarium.* Ab. *Quod istorum?* P. *Illud æneum, cum pistillo ejusdem metalli.* Ab. *Quâ gratiâ?* P. *Ad terendum*

petroselinum hoc. Ab. *Satius est in pila id fieri marmorea, pistillo ligneo.* P. *Quæso, cantilla, sic ut consuevisti.* Ab.

Ego nolo Cæsar esse,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

Ut sapiant fatuæ Fabiorum prandia betæ,
O quàm sæpe petet vina pipérque coquus!

P. *Fabiorum, an fabrorum?* Ab. *Quære à ludimagistro loripede, & pro fabris & Fabiis referes egregium colaphum in gena, vel in bucca.* P. *Sic est homo?* Ab. *Vir strenuus, & fortis, & manu promptus: celeritate manuum compensat linguæ tarditatem.* P. *Cedò urnulam cervisiariam: exiccatum habeo palatum, guttur, fauces.* Ab.

Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.
Claudere quæ cœnas lactuca solebat avorum,
Dic mihi, Cur nostras inchoat illa dapes?
Filia Picenæ venio Lucanica porcæ,
Pultibus hinc niveis grata corona datur.

Ap. *Unde tu didicisti adeò ῥαψῳδεῖν?* Ab. *Inservivi nuper in Calabria ludimagistro cuidam poëtastro, qui sæpenumero cœnam aliam non dabat mihi, quàm cantillationem centum versuum, quibus mirificum aiebat saporem inesse. Ego verò paululum panis & casei maluissem: aquæ erat satis domi, & licebat nobis è puteo bibere ex animi sententia: indè ego cùm esuriens concessissem cubitum, pro epulis versus illos ruminabam & concoquebam: nec mihi aliud visum est remedium ad bulimiam illam depellendam, quàm culinariam arripere.* Ap. *Quæ illi præbebas ministeria?* Ab. *Quæ Cæsar reipubl. Ego eram illi omnia: eram illi à consiliis, etsi nihil unquam ageret consilio: à secretis, cùm nihil haberet secreti, nè latrinam quidem: ego fundebam ei aquam lavandis manibus, quas nunquam abluebat: ego servabam ejus thesaurum.* Ap. *Quem thesau-*

thesaurum? Ab. *Schedas aliquot pessimarum cantilenarum, quas tineæ exedebant, & opici mures arrodebant.* Ab. *Imò docti mures, qui malis poëmatiis dentem infigebant.*

TRICLINIUM.

Aristippus, Lurco.

QUid tu tam serò surgis, & quidem semisomnis? L. *Mirum est me esse toto hoc die experrectum, adeò heri edimus & bibimus.* A *Imó, ut apparet, devorâsti, ingurgitâsti, obruisti te epulis & vino: sed ubinam onerâsti colocem?* L. *Apud Scopam in convivio.* A. *Quin potius more Græco συμπόσιον vocares, quàm, Latino verbo, convivium.* L. *Bucca buccam impellebat, intrituræ & condimenta vellicabant, atque instigabant desidem stomachum, & appetentiam non patiebantur delassari.* A. *Refer, quæso, ordine omnia, ut vel auditione ipsâ videar mihi interesse, & quasi vobiscum potare: ut ille qui in caupona Hispaniæ duos grandes panes comedit ad nidorem perdicis assæ, quo nidore utebatur pro obsonio.* L. *Quis enarrârit omnia? Majus negotium id fuerit, quàm vel emisse, vel apparâsse, vel, quod omnia superat, comedisse.* A. *Assideamus in hoc salicteto, ad crepidinem hujus ripulæ, & quando sumus otiosi, pro collocutione aliis de rebus utemur hâc ipsâ, gramen erit nobis vice pulvinorum: innitere hac ulmo.* L. *In herba? annon humor nocebit?* A. *Quid? Insanis. Humor in ortu caniculæ?* L. *Antè recusabam, nunc animus prurit mihi recensere tibi plus quàm postulas. De convivio solùm quærebas: accipias etiam de domino, & de triclinio. Rogabas ut loquerer: efficiam ut mox paulò silentium roges, indicas, imperes; ut Arabius tibicen, qui ad canendum obolo conducitur, ad tacendum tribus.* A. *Tu verò quantum libuerit, non eris molestus; quandoquidem in opaco loco consedimus, & orationem tuam carduelis illa vel adjuvabit, vel ad harmoniam moderabitur, ut orationem Caii Gracchi servus fistulator.* L. *Quid istuc est rei?*

A. *Postquam tu feceris narrandi finem, audies de Gracchis & Graculis, & de Græculis.* L. *Deambulabamus fortè transverso foro, ego & Thrasybulus, nacti plusculum otii quàm solemus: adjunxit se nobis Scopas. Is à nobis post primas salutationes, & blandum congressum, cœpit vehementer contendere, ut postero die, qui hesternus fuit, apud se essemus. Excusare nos primùm, alius alia: ego autem vadimonium grave, & apud prætorem valde irritabilem. Sed ille, ut libenter ostentat suam magnificentiam, quasi de capite ageretur, orsus est accuratum sermonem. Quid multa? Addiximus, nè molestus esse pergeret.* A. *Scin' quænam fuerit causa convivii?* L. *Quæ tandem, quæso?* A. *Est quidem ipse homo locuples, ornatus argento, veste, supellectile: Sed emerat phialas argenteas tres deauratas, & pateras sex: perisset pretium, ni aliquos invitâsset, quibus ostentaret: & alioqui eum ille existimat esse divitiarum fructum; habetq; uxorem, à qua extimulatur ad profusionem, quam illa magnificentiam nuncupat.* L. *Heri ergò sub meridiem convenimus in ejus triclinium.* A. *Qualis erat cœnatio?* L. *Hypæthra, in opaco frigore: omnia sanè apparata, ornata, exculta: nihil deerat ad elegantiam, splendorem, & lautitias. Planè primo ingressu exhilarati sunt omnium oculi & animi, aspectu illo pulcherrimo atque amœnissimo. Erat abacus ingens, plenus bonis vasis materiæ omnis, ex auro, argento, crystallo, vitro, ebore, murrha: alia etiam vilioris materiæ, stannea, cornea, ossea, lignea, testacea, seu figlina, in quibus ars commendabat utilitatem substantiæ: nam erant toreumata permulta, omnia expolita, extersa: fulgor penè perstringebat oculos. Illic vidisses duo magna malluvia argentea, oris deauratis: umbilicus erat aureus, cum insignibus illius. Habebat utrumq; malluvium suum gutturnium, quorum epistomium erat deauratum: stabat & alterum aquiminarium vitreum, fistula deaurata cum pollubro figlino, operis Malacensis, probè sandaracato. Phialæ omnis generis, & argenteæ duæ ad vinum generosissimum.* A. *Ad usum meum ampullas vitreas malim, aut etiam testaceas, ex iis*

quæ

quæ lapideæ dicuntur. L. *Quid facias? Ità est hominum ingenium, Non tam in bis quæritur commoditas, quàm opinio divitiarum.* A. *Isti opulentissimi sapius videntur aliis tales, sibi inopes: ideo nullus finis proferendi & ingerendi oculis, præsertim qui nullam habent aliam bonam artem, quâ fidant. Sed perge.* L. *Erat cymatium abaci tapete villoso tectum, ex Turcia usque allato: posita erant duæ mensulæ procul ab abaco cum quadris, & orbibus argenteis: unicuiq; additum erat suum salillulum, cultellus, panis, & mantile: sub abaco refrigeratorium, & œnophora grandia. Tum sedilia varia, sellæ, bisellia, subsellia, & dominæ sella plicatilis parata, visendi operis, cum pulvino serico, & suppedaneo.* A. *Pone tandem mensam, & explica mappam: nam mihi intestina præ fame rugiunt.* L. *Erat mensa cibila ingens, segmentata, operis tessellati antiqui, quæ fuerat principis Dicæarchi.* A. *O mensa antiqua, quàm dispari domino!* L. *Illam ipse emit in auctione, satis magno: solùm quòd illius fuisset; ut aliquid haberet principis.* L. *Datur aqua lavandis manibus: primùm magnis recusationibus, invitationibus mutuis, & cedendo invicem.* A. *Idem factum est in consessu, cùm quisque se inferiorem altero faceret, illum extolleret comitate arrogantissimâ: cùm unusquisque potiorem se reliquis omnibus censeret.* L. *Sed dominus jure suo distribuit loca: sacrata est mensa à puerulo breviter & perfunctorié, & non sine rhythmo:* Quod appositum est, & apponetur, Christus benedicere dignetur. *Explicat quisque suum chiromactrum, & injicit super humerum sinistrum: hinc cultello repurgat panem, si quid non satis putabat à ministro purgatum: nam decrustatus erat appositus.* A. *Sedebatis commodé?* L. *Nunquam commodiùs.* A. *Non potuisti is malè prandere: nam reliqua, sat scio, suppeditatum iri redundanter, siqua modò fuerant in macello.* L. *Nusquam veriùs,* Copiáque ipsa nocet. *Astat mensæ structor, cultellos & furcinulas componens: ingreditur magnâ pompâ architriclinus cum longo agmine pucrorum, & exoletorum, qui gestabant fercula primi missûs.*

CONVI-

CONVIVIUM.

Scopas, Crito, Simonides, Democritus, Polæmon, Puer.

UBi vobis Simonides? C. *Illico dixerat se venturum, simulac convenisset debitorem apud forum.* Sc. *Rectè habet: à debitore facilius se extricabit quàm à creditore.* C. *Quî istuc?* Sc *Sicut in victoria, belli conditiones fert victor, non victus: nam à debitore, cùm ipse idem volet; à creditore, cùm alter. Sed convenisti sine omnes, ut erat conditum, relictâ domi severitate, afferentes vobiscum bilaritatem, lepores, venustates, gratias?* C. *Planè ità spero: & erimus, sicut monet M. Varro, belli homines.* Sc. *Reliqua meæ curæ sunto.* C. *Ecce tibi Simonides.* Sc. *Feliciter.* Sim. *Et vobis fausté.* Sc. *Expectatissimé.* Sim. *Planè rusticanè. Nam ad prandendum eram invitatus, non ad expectandum. Sed, quæso, fui vobis diu in morâ?* Sc. *Non valde.* Sim. *Cur non accumbebatis sine me? Essetis saltem proœmiati de fructibus, quibus ego non admodum capior.* Sc. *Bona verba: Te absente assedissemus?* C. *Satìs comitatum. Exordiamur jam opus. Optimum panem & levissimum! Non plus habet ponderis quàm si esset spongia; siligineus est, sitanius: industrium habetis pollictorem.* Sc. *Roscius est pistrini curator.* Sim. *Nunquámne in id cõjicitur?* Sc. *Absit: Tam frugi servus?* D. *Affer mihi autopyrum.* Sim. *Mihi verò secundarium aut typhaceum.* Sc *Cur talem?* Sim. *Quoniam audivi, & ità sum expertus, minus me esse, cùm panis non est sciti saporis.* Sc. *Heus puer! Affer tu ei panem cibarium, & vulgarem etiam ex atro, si ità mavult: ità demum jucundissimè convivabimur, si quisq; quod maximè collubitum erit, sumpserit.* P. *Panis hic quem tu tantoperè probas, spongiosus, aquaticus est: malo densiorem.* C. *Mihi verò non displicet spongiosus, modò nè sit spongiosior: hic verò etiam bellas attollit, quod focarii solent facere, cùm sit, ut satìs apparet, fermentus.* P. *Cibarius hic panis*

& ace-

& acetosus est, & accrosus: typhaceum dicas. Sc. *Sic consuevêrunt nostri agricolæ triticum omne, quod huc important, acerare prius in villa, & miscere multis generibus seminum: sapor autem ex fermento est nimio.* P. *Nullum hominum est genus hoc fraudulentius: non malefaciunt, nisi cùm nesciunt.* C. *Panis hic non est satis fermentatus.* D. *Puta te hodie Judæum, qui azymo vescebantur jussu Dei.* C. *Id quidem, quòd homines essent pessimi: ut interdicta est illis suilla, quâ nihil palato gratius, nec, si moderatè sumas, salubrius. Et quidem azyma jussi sunt comedere cum lactucis agrestibus, quæ sunt perquam amaræ.* P. *Illa omnia sensus habent altiores: omittamus hæc.* Sc. *Et quidem disputationem de pane. Si de obsoniis fuerit tanta controversia, magna erit in toto convivio discordia.* C. *Accidet nimirum, quod Horatius inquit,*

Tres mihi convivæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multùm diversa palato.

Sc. *Appone lances illas & tympana cum cerasis & prunis, & malis granatis, & Persicis pomis, & Persicis præcocibus.* P. *Cur M. Varro dixit, convivas non debere excedere numerũ Musarum: cùm de numero non constet? Alii enim ponunt tres, alii sex, alii novem.* C. *Dixit tanquõ si constaret esse novem, & ità erat vulgò receptum: unde Diogenis jocus in ludimagistrum qui paucos haberet discipulos, depictas autem Musas in ludo: Præceptor, inquit, σὺν ταῖς μούσαις* multos habet discipulos. D. *Sed estne verum, Persas pomum hoc quòd apud ipsos esset lethale, invexisse in Græciam, ad pestem errũ, quibuscum bellum gerebant?* C. *Sic accepi.* D. *Admirabilis est in ingeniis terrarũ varietas.* C. India mittit ebur, *inquit Virgilius,* molles sua thura Sabæi: *hem cydoniperfica.* S. *Novũ insitionis inventũ, priscis incognitum: cedò nobis pateram illam cum ficis duricoriis, qui sunt (ut nôstis) prodromi.* Sc. *Satis est fructuum: expleamus nos rebus aliis salubrioribus corpori.* C. *Quid his salubrius?* Sc. *Nihil, si salubre & sapidũ idem sunt, sicut in meridiano somno.* C. *Ego cõdono illis nocumentũ*

propter

propter oblectamentum. Non meministi versiculum Catonis, Pauca voluptati debentur, plura saluti? Dato singulis singulas gabatas cum jure carnium, ut sorbeant: id verò & calefaciet intestina, & blandè abluet, ad molliendum ventrem. Sim. Profectò, puer, amo te de suilla hac salita: ô pernam sapidissimam! maialis est. Brassicas illas cum larido, si mihi vis auscultare, redde coquo, per hoc quidem temporis, aut serva in brumam. Lucanicæ hujus scinde mihi buccam unam aut alteram, quò suavius ebibam primum cyathum. C. Pareamus medicorum consilio, admonentium ut porcinæ addatur merum: funde vinum. Sc. Sequitur actus fabulæ fortassis hoc anni tempore præcipuus. Spectate hujus actûs apparatum. Primùm omnium à caliculis custos abaci scyphos exposuit vitreos crystallini vitri, cum vino albo purissimo: aquam putes solo aspectu. Sanmartinium est, & partim Rhenense, non infectum, ut solent in Belgia: sed quale in media Germania bibitur. Oenophorus relevit hodie serias duas, alteram vini Helvelli, seu flavi ex agro Parisiensi, alteram sanguinei Burdegalensis: habetis in apyroto alia parata, fuscum, Aquitanicum, & nigrum è Sagunto; petat quisque ex sententia palati sui. C. Quid potest nunciari lætius? ut nihil est durius, quàm perire siti. Ego verò mallem optimam nobis aquam prospexisses: hunc nuncium audivissem libentiùs quàm de vino. Sc. Nec ea deerit. Sim. Nuper cùm essem in urbe Roma, bibi apud Cardinalem quendam vina generosissima omnifarii saporis (nam erat præfecto cellæ vinariæ perquam familiaris) vinum dulce, acutum, lene, suave, austerum. D. Mihi vehementer placet aigleuces. Pol. Sic ferè Belgicis fœminis. Sim. In pagis quibusdam Galliæ flocces apponantur: secundarium autem vinum & tertiarium habent in deliciis. Sed ea, villa sunt magis quàm vina: & alioqui vinum Gallicum toto genere nec aquam uæ ætatem fert: itaque paulò postquam est diffusum, bibitur: quippe post annum inclinat illico, & fit dubium; tum fugiens, & acuit: quòd si manserit diutiùs, emucet, & in vappam vertitur. Hispanum vinum, & Italicum, bene fert & aquam,

quam, & ætatem. *Quid rei est vinum fugiens? vicinor probè dolia, & obseretur cella, imò & domus claudatur, si sit opus.* P. *Ut poma fugientia, quæ ætati cedunt, nec servantur, & discedere vulgò dicimus: cujus contrarium est virum consistere.* D. *Funde mihi priùs aquam ad dimidium calicem, super hanc infundes vinum more veteri.* C. *Imò & hodierno multarum gentium: Galli & Germani contrà faciunt.* D. *Quæ nationes volunt bibere aquam vinatam, aquæ addunt vinum: quæ vinum aquatum, vino superinfundunt aquam.* C. *Quæ verò vino aquam non affundunt, quid bibunt?* D. *Vinum purum putum.* C. *Etiam, nisi sit priùs à vinerio irrigatum.* P. *Baptizare id vocant, ut vinum sit Christianum: ea erat meo tempore elegantia philosophica.* D. *Illi baptizant vinum, & seipsos exbaptizant.* P. *Pejus agunt, qui injiciunt calcem, sandyx, mel, alumen, & alia dictu tetriora, quibus nihil est corporibus perniciosius: in quos publicè deberet animadverti, ut in latrones, aut sicarios: indè sunt enim incredibilia morborum genera, & potissimùm arthritica.* C. *Ex conspiratione cum medicis id agunt, ut utrique rem augeant.* D. *Nimis mihi porrigis plenum calicem: deple, quæso, cum aliquantùm, ut sit locus aquæ infundendæ.* C. *Funde mihi in scyphum illum coloris cæsii.* Sc. *Quid rei est?* Sc. *Nux prægrandis Indica, ab labris argento circumclusa: vísne in culullo illo ligni hebeni, quod ferunt esse saluberrimum? Nè addas tantùm aquæ: Nescis vetus verbum,* Perdis vinum, infusâ aquâ? D. *Imò perdis utrumque, aquam & vinum.* P. *Malo utrumque perdere, quàm ab alterutro perdi.* Sc. *Lubétne potare more Græco, ex illis pateris, & capacioribus poculis?* D. *Minimè verò. Admenelas nos modò antiqui proverbii: vicissim admoneo te præcepti Paulini,* Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: *& Servatoris nostri,* Videte nè graventur corda vestra crapulâ, & ebrietate. C. *Unde est hæc frigida, tam pura & pellucida?* Sc. *E fonte proximo.* C. *Ad vinum diluendum malim cisterninam, modò defecatissimam.* D. *Quid putealem?* C. *Usibus lavandi aptior est, quàm bibendi.* P. *Fluvialem commendant plurimi.* C.

Rectè,

Rectè, si fluant amurca per venas auri, ut ferè in Hispali, & fit quieta, & liquida. Sim. *Mihi verò in phiala illa Samia affer aliquantum cervisiæ, quam puto refrigerando corpori hoc aestate utilissimum.* Sc. *Ex qua tandem cervisia?* Sim. *Ex tenuissima: nam aliæ nimium incrassant spiritus, & reddunt obesum corpus.* P. *Mihi item date; sed in vitro illo tersto.* Sc. *Curre ad culinam. Quid illi cessant? quin mittunt missum alium? vides jam hinc neminem attingere? Affer pullos gallinaceos, elixos cum lactucis, bugloss hortensi, & intubo: vervecinam quoq; & vitulinam.* C. *Adde etiam in scutellis paulum sinapis, aut petroselinati.* D. *Violenta res videtur sinapis.* C. *Non admodum congruit biliosis: iis tamen, qui crassis & frigidis humoribus redundant, haud inutilis.* P. *Idcirco sapiunt populi Septentrionales, quibus illa est magno usui, præcipuè cibis crassis, & duris addita, ut bubulæ & salsamentis.* Sc. *Hoc loco existimo pultes & ptisanas venturas in tempore, leucophagũ, similaginem, amylum, oryzam, vermiculos: edat quisq; ex quibus volet.* D. *Vidi qui à vermiculis hujusmodi vehementer abhorreret, quòd autumaret collectos fuisse ex terra aut cœno, & vixisse aliquando.* C. *Scilicet metuebat, nè in aqualiculo suo reviviscerent. Oryzam ferunt nasci in aqua, mori in vino: cedò igitur vinum.* D. *Nè bibe statim à cibo calido, intermisce priùs frigidi aliquid & solidi.* C. *Quid?* D. *Crustam panis aliquam vel turundã unam aut alteram caruium?* Sim. *Vah! Pisces cum carnibus in eadem mensa? Mare miscetur terræ. Hoc vetant medici.* Sc. *Imò hoc placet medicis.* Sim. *Credo, quia illis utile.* Sc. *Cur ergò vetãt medici.* Sim. *Erravi: A medicina prohiberi dictum oportuit, non à medicis. Sed qui sunt pisces isti?* Sc. *Appone ordine primùm lupũ illum assum cum aceto & capparibus, tum passeres elixos cum succo lapathi acuti, soleas frixas, lucium recẽtem, & capitonem: lucium salitum serva tibi, thynnum assum recentem, & thynnum in salsamẽto, menas recentes frixas, crustulata, in quibus insunt mulli barbati, mureuæ, & truttæ, multis conditæ aromatibus, gobios frixos, cammaros & caucros elixos. Admisce scutellas*

cum

ũ intritis, alliato, piperato, erucato. Sim. *Ego verò de piscibus loquar, non edam.* C. *Si Philologus cæperit de piscibus movere cõtroversiam, hoc est, de re incertissima, & cõtroversissima, incipite nobis lectulos insternere, hîc erit cubandum.* Sc. *Nemo dignatur vel gustare: tolle hæc.* Sim. *Atqui convivia olim Romæ lautissima, & ut ipsi soliti erant dicere, pollucibilia, ex piscibus constabãt.* C. *Ità sunt mutata tẽpora, etsi hoc etiamnũ durat apud quosdã.* Sc. *Importate assa, pullos, perdices, turdos, anaticulas, querquedulas, palumbulos, cuniculos, lepusculos, vitulinam, & hœdinã, & intinctus seu embammata, acetum, omphacium, oxypora, mala etiam Medica, & cydonia, & olivas Balearicas conditivas, quassas, & in muria asservatas.* D. *Non adsunt Betbicæ.* Sc. *Magis sunt saporis sciti Balearicæ.* C. *Quid fiet grandibus illis belluis, anseri, grue, pavoni?* Sc. *Ostende tantùm, & refer in culinã.* P. *Hem pavonem! Ubi est Q. Hortensius, cui erat in deliciis?* Sim. *Tolle agninã.* Sc. *Cur tolletur?* Sim. *Quia est insalubris: ferunt eam non aliã exire quàm quã intrârit.* C. *Vidi quendam devorare ossa olivarum strutbionicè.* Sc. *Ex quibus carnibus sũt artocreæ istæ?* C. *Hæc est ex cervina.* Sc. *Hæc ex damica: illa est, ut puto, aprugna.* C. *Condituras ipsas malim quàm carnes.* Sim. *Planè ità est: etiã res amara condimentum reddit suavissimas.* C. *Ecquod est vitæ totius condimentum?* D. *Æquus animus.* C. *Aliud quiddam ego proferam amplius & augustius.* D. *Quid tandem hoc meo?* C. *Pietas: sub qua & animi æquitas comprehenditur, & ad res universas asperas, faciles, medias, condimentum & aptissimũ, & jucundissimum.* Sc. *Infunde vinũ albũ Hispanicũ in carchesium illud & circumfer per convivas.* D. *Quid paras agere? Sub praudii finem propinas nobis vinum forte ac generosum? Dilutius erit posthac bibendum, si consultum cupimus valetudini.* Sim. *Rectè mihi videris admonere: frigida enim oportet esse in convivio postrema, quæ pondere suo cibos in imum ventriculum detrudant, & vapores caput impetentes cohibeant.* Sc. *Tolle ista, muta orbes, & quadras: da secundam mensam: quam nemo extendit usqũ manum.* C. *Adeò voravi*

initio

initio avidè, ut statim amiserim appetitum. D. Ego item non appetitione, sed impetu feror ad primas dapes: inde me expleo. P. Nescio quid edi de piscibus: id gustum meū prorsum retudit. Sim. Tantúne bellariorum apparatū, & cupedines, cùm nihil supersit ampliùs cupediæ? pyra, mala, caseus multiplex: sed palato meo congruentissimus est hippax. C. Non reor hippacem esse hunc, sed Phrygium, ex lacte asini; qualis è Sicilia usq; advehitur, columellari formâ, & quadrâ: qui cùm frangitur, in laminulas finditur, sive philyras. D. Caseus hic, etsi Britannicus, fistulosus est: non erit meâ utiq; sententiâ vobis gratus. C. Sed neq; hic spongiosus Hollandicus. Parmensis hic est bene compactus, & satis (ut videtur) recens: & ille Penafellius facilè cum Parmensi certârit. D. Non est Parmensis, sed Placentinus. C Etiam, si placet: vulgò Germanorum suavissimus est caseus vetus, putris, confriatus, & vermiculosus. Sim Qui talem edit caseum, sitim venatur, & edit ut bibat. Sc. Pistor dulciarius nimium moratur, quin affert scriblitas, & artolagana testacea, sartaginea, & consperhoue in cacabum injecta olei ferventis, melle superfuso. C. Cariotas da mihi aliquot, & ad edendum, & ad servandum: fortasse nocte hac nihil edam aliud. Sc. Cave igitur spathalium hoc integrum, vin' ex malogranatis? P. Heus puer! Spolia nobis hanc palmā agrestem, & da quod est esui. Sc. Potionis vos admoneo, scitis Aristotelis esse opinionem, tragemata esse inventa, ut ea nos ad bibendum invitent, nè cibus in arido coquatur. C. Oportet ergò invētorem fuisse vel nautam vel piscem, qui adeò timeret ariditatem. Sc. Affer ea quæ solent vocari sigillum stomachi, post quæ nihil est nec edendum, nec bibendum: buccellatum cydoniatum, coriandrum saccharo contectum: hoc verò manducandum est, non edendum: sed quod ex manso reliquum est aridum expuendum. Collige frusta & reliquias in canistris: affer aquas odoriferas, rosaceam, flores mali Medici, meschatam. P. Agamus Christo gratias. Pu. Agimus tibi gratias, pater, qui tam multa ad hominum usus condidisti: annue, ut tuo favore ad cœnam illam veniamus tuæ beatitudinis.

titudinis. P. *Agamus nũc dominũ gratias.* C. *Age tu.* P. *Imò agat Democritus, qui in hisce rebus multùm valet.* D. *Gratias tibi non possem agere pro merito, hoc statu reipub. videz enim omnia à Baccho perturbata: sed recitabo quas Dionysio egit Diogenes; nam mandavi memoriæ: tu labenti memoriâ & linguâ titubanti, in tanta eluvione habebis veniam.* Sc. *Dic quicquid libuerit: scribetur in vino.* D. *Defatigásti teipsum, Scopa, uxorem, famulos, famulas, vicinos, coquos, pistores, ut nos magis comedendo & bibendo delassares. Socrates sapienter, qui in mercatum celeberrimum ingressus exclamavit,* Odi immortales, quàm multis ego non indigeo! *Tu contrà posses dicere,* Hæc omnia quorula portio sunt eorum, quibus ego indigeo! *Naturæ placent modica, & illis ea sustentatur ac fulcitur: hæc tam multa, tam varia, obtundunt naturam. Meritò Plinius,* Varietas ciborum hominì pestilens; pestilentior condimentorum: *referimus domum gravata corpora, referimus animos ebrios ac demersos cibis & potionibus, ut nullo hominis officio ritè possimus fungi. Tu ipse judicato, ecquam tibi gratiam debeamus.* Sc. *Hæccine est gratia quam habetis? sic rependitis prandium tam opiparum?* P. *Ità planè: quod enim majus beneficium, quàm ut fias sapientior? Tu nos domum remittis planè brutos: nos te domi tuæ volumus hominem relinquere, ut scias consulere tuæ ac alienæ valetudini, & secundum naturæ desideria vivere, non juxta corruptas à stultitia opiniones. Vale, & sape.*

EBRIETAS.

Asotus, Tricongius, Abstemius, Glaucia.

Asot. *Quid tu dicis, Tricongi? Quàm lautè nos heri accepit Brabantius ille!* Tr. *Malè sit illi. Non potui totâ nocte quiescere. Vomui, (sit habitus honos vestris astribus) convolvi me subindè toto lecto, modò ad spondam interiorem, modò ad exteriorem; fauces & stomachum videbar mihi rejecturus: nunc præ dolore capitis nec oculorum officio possum fungi, nec aurium: lamina ponderosa plumbi*

videtur mihi in frontem & oculos incumbere. Af. Frontem & tempora fortiter astringe fasciâ: & rex videberis. Tr. Seu ipse potius Bacchus, à quo institutum manavit diadematum in reges. Af. Recipe te domum, & edormi crapulam. T. Domum verò? Nihil æquè fugio & averſor, ut domum & uxorem clamoſiſſimam: ea ſi nunc me aſpiceret, longiores haberet homilias quàm Chryſoſtomus. Ab. Hoccine appellas tu lautè tractari? G. Planè ità eſt: nam laverunt probè guttur & fauces. Ab. Manus verò? G. Nè ſemel quidem. Af. Imò ſæpè vino & lacte, dum alii in aliorum pateras immittebamus manus. G. Quid poteſt dici lautius? Et quidem digitos pingui carnium & embammatis inviſcatos? Ab. Tace, per divos. Quis poſſet abſque nauſea rem adeò audire obſcœnam? quanto minùs videre, aut de ejuſmodi vino aut lacte guſtare? Af. Divi, veſtram fidem! Adeon' es, Abſtemi, delicatus, ut hæc nè auribus quidem poſſis devorare? Quid faceres palato, ut nos? Sed heus tu Triconge, compotator ſuaviſſime, mittamus puerum aliquem, qui nobis in illa phiala fictili afferat ex eodem vino: nulla eſt certior huic veneno theriaca. T. Eſtne hoc exploratum? Af. Quidni eſſet? Memineris verſus quos cantat Colax: ad ſanandum morſum canis nocturni, ſume ex pilis ejuſdem canis. G. Narra, quæſo, de convivio. Ab. Nè narres, niſi velis me revomere quicquid habeo in ventriculo cum ipſis vitalibus. G. Faceſſe igitur pauliſper. Af. Ego narrabo quàm commodiſſimè: ut unſquam ſit bonos præfandus. G. Incipe, obſecro: adverte animum, Abſtemi. Af. O Glaucia vi, ante omnia iſtud ex me habe, nullum eſſe hominum genus, quod comparari poſſit cum feſtivo & largo convivatore. Quidam oſtentant eruditionem rerum variarum, id eſt, mera nugamenta: alii jactant experientiam, & uſu collectam prudentiam. Quorſum id? Sunt qui habent quidem opes, ſed non audent expendere. Miſeri! Quid eos juvat aſſervare? Benignus convivator ubiq; prodeſt, ubiq; eſt gratus: vel ſolus illius aſpectus exhilarat triſtitiam animi, & diſcutit ſiqua eſt in eo miſeria, ſive recordatione

convivii, sive spe atq; expectatione: alia omnia, quæ dicuntur bona animi, nec ego video, & sunt jejuna atque infrugifera. Ab. Rogo te, Asote, Quis est autor tam bonæ sententiæ? As. Ego & omnes mei similes, id est, plerique ex Gallia Belgica à Sequana ad Rhenum flumen: tantum dissentiunt inter nos homuli quidam vel miseri & præparci, qui Absemio suum invident cognomen, frugi volunt appellari, vel quidam maguâ sapientiæ opinione suffarcinati, id est, inani nomine, quos etiam nos, (id est, maxima pars hominum, & præcipua) ridemus. Ab. Quid audio? G. In hoc iste non fallitur, etsi ebriosus: nam nusquam eruditio minus habet pretii quàm in Belgica: non aliud esse rentur virum eruditione præstantem, quàm suturâ vel texturâ. Ab. Atqui student hîc multi non infelici profectu. G. Deducuntur à parentibus parvi filii ad scholas tanquam ad opificium, quò parent sibi deinceps victum. Ipsi etiam scholastici, dictu incredibile quàm parvi institutores suos faciant, quàm prosequantur honore exiguo, & præmiis adeò tenuibus, ut doctores insignes ac primi nominis tolerare sese vix possint. As. Ista sunt ab instituto sermone aliena. Revertamur ad convivium. T. Hoc malim audire; & missos faciamus jam tandem sermones istos studiosos, qui sunt profectò infrugiferi. Nescio quemadmodum vos Itali de eruditione statuatis: mihi certè res videtur non solùm inutilissima, sed etiam damnosa. Ab. Idem videtur bovi & sui, quod tibi: & nobis quoque videretur, si non plus haberemus mentis quàm tu. As. Non esset finis; itaque audi jam: primum omnium accubuimus severi & tristes; sacrata est mensa; silentium ubique & quies; cœpimus expedire cultellum quisque suum; speciem præbebamus non invitatorum, sed invitorum, adeò id diceres facere nos coactos, & faciebamus revera admodum seguiter: nondum enim incaluerat animus ardore illo libero: aptat quisque mantile suum humeris (nonnulli etiam pectori: alii de mappa extendunt super greminm) sumit panem, aspicit, volvit, purgat, si quid esset carbonis aut cinerum, decorticat: &

hæc omnia lentè & cunctabundè. Quidam auspicati sunt cœnam à potione: alii prius quam biberent, paululum sumpserunt acetarii, & bubulæ salitæ, ad excitandum dormiens palatum, & stimulandum languidulum: primus scyphus fuit cervisiæ, ut frigidum cæmentum subsit cruceretur ardori vini. Allatus est sacer ille liquor, primùm poculis angustis & exiguis, quæ magis sitim irritarent, quàm restinguerent: dominus, homo festivissimus, qui potiorem in hac tota regione nullum habet, ac uè parem quidem, meâ utique sententiâ, (quod sit dictum sine cujusquam injuria) jubet afferri pocula capacissima: & cœptum est largiter potari more Græco, ut dicebat ille philogræcus quidam, qui Lovanii olim studuerat. Ibi cœpimus loqui, tum incalescere: hilaritas ubique, & risus diffusissimus. O cœnæ voctésque deorum! Alii aliis præbibimus, & magnâ æquitate faciebamus paria: nefas erat sodalem fraudare, tali præsertim tempore. Ab. Meritò, cùm agitur non de calice vini, sed de sensu & mente, rebus in homine præcipuis. Sed ut hac de re tam læta, tam festiva, tu & ego colloquamur, primùm rogandus es an sis ebrius. Af. Nov, revera; & facile est cognoscere ex ordine orationis meæ: nam si essem, putes me hæc referre potuisse adeò compositè? Ab. Rectè est, alioqui juxta Mimi versiculum, cum absente litigarem. Principio, cur non extruitis templum aliquod in hac regione Bacchо cælestis hujus liquoris repertori? Af. Hoc vestrum est, qui ædem habetis Romæ Sergii & Bacchi: nobis satis est quotidie illi passim sacra facere. Et fortasse erigeremus templum, si constaret fuisse eum inventorem: nam de ea re audivi disceptari inter studiosos quosdam. Sunt qui putent primum fuisse Noam, qui vinum bibcrit, quique sit inebriatus. Ab. Dimittamus istа. Cedò, Quod vinum bibebatis? Af. Quid nostrâ refert, quod sit vinum, aut cujas? habeat modo nomen & colorem vini, id satis est nobis: delicias illas quærat Gallus, aut Italus. Ab. Quæ ergò potest esse delectatio, cùm id non gustas quod in corpus ingeris? Tr. Fortasse nonnulli initio aliquid gustant integri

integro palato: mox verò depravato ex tanta humoris redundantia, gustum omnem amittunt. Ab. Siti jam extinctâ, nulla supereſt voluptas: quæ tota ſita eſt in ſatisfaciendo deſideriis naturalibus; ità ut tormenti ſit genus, ſine ſiti bibere, aut ſine fame edere. T. Putas nos, Abſtemi, ad voluptatem potare, aut quòd ſit jucundum? Ab. Tanto ergò eſtis pejores beſtiis, quæ aviditatibus naturalibus aguntur: vos neque illùc ducit ratio, & retrahit natura. T. Ducit nos eò ſodalitas, & paulatim inebriamur imprudentes. Ab. Quoties eſtis inebriati? quoties alios ebrios vidiſtis? T. Quotidie plurimos. Ab. Non ſufficiunt ergò tam multa experimenta ad devitandam rem tam fœdam: atqui bellua vel uno experimento fieret cautior. G. At ſodales iſtos, in quorum gratiam tranſeunt ex hominibus in beſtias, ſcis quàm habeant charos? Dum potant, darent illis præcordia: digreſſi illinc, vix aguoſcunt; vitam & animam cujuſvis illorum nollent redemptam ſibi nummo ſeſtertio. Ab. Quibus ex poculis hauriebatis vinum, & quomodo? Aſ. Primùm allata ſunt vitrea: paulò póſt, ob periculum ſublatis illis, exhibita argentea. In vinum injiciebamus à primo herbulas, quòd id ſuaderet nui tempus: paulò póſt, jus carnium, lac, butyrum, cremorem. Ab. O ſpurcitiem, nè belluis quidem tolerabilem! T. Quanto tu τερπνότερον exclames, ſi ſcias alios in aliorum pocula manus ſordentes immittere, conjicere ovorum, & pomorum, & nucum putamina, & olivarum ac prunorum oſſa? Ab. Abſtine ab hiſce narrandis, ſi vis, nè me hinc in ſylvas aliquas fugâ abripiam. T. Audi tu in aurem, Glaucia. Quidam horum geſtant in faciendo itinere corvu venatoriumpleum (ut neceſſe eſt) pulvere, & ſtipulis, & floccis, & ſordibus aliis: ex hoc bibimus. G. Quid? T. Quid verò? Vinum. G. Imò verò mentem. T. Planè ità eſt: & poſt epotam mentem, matulis non admodum mundis, ſumptis de ſcamno lecticali, uſi ſumus pro calicibus. Ab. Quis fuit convivii exitus, tanquam fabulæ? Aſ. Natant vino pavimenta, inebriati ſumus omnes, boſpes in primis hom: ſtre-

nuus, dejectis sub mensam magnâ victoriâ duobus aut tribus. Ab. O præclaram victoriam, & de re pulcherrima ac prædicanda! Sed omnes tamen vinum vicit? Ast. Etiam. Ab. Miserum te! Quid putas esse ebrium? Ast. Probè & ex animi sententia indulsisse genio. Ab. Cui genio? Bono an malo? G. Si rectè omnia scruteris, nusquam invenies cui indulgeant: neque enim animo, nec voluptati, nec ulli rei alteri cui alii indulgent, qui vitiis obtemperant, & pravis animi cupiditatibus. Sed inebriari est, sensuum facultates amittere, exire de potestate rationis, judicii, mentis: planè ex homine fieri vel pecus, vel saxum. Quæ deinceps sequantur, etsi nunquam ebrios vidi, tamen facillimum est conjectare: Loqui, & nescire quid loquaris: si quid commissum est tibi, arcanum maximè celandum effutire: atque ea dicere, propter quæ te & tuos, & sæpe patriam ac provinciam universam in grave discrimen adducas: nulla distinctio amici & inimici, uxoris & matris: rixæ, jurgia, inimicitiæ, plagæ, vulnera, mutilatio, occisio. T. Etiam sine ferro & sanguine: nam non pauci commutant ebrietatem cum morte. G. Quis non malit domi se cum cane aliquo aut fele includere, quàm cum ebrio? Plus enim mentis est in illis animantibus. Ab. Post ebrietatem verò cruditas, debilitatio nervorum, paralyses, arthritici cruciatus, gravedo capitis & corporis totius, hebetatio sensuum omnium; memoria extinguitur, ingenii acies retunditur: unde stupor in tota mente, & ad intelligendum sapiendúmque, & ad eloquendum. Ast. Jam incipio intelligere, magnum esse malum ebrietatem: posthac dabo sedulam operam, ut bibam ad hilaritatem, non ad ebrietatem. G. Hilaritas est janua ebrietatis: nemo venit ad bibendum eo animo, ut inebrietur, sed ut bibendo exhilaretur: continuò post sequitur ebrietas: difficile est enim signare hilaritatis metam, atque in ea sistere. Lubricus est gradus ab hilaritate ad ebrietatem. Ab. Dum vinum habes in scypho, illud est in tua potestate: dum in corpore, tu es in illius: haberis jam, non habes. Cùm bibis, tu tractas vinum pro tuo libito:

libito: postquam biberis, illud te tractabit pro suo. As. *Quid ergò? Nunquámne est bibendum?* Ab. Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. *Bibendum quidem, non potandum. Natura sola in hoc docet bruta: Hominem non docebit eadem natura ratione adjutâ? Edes, cùm esuries; bibes, cùm sities: fames & sitis admonebunt, quantum, quando, quatenus edendum & bibendum.* As. *Quid si semper sitiam, nec sitim possim mitigare quin fiam ebrius?* Ab. *Bibe quod inebriare non possit.* As. *Non fert constitutio mei corporis.* Ab. *Quid si tãtũ esurires, ut exatiari nullo cibo posses, nisi disrumpereris?* As. *Ea verò non esset fames, sed morbus.* Ab. *Nimirum opus esset medicinâ ad eam famem tollendam, non dapibus: nonne?* As. *Quidni?* Ab. *Eodem prorsum modo, medico tibi esset opus ad eam sitim, non caupone; & potione de pharmacopolio petitâ, non de œnopolio: non est ea sitis, sed morbus; & quidem perniciosus.*

REGIA.

Agrius, Sophronius, Holocolax.

Quid est, quòd tam multi regem comitantur, tam vario cultu? S. *Quin tu potiùs vultus contemplaris, quàm cultus? Magìs sunt enim vultus varii ac diversi, quàm cultus & vestitus.* A. *Istud quoque de vultibus quamnam habet causam?* S. *Vestiuntur quidem aliàs pro facultatibus, aliàs pro ratione dignitatis, aut generis: sæpè etiam ut cujusque est vel ambitio, vel vanitas, multi quoque vestimentorum elegantiâ utuntur pro hamo & reti, ad favorem captandum vel regis, vel procerum, & animos puellarum non raró. Vultus autem affectus animi sequitur: talis est ferè, qualis interior animi habitus.* A. *Sed cur tam multi huc conveniunt?* H. *Annon decet ut plurimi sint, ubi est caput & regimen provinciæ totius?* S. *Optimè: sed plerique non adeò rem publicam spectant, ut privatam: & sequuntur eum in cujus manu est regimen, non tam patriæ*

quàm fortunarum. H. Quidni? quandoquidem omnia sunt pecuniæ venalia. S. Sic judicant illi, quibus animus & mens nihil omnino est; valetudo autem & dotes corporis, vilcs. A. Quid opus est in hoc tumultu aulico tantâ philosophiæ speculatione? Ego verò malim de vobis intelligere, quinam sint isti tanto numero, tam variâ specie ac formâ. H. Ego tibi omnes percensebo ordine: nam Sophronius hic, quantum intelligo, non est admodum in regiis versatus: ego verò comitatus omnes regios adii, penetravi, perscrutatus sum, perspexi, gratus semper omnibus & jucundus. S. Indè, credo, parâsti tibi cognomen illud Holoclacis. H. Rè tenes. Sed tu, Agri, ausculta. Ille, in quem aures, oculi, mens omnium intenta est ac defixa, Rex est, caput Reipublicæ. S. Verè caput, & ideò salus, cùm est sapiens ac probus: pernicies autem, cùm malus ac demens. H. Ille qui ponè sequitur puellus, est filius ejus hæres, quem in aula Græca vocabant δεσπότην, hoc est, dominum; in Hispania vocant principem; in Gallia Delphinum. Torquati illi in vestibus holosericis, & holobryzis, proceres sunt regni, insignes dignitatum militarium nominibus, principes, duces, præsides limitanei, quos Marchiones nominant, Comites, viri qui Barones voce barbara nominantur, Equites. Ille est magister Equitum, quem vulgò Comitem stabuli vocant, nomine ex aula Græca sumpto, ubi magnus Comestabulus cognominabatur; sicut præfectus maris, Admirallus. Est & prætorio præfectus, qui non solùm palatio præerat, sed etiam satellitio, quem Romuli tempore præfectum celerum nominabant, & satellites ipsos celeres. A. Quinam sunt illi in vestibus talaribus, magnâ severitate vultûs? H. Sunt regii consultores. S. Istos quos in consilium adhibet Princeps, prudentissimos esse oportet, magni rerum usûs, & in decernendo gravitatis ac moderationis summæ. A. Quî isthuc? S. Quia sunt oculi & aures Principis, atque adeò regni universi: & eò magis, si cæcus & surdus sit Rex, captus suis sensibus, vel ab ignorantia, vel à deliciis. A. Etiámne luscus ille, & ille alter surdaster, oculi atque aures

res sunt Regis? S. *Pejor est cordis cæcitas & surditas.* H. *Eo. qui sunt à consiliis, sequuntur scribæ, nec ii pauci, vel unius ordinis: tum qui pecuniam principalem tractant, vel procurant, coactores, tribuni ærarii, præfectus fisci, procurator fisci, & fisci advocatus.* A. *Qui sunt juvenes illi comptuli & festivi, qui semper Regem sectantur, & astant illi, alii arridentes, alii ore aperto velut admirabundi?* H. *Hæc est cohors intimorum amicorum, delicia atque oblectamenta Regis.* A. *Duos illos ingredientes cur assectantur tam multi vultuosi?* H. *Quia iis est apud Regem fides præcipua: alter est præfectus sacris scriniis, sive Princeps scribarum: alter à secretis arcanis, apud quem est regni breviarium; idem est Principi à memoria, eâq. de causa offerunt se illi quotidie tam multi, ut memoriam illius de se refricent ac renovent, quandoquidem is est Principi à memoria. Illi autem qui ducunt vultus, sunt litigatores, quique res suas persequuntur: nec eorum unquam negotia finem inveniunt, longâ contexta serie procrastinationum. Duo illi qui deambulant in porticu, præfecti sunt; alter cubiculo, alter Regio equili: habent hi sub se alios permultos cubiculorios & equisones. Sed ingrediamur Regiam cœnationem.* A. *Ah! Quanta turba! qui apparatus tam anxius & morosus!* S. *Id verò majore cum admiratione fueris intuitus, si scias quàm levem ad rem pertinet: nempè ut sorbeat ovum unum, & pauxillum vini bibat nauseabundus.* H. *Ille est hebdomadæ hujus architriclinus, cum scirpo Indico: pocillator est adolescens ille: structor nondum est ingressus.* A. *Qui sunt cum Rege pransuri?* H. *Quisnam esset tam beatus, qui posset epulis accumbere divûm?* S. *Atqui olim Regiæ mensæ adhibebantur convivæ, modò duces exercitati, modò viri claro genere: aliàs insignes vel usu rerum, vel eruditione, quorum sermone Rex fieret melior ac sapientior. Sed Gothica & aliorum barbarorum superbia morem hunc nostrum invexit.* H. *Habent proceres assectas suos armigeros, & exoletos, pueros pedisequos,*

pueros

pueros à pedibus, sive à calcari. Sunt inter eos divites magnificentissimi, qui plerosque excipiunt cœnâ rectâ: alii, quibus hoc molestum videtur, mittunt amicis sportulas, idque est amicis tenuioribus utilius, sed rectâ convivari plus habet splendoris. A. Aliud hominum genus videre mihi videor in illo cœnaculo. H. Illud est gynæceum; ibi regina habitat cum matronis suis & puellis: aspice ut ingrediantur, & egrediantur ex partbenone, tanquam apes ex alveario, juvenes, amatores, mancipia Cupidinis. S. Sapè & senes, bis pueri. H. Nihil est majoris voluptatis, quàm audire illorum acutè excogitata dicta, vel pœmata, cantiunculas, melodias antelucanas, confabulationes cum puellis: videre saltationes, obambulationes, varietates colorum in cultu, habitus & formas vestimentorum: habent pueros amanuenses, per quos mittuntur & remittuntur mandata: hi verò nunciant, & renunciant ultro & citro mandata: Quâ solertiâ, diligentiâ, educatione, Divi, vestram fidem! nudis capitibus, flexo poplite, atque etiam positis genibus, audire est quotidie & videre aliquid novi, inopinati, acutè & subtiliter excogitati, vel dicti animosè, aut dexteré, aut solutè facti. S. Imò dissolutè. H. Quæ felicitas major? quis possit ab hujusmodi suavitate divelli? S. Colax, Colax, & tu sine amore insanis, & sine vino ebrius es. Quæ ineptia potest esse major quàm ista abs te descripta? H. Nescio quî fiat, ut ex scholis videas plerosque discedere, ingressi semel aulam, in ea consenescant. S. Tanquam qui de Circes poculo biberant, amissâ mente, & in beluarum ingenium degenerantes, nolebant indè egredi, & ad hominum naturam ac conditionem redire. A. At hi omnes, cùm se quisque ad suam domum receperunt, quid agunt? quibus se actionibus occupant, ut saltem fallant tempus? S. Plerique omnes nihil magis agunt serium, quàm quod cernis: atque adeò otium illis multorum vitiorum parens est ac nutricula. Ludunt quidam taxillis, chartis, alveolo, aciebus: alii per occultam detractionem, & artificiosam maledicentiam horas pomeridianas transmittunt, hoc est, quibus

bus domi desident: aliqui mirificè capiuntur scurris & planis, in quos sunt profusissimi, cætera præparci & sordidi. Sed præcipua aulæ corruptela est assentatio mutuo usque erga alios omnes, quódque pejus est, erga semetipsum: ea efficit, ut nullus unquam nec à se, nec à socio veritatem conducibilem audiat, nisi fortè in jurgio: quam is tum parum pro veritate accipit, sed pro contumelia. H. Hic quæstus est nunc multo uberrimus. Tu cum tua veriloquentia ejuries strenuè: Ego arridendo, ac blandiendo, omnia approbando, & laudando, evasi locuples. A. Non possent hæc incommoda reges corrigere? S. Perfacilè, vellent modó. Sed aliis hi mores placent, quia suorum similes: alii ipsi sibi eas occupationes accersunt, per quas unquam vacet recti aliquid aut sani cogitare: non desunt qui remissis animis, & dissolutis, non arbitrantur illius domus ac familiæ mores ad curam suam pertinere: quæ non pertinent profectò minús, quàm ad unumquemque nostrûm sua domus privata.

PRINCEPS PUER.

Morobulus, Philippus, Sophobulus.

QUid agit tua Celsitudo, Philippe? Ph. Lego & edisco, ut ipse intueris. M. Intueor sanè, & cum dolore: defatigas te, & maceras generosissimum istud corpusculum. Ph. Quid ergò agerem? M. Quod alii proceres, Principes, viri nobiles & opulenti: equitare, confabulari cum puellis Augustæ matris tuæ, saltare, discere artem tractandi arma, lusitare foliis, aut pila, salire, currere. Hæc vides esse studia nobilitatis jucundissima. Quòd si tantis oblectationibus fruuntur, qui vix digni sunt ut in familiam tuam admittantur: Quid te facere convenit, tanti Principis filium & hæredem? Ph. Quid? Studium literarium nihilne prodest? M. Prodest quidem; sed iis qui sunt initiandi sacris, aut qui eâ arte victum sunt sibi comparaturi: quemadmodum aliis sutoria, aliis textoria, & artes cæteræ quæstuariæ. Surge, quæso te,

So te, pone libros de manibus, eamus deambulatum, certè ut respires aliquantisper. Ph. *Non licet mihi nunc per Stunicam & Siliceum.* M. *Qui sunt hi, Stunica & Siliceus? An non subditi tui, in quos tu habes imperium? non illi in te.* Ph. *Stunica est educator meus: Siliceus autem institutor literarius. Subditi sunt illi quidem mei, seu verius patris: sed pater cui ego sum subditus, præfecit illos mihi, & me illis subjecit.* M. *Quid ergò? dedit pater Celsitudinem tuam in servitutem illis hominibus?* Ph. *Nescio.* M. *Ah facinus indignissimum!* S. *Minimè verò, ô fili: imò illos fecit servos tuos, quos voluit tibi semper adhærere, oculos, aures, animum, mentem in te unum defixam gerere semper, & relictis suis quemque negotiis, tuum unius negotium agere: non ut te imperiosè vexent; sed ut rudes tuos moret boni illi & sapientes viri ad virtutem, decus, atque excellentiam forment: non quò te reddant mancipium, sed ut verè liberum, & verè Principem: quibus si non obtemperaveris, tum demùm servus eris extremæ conditionis, pejor ils qui hîc inter nos versantur, empti & venditi ex Æthiopia vel Africa.* M. *Cujus tandem esset mancipium, si illis educatoribus morem non gereret?* S. *Non certè hominum, sed vitiorum, qui domini sunt importuniores atque intolerabiliores quovis homine improbo & sceleroso.* Ph. *Non satis ista intelligo quæ dicis.* S. *At intellexisti, quæ Morobulus?* Ph. *Planissimè omnia.* S. *O quàm essent homines felices, si quàm citò habent sensum atque intelligentiam rerum levium & malarum, tam citò haberent etiam bonarum & conducibilium! Nunc verò contrà evenit. Ætate istâ nugas, ineptias, imò insanias, ad quas te Morobulus est adhortatus, facilè intelligis: quæ ego de virtute, de dignitate, de omni laudis genere dicerem, tam caperes, quàm si Arabicè loquerer, aut Geticè.* Ph. *Quid ergò faciendum consuleres?* S. *Ut saltem sustineres assentionem, nec hujus suasibus, nec meis acquiesceres, quoad de utrinsque posses judicare.* Ph. *Quis dabit hoc judicium?* S. *Ætas, institutio, experientia,*

tia. M. *Hui! Quàm esset longum, ista expectare!* S. *Bene monet Morobulus: abjice libros, eamus lusitatum; & ludemus ludum, in quo unus eligitur Rex. Is præscribet aliis quæ sint agenda; parent cæteri juxta leges lusionis: Tu eris Rex.* Ph. *Ut erit ludus? nam si eum ignorem, quomodo potero regem in illo agere?* S. *Quid dicis, Philippule dulcissime, deliciæ Hispaniarum? In ludo & rebus levissimis, in quibus error nihil affert periculi, non auderes regnum suscipere, ludi nescius? Et vis tot & tanta regna seriò capescere ac regere, ignarus conditionum populorum, legum administrationis? denique rudis totius prudentiæ, instructus solùm ridiculis ineptiis, quas tibi Morobulus hic in animum instillat? Heus puer! Dic præfecto equilis, ut proferat huc equum illum Neapolitanum, ferocissimum calcitronem, & sternacem, in quo Philippus sedeat.* P. *Minimè verò illum, sed alium cicuratiorem: nam regendi equi tam refractarii nondum artem habeo, nec vires.* S. *Quæso, Philippe, Et putas tu leonem ullum esse æquè ferocem, aut equum adeò calcitronem, & refractarium, & minùs parentem frænis, quàm gentes, ac cœtus hominum, qui conveniunt & congregantur ex omni vitiorum, flagitiorum, scelerum, & facinorum genere, ex animi perturbationibus concitatis, incensis, inflammatis, ardentibus? Equum non audes attingere? Populum possis quovis equo ad regendū tractandumq́, difficiliorem? Sed missa istbæc faciamus. Vides in hoc flumine illam cymbulam? Navigatio est jucundissima atque amœnissima inter prata & salicta, quæso, descendamus in eam: tu sedebis ad clavum, & agez cymbam.* P. *Itâ planè, ut vos subvertam & demergam, quemadmodum nuper fecit Pimentellulus.* S. *Nè cymbam quidem gubernare vis, in amne tam modico & tam placido, quia rudis? Et committis te mari illi, undis, fluctibus, tempestati populorum, inscius & inexpertus? Planè usu tibi venit, quod Phaëthonti: qui aurigandi nescius, ardore juvenili currum patris gubernandum sibi devoposcit: notam esse tibi fabulam reor. Præclarè Isocrates duas res maximas in hominum vita*

dicebat

dicebat esse principatum, & sacerdotium: quas tamen nemo non expeteret tanquam dignus; nemo non crederet se rectè posse gubernare tanquam prudentissimus. P. Intelligo nihil esse conditioni ac personæ meæ perinde necessarium, ut artem ac peritiam regendi regni. S. Probè rem tenes. Ph. Quomodo eam assequar? S. Eduxisti tu illam tecum ex matris utero? Ph. Nihil minùs. S. Quomodo igitur scies, nisi discas? Ph. Nullo modo. S. Quâ igitur fronte audet Morobulus hic esse tibi autor, ut ea studia rejicias, quibus & artis hujus peritia, & aliarum rerum maximarum ac pulcherrimarum cognitio paratur? Ph. A quibus ergò sunt hæc hauriendæ? S. Ab iis qui ea maximis ingeniis animadverterunt atque observârunt: quorum alii sunt mortui, alii vivi. Ph. A mortuis quomodo discendum? Possúntne mortui loqui? S. Nunquámne fando audivisti nominari Platonem, Aristotelem, Ciceronem, Senecam, Livium, Plutarchum? Ph. Magna nomina: sæpe & cum ingenti admiratione ac laude. S. Illi ipsi, & alii permulti eorum similes, jam olim vitâ functi, confabulabuntur tecum, quoties, & quamdiu libuerit. Ph. Quomodo? S. Libris, quos ad docendam posteritatem reliquerunt. Ph. Quin dantur illi mihi jam in manus? S. Dabuntur brevi, postquam didiceris eum sermonem, quo possis loquentes illos intelligere. Sustine paulisper, atque hanc brevem molestiam perfer, quæ devoranda est in accipiendis principiis: illico pòst incredibiles sequentur delectationes, quas qui nondum degustârunt, mirandum non est à literario studio abhorrere. Nam qui sunt experti, eos citiùs à vita, quàm à libris & rebus cognoscèdis avellares. Ph. Cedò verò, Qui sunt vivi, à quibus sapientia hæc discenda est, & mens bona? S. Si iter esses quodpiam inturus, à quibus tandem de itinere percontareris? Utrum ab iis qui iter illud nunquam vidissent, an qui aliquando confeciſſent? Ph. Ab iis scilicet, qui confeciſſent. S. Vita hæc nónne est velut iter quoddam, & profectio perpetua? Ph. Sic videtur. S. Qui ergò iter hoc perambulârunt? Senes, an juvenes? Ph. Senes. S. Senes igitur

auſcultandi. Ph. *Omnes indifferenter?* S. *Acutè rogas: non omnes promiſcuè. Sed quemadmodum de via, ſic de vita. Utri nôrunt viam? Qui eam peregerunt, nihil animadvertentes, aliud agentes, animo non minùs peregrinante quàm corpore? an qui annotârunt diligenter & attentè ſingula, & memoriæ mandârunt?* Ph. *Nimirum hi poſteriores.* S. *Ergò in conſilio de vitæ ratione capiendo, non audiendi juvenes, qui iter hoc nunquam ſunt ingreſſi: quanto minùs adoleſcentes, &, quod ſtultiſſimũ eſt atque indigniſſimum, pueri? neque ad id admittendi ſenes imprudentes, laſcivi, dementes, deteriores pueris: quos divina oracula execrantur, quòd ſint pueri centum annorum. Solis præbendæ aures ſenibus magni judicii, uſus rerum, & prudẽtiæ.* Ph. *Quo ſigno eos dignoſcam?* S. *Nimirum ætate iſta, fili, nullo adhuc: ſed ubi majus & firmius acceſſerit judicium, facilè id cognoſces ex verbis & factis, tanquam notâ certiſſimâ. Interea verò dum eâ ingenii facultate non vales, crede te cunctum, & committe patri tuo, & iis, quos tibi pater adjunxit inſtitutores ac magiſtros, infirmæq; iſtius ætatis gubernatores, & quaſi manuductores per eam viam quam tu nunquam iniiſti. Nam patri, cui charior es quàm ipſemet tibi, major eſt de te cura, quàm tibi ipſi, atque ad eam rem non ſolùm ſuo uſus eſt conſilio, ſed hominum ſapientum.* M. *Nimis diu tacui.* S. *Ità planè, præter morem tuum: eámque rem ego jamdudum vehementer demirabar.* M. *Anuon pater tuus Philippus, & Rex Galliæ, & alii magni Reges ac Principes, ſine literis, & labore iſto tam moleſto, quem hic tenéris tuis humeris inclementer imponit, regna & ditiones ſuas regunt, & in officio continent?* S. *Nulla res tam facilis eſt, quæ non fiat difficilis, ſi invitus facias. Non eſt opera literis impenſa laboriosa ei, qui libens eam ſubit: qui autem invitus, ei verò vel luſitare & in locis deambulare amœniſſimis, grave ac intolerandum eſt. Tibi, Morobule, nugandi avidiſſimo & nugis ſemper aſſiſeto, ſerium aliquid vel agere, vel audire, inſtar eſt mortis: viciſſim alii complures vitam ſibi exiſtimarent acerbam, ſi ad iſtũ modum*

dum vitæ suæ rationes instituerent. Quàm multi sunt, in aulis præsertim, quibus nihil est dulcius, quàm otium torpens, atque inertissimum? Admovere manum alicui operi, tormenti est loco. Quàm multi vicissim in populis, qui emoriantur citiùs, quàm sic dies omnes vacuos transigant: & celeriùs delassentur nihil agendo, quàm ab intentione animi in negotium aliquod. Sed, ut respondeam tibi de Cæsare & Rege Galliæ, audies à me in universum de senibus, quos possum eos esse, qui spatium hoc vitæ decurrissent. Si omnes quotquot viam quampiam peregissent, concorditer narrarent, se per viam in locum incidisse plenum difficultatis & periculi, ex quo saucii & pessimè affecti discesserint; quòd si ejusmodi iter rursum essent ingressuri, nihil diligentius caverent, quàm illud discrimen: Quid tu censes? Annon hominis foret amentissimi, cùm eâdem ipse viâ insisteret, non recordari tanti periculi, non illud devitare? Ph. Nondum teneo, quid velis. S. Faciam igitur planius, exemplo. Finge esse supra flumen illud tabulam angustam pro ponticulo: referant tibi omnes, quotquot equo insidentes tentârint illam transire, decidisse in aquam, adiisse vitæ discrimen, ægrè esse extractos semivivos: Intelligisne hoc? Ph. Bellissimè. S. Quid tu jam? Annon tibi demens viderêre, si faciens illàc iter, non ex equo descenderes, & effugeres id periculum, in quod alios venisse audis? Ph. Nimirum ità agerem. S. Et meritò. Quære tu jam ex senibus, quid maximè senserint incommodum in vita, quid eos prætermisisse doleat, & vehementer pæniteat. Omnes tibi uno ore respondebunt, qui aliquid didicerunt, Non plus didicisse: qui verò nihil; Non adhibuisse operam, ut aliquid scirent. In hanc querimoniam ingressi, non faciunt finem referendi, missos se fuisse à parentibus aut educatoribus, ad scholas & magistros literarum; sed tamen vanis delectationculis vel lusionum, vel venationum, vel amorum, aut ejusmodi nugarum illectos, amîsisse pulcherrimas è manibus discendi occasiones: itaque conqueruntur de fato suo, sortem suam deplorant, ac semetipsos accusant,

cuſant, damnant, interdum quoque execrantur. Vides ergò locum hunc deſidiæ atque ignorantiæ eſſe in via hac vitæ maximè infeſtum & periculoſum, unúmque omnium præcipuè devitandum: quoniam quidem audis tam miſerabiles eorum querelas, qui in illum ſunt collapſi. Is eſt igitur omni curâ & diligentiâ cavendus; & ſegnitie, otio, deliciolis, nugis rejectis ac ſpretis, in ſtudia literarum, cultúmque bonæ mentis totâ animi intentione incumbendum. Tu hac de re patrem tuum roga, tametſi juvenem adhuc; & tu, Morobule, tuum, jam ſenem: intelligetis ex eis veram eſſe meam ſententiam.

LUDUS CHARTARUM SEU FOLIORUM.

Valdaura, Tamayus, Caſtellus, Lupianus, Manricus.

QUàm aſperum tempus! quàm rigens & ſævum cœlum! quàm obſcœnum ſolum! Tam. *Quid nos monet hic cœli ac ſoli habitus?* Vald. *Non egredi domo.* Tam. *Quid verò domi agere?* Vald. *Ad luculentum focum ſtudere, meditari, cogitare de rebus, quæ aliquid emolumenti afferant menti, & probis moribus.* Caſt. *Id quidem agendum præcipuè, nec aliquid eſſe debet homini antiquius. Sed, ubi ab intentione illa delaſſatus fuerit animus, quò divertet, hoc duntaxat tempore?* Vald. *Aliis quidem aliæ ſunt animorum rejectiones: ego verò luſu foliorum magnopere oblector & recreor.* Tam. *Et hæc temporis qualitas eò invitat, ut abdamus nos in cubiculum bene clauſum, & obſeptum undique à vento & frigore, lucente camino, mensâ poſitâ cum chartis.* Vald. *Au! minimè chartas.* Tam. *Luſorias dico.* Vald. *Iſtud placet.* Tam. *Tum pecuniæ promatur nonnihil, & calculi ad computandum.* Vald. *Nihil opus erit calculis, ſi minutuli adſint nummi.* Tam. *Ego nullos habeo, præterquam aureos & argenteos craſſiores.* Vald. *Commuta aliquos ex argenteis minutâ*

pecuniâ: heus puer, cape ſtuferos hos ſimplos, duplos, ſeſquiduplos, triplos, & à numulario cura nobis numos minutos, ſimplos, duplos, triplos, non majores. Tam. *Quàm nitidi ſunt hi numi!* Vald. *Nimirum recentes adhuc, & aſperi.* Tam. *Concedamus in forum aleatorium, ubi omnia inveniemus parata.* Caſt. *Non expedit: nam haberemus arbitros plurimos. Quid refert ludas illîc, an viâ publicâ? Conſultius fuerit, ut recipiamus nos in cubiculum tuum, & accerſamus ex ſodalibus aliquot, maximè animo refocillando idoneos.* Tam. *Tuum conclave eſt ad id commodius: nam in meo cubiculo ſubindè à pediſſequis matris interpellaremur, aliquid ſemper quæritantibus in arcis mundi muliebris.* Vald. *In cœnatione igitur.* Tam. *Eſto ità: eamus. Puer, ſiſte hîc nobis Franciſcum Lupianum, & Rodericum Manricum, & Zoilaſtrum.* Vald. *Mane: minimè verò Zoiloſtrum, hominem iracundum, rixoſum, clamoſum, calumniatorem, & qui minimis de rebus excitat ſæpe atroces tragœdias.* Caſt. *Optimè profectò mones: nam ſi adoleſcens talis recreationi ſe noſtræ admiſceret, non eſſet id ludere, ſed ſeriò rixari: accerſe igitur pro illo Rimoſulum.* Vald. *Neque hunc, niſi velis, quacunque hîc fuerimus usurpati, ante ſolis occaſum nota eſſe toti civitati.* Caſt. *Tam bonus eſt præco?* Vald. *Etiam rerum, quas ſciri nihil attinet: nam res bonas ſacratiùs reticet, quàm myſteria Eleuſinia.* Tam. *Veniant ergò Lupianus & Manricus ſoli.* Caſt. *Hi ſunt belli ſodales.* Tam. *Et mone illos, ut afferant ſecum numulos; quicquid eſt autem ſeveritatis & ſerii, domi commendent Philopono tetrico: veniant facetiis, lepore, gratiis comitati.* Lup. *Salvi ſitis ſodales feſtiviſſimi.* Vald. *Quid ſibi vult contractio iſthæc frontis? Exporrigite iſtos vulticulos. Annon eſtis juſſi cogitationes omnes literatas apud Muſea deponere?* Lup. *Cogitationes noſtræ literariæ ſunt adeò illiteratæ, ut eas Muſæ, quæ ſunt in Muſeo, reſpuant.* Man. *Salvete.* Vald. *Salus eſt dubia, quando ad acies & pugnas vocamini, & quidē*

quibus

quibus reges sint interfuturi. Tam. *Este bono animo: crumenæ impetuuntur, non jugula.* Lup. *Crumena plerisque est pro jugulo, & pecunia pro sanguine ac spiritu: velut istis Caribus, quorum vitæ contemptus instrumentum est regibus ad excercendos suos furores.* Man. *Nolo ego esse actor in hac fabula, sed spectator.* Tam. *Quî sic?* Man. *Quia sum infortunatissimus: semper à ludo discedo victus, & spoliatus.* Tam. *Scis quid dicunt proverbio aleatores? Ibi quærendam esse togam ubi amiseris.* Man. *Verum, sed periculum est, nè, dum togam amissam quæro, perdam & tunicam, & interulam.* Tam. *Accidit quidem hoc non raró: sed qui non periclitatur, non discit.* Man. *Ea est metallicidarum sententia.* Tam. *Imò etiam Jani medii Antuerpiensis.* Vald. *Rectè habet: non possumus nisi quatuor ludere; sumus quinque: sortiemur quis erit aliorum spectator.* Man. *Ego ero, sine sortione.* Vald. *Nihil tale: nulli est facienda injuria; non cujusquam voluntas id decernet, sed sors. Cui primus Rex obtigerit, sedebit otiosus spectator: &, si quid inciderit controversiæ, judex.* Lup. *Ecce vobis fasciculos duos foliorum integrorum! alter est Hispaniensis; alter Gallicus.* Vald. *Hispaniensis hic non videtur justus.* Lup. *Quid ità?* Vald. *Quoniam desunt decades.* Lup. *Non solent illi habere, ut Gallici: chartæ enim Hispanæ, quemadmodum & Gallicæ, in quatuor sunt genera seu familias divisæ. Hispanæ habent aureos numos, carchesia, baculos, enses; Gallicæ, corda, rhombulos, trifolia, vomerculos, seu palas, seu spiculas: est in quaque familia, Rex, Regina, eques, monas, dyas, trias, quaternio, pentas, senio, heptas, ogdoas, enneas: Gallicæ habant etiam decades. Et Hispanis aurei, & carchesia potiora sunt: pauciora contrà enses & baculi. Gallis autem plura sunt meliora.* Cast. *Quo lusu ludemus?* Vald. *Triumpho Hispanico: & distributor retinebit sibi judicem chartam, si sit monas, aut imago humana.* Man. *Sciamus jam, quis erit ludo exclusus.* Tam. *Probè moneo; cedò folium: hoc est tuum, hoc istius, hoc*

Lupiani: tu es judex. Vald. *Malim te mihi judicem; quàm collusorem.* Lup. *Bona verba. Cur istuc, quæso?* Vald. *Quia es in ludendo admodum vafer, & cavillator: tum aiunt te artem tenere componendi folia, ut tibi expediat.* Lup. *Non habet fraudem mea lusio; sed imperitiæ tuæ industria mea videtur impostura: quod ferè igvaris contingit. Cæterùm, Quî tibi placet Castellus, qui, simulac lucratus est pauxillum pecuniæ, deserit collusores?* Tam. *Eludere est hoc quidem potiùs, quàm ludere.* Vald. *Levius hoc malum: nam, si vincatur, affixus erit ludo, clavo plùs quàm trabali.* Tam. *Sed lusuri sumus bini, duo contra duos: Quomodo erimus comparati?* Vald. *Ego ludi hujus insciens, adhærebo tibi, Castelle, quem audio esse callentissimum.* Tam. *Adde etiam callidissimum.* Cast. *Non est hîc opus electionibus; sorti sunt committenda omnia: quibus obvenerint plura puncta; adversus eos pugnabunt, quibus pauciora.* Vald. *Esto ità: assigna folia.* Man. *Ut optaveram, Ego & Castellus ab eadem stamus parte: contrarias tuentur partes Valdaura & Tamayus.* Vald. *Sedeamus, utì solemus, decussatè: da mihi illam sellam reclinatoriam, ut quietiùs perdam.* Tam. *Appone scabella: assideamus jam; sortire, cujus sint primæ partes.* Vald. *Meæ sunt: distribue tu, Castelle.* Cast. *Quomodo? A sinistra in dextram, more Belgico? an contrà, Hispano more, à dextra in sinistram?* Vald. *Hoc more; quoniam ludo Hispanorum utimur: Et rejeciſtin' decades?* Cast. *Etiam: quot folia dabo singulis?* Vald. *Novena.* Cast. *Sed quænam erit sponsio?* Man. *Terni in singulas manus denarii cum geminatione sponsionis.* Cast. *Sensim, mi Manrice; nimium properas: non esset is lusus, sed furor, ubi tantum pecuniæ veniret in periculum. Quomodo posses tu oblectari in anxietate illa, nè tot numi tibi pereant? denarii singuli sufficient, & auctus sponsionis erit dimidii, nempe assium quinque.* Vald. *Rectè consulis: ità nec nihil ludemus, quod est insipidum; nec quod doleat, quod est acerbum.*

acerbum. Cast. *Habetis singuli novena folia? Cordium est familia dominatrix: & hæc Regina est mea.* Vald. *Nescio quàm felix est omen hoc: certè est verissimum, dominari vulgò corda fœminarum.* Cast. *Desine speculationes: Respondè ad hoc, Augeo sponsionem.* Vald. *Ludum habeo dissipatum, & malè cohærentem: cedo tibi.* Tam. *Et ego item: distribue tu, Maurice.* Vald. *Quid agis? Non vertis chartam indicem?* Man. *Volo priùs meas computare, nè plures aut pauciores acceperim.* Vald. *Unam habes plus justo.* Man. *Depono.* Vald. *Non est ea lex lusûs, sed ut vicem tuam amittas distribuendi, & transeat ad sequentem: cedò folia.* Man. *Non faciam: quandoquidem nondum protuli indicem.* Vald. *Imò facies, per deum.* Cast. *Apage! Quid venit in mentem, mi Valdaura? Jusjurandum admisces rebus levissimis, quod vix gravissimis rebus adhiberi convenit.* Man. *Quid tu dicis, judex?* Lup. *Profectò ignoro quid sit in eo facto statuendum.* Man. *Qualem judicem nobis præfecimus sine judicio? Ducem sine oculis.* Vald. *Quid ergò fiet?* Man. *Quid tandem, nisi ut mittamus Lutetiam, qui hac de re afferat vobis aliquod Senatusconsultum?* Cast. *Misce omnia, & rursum impartire.* Tam. *O qualem ludum mitto de manibus! Non obveniet mihi hodie similis.* Cast. *Misce probè isthæc folia, & præbeto singulis attentiùs.* Vald. *Rursum augeo sponsionem.* Tam. *Num non prædixi, non habiturum me hodie in manibus ludum illi parem? Semper sum infortunatissimus. Cur ego ludum vel aspicio oculis?* Cast. *Hoc verò non est ludere, sed se afflictare. Hoc est reficì, & recreari animum, ità concitari? Ludum oportet esse ludum, non molestiam.* Man. *Sustine paulisper, nè abjicias folia: nam est panicum.* Vald. *Respondè igitur, an recipias.* Man. *Recipio, & rursum augeo.* Vald. *Quid? Speras tu me ferocibus tuis verbis protelare? Non concedo.* Man. *Effare tandem semel, & expeditè: Admittisne?* Vald. *Etiam, & quidem libentissimè: & animus instigat me tali ludo majore pretio certare: sed istud inter amicos sufficit.*

Panicum, id est, vanus timor.

Tam. *Quid verò? Me non computatis inter vivos? Adeò nulla est mei mentio?* Cast. *Quid igitur tu ad hæc, homo fœnee?* Tam. *Ego verò augeo mea ex parte depositum.* Man. *Quid tu dicis, Castelle?* Cast. *Nunc me consulis, postea quam tuâ operâ depositum crevit in immensum: ego incrementum hoc non auderem hoc meo ludo sustinere.* Vald. *Responde affirmatè.* Cast. *Non habeo quod sic respondeam: sed valde ambiguè, & dubitanter, & cunctabundè, & timidè, & diffidenter. Estne sic satis expressè dictum?* Man. *Deum immortalem! Quanta copia! Non tam densa nuper cadebat grando. Sed, quæso te, periclitemur paulisper.* Cast. *Experiamur, quando ità tibi placet: à me verò nè sperâris magnam opem.* Man. *Feres tamen quas poteris suppetias.* Cast. *Nihil necesse id habes admonere.* Man. *Planè victi sumus.* Tam. *Vicimus denarios quatuor: Misce.* Vald. *Addo asses quinque.* Cast. *Nescio an cedam: nam scio me certò victum iri.* Tam. *Rursum alteros quinque.* Cast. *Quid tu ad hanc provocationem dicis?* Man. *Quid dicam? Fugio.* Cast. *Tu perdidisti proximum ludum. Sine me hunc arbitratu meo perdere. Scutio me esse inferiorem: sed sustinendum est, quamdiu aliquid videro supereſſe virium.* Vald. *Quid ergò dicis? Recusas?* Cast. *Non: Imò addico.* Tam. *Valdaura, non nôsti hunc Castellum? Superiorem habet ludum tuo: sed ità solet calidos provocatores illectare in suum rete. Vide nè quò progrediaris temerè, ubi tenearis irretitus.* Vald. *Divûm fidem! Quomodo potuisti divinare folium mihi postremum restare hujus nationis?* Cast. *Novi omnia folia.* Vald. *Non omnino est isthuc incredibile.* Cast. *Ità planè: novi à facie.* Vald. *Fortassè etiam à tergo.* Cast. *Nimiùm suspicioſus es.* Vald. *Tu me facis: eat hoc cum tua bona venia.* Tam. *Dispiciamus, num quæ sint chartæ aversæ maculatæ, unde possint noscitari.* Vald. *Faciamus, quæso, nos ludendi finem: angit me hic ludus, tam infeliciter cedendo.* Cast. *Ubi voles: sed fortassè non in ludo est vitium, sed in tua imperitia, qui nescis*

ludum

ludum scienter ad victoriam accommodare, sed jacis folia absque arte, ut sors tulerit, ratus nihil interesse quid prius, quid posterius mittas, quid quo loco sis jacturus. Tam. *Omnium rerum est satietas, etiam voluptatum: & ego defessus sum jam sedendo. Assurgamus aliquantisper.* Lup. *Cape testudinem hanc, & aliquid nobis cantilla.* Tam. *Quid tandem?* Lup. *De ludo quippiam.* Tam. *Carmen Virgilii?* Lup. *Istbuc ipsum: aut, si mavis, Vivis nostri, quod ille nuper canebat deambulans in pomœrio Brugensi.* Vald. *Auserinâ voce.* Lup. *Cane tu olorinâ.* Tam. *Deus meliora: nam olor non canit, nisi fato jam urgente.*

Ludunt & pueri, ludunt juvenésque senésque:
Ingenium, gravitas, cani, prudentia, ludus.
Denique mortalis, sola virtute remota,
Quid nisi nugatrix, & vana est fabula, vita?

Vald. *Possum vobis confirmare, esse carmen bene expressum, tanquam ex spongia arida.* Lup. *Tanta cum difficultate componit carmen?* Vald. *Magnâ, sive quòd varó, sive quòd non libenter, sive quòd aliò fert eum ingenii pronitas.*

LEGES LUDI.

Varius Dialogus de Urbe Valentia.

Borgia, Scintilla, Cabanillius.

UNde tu jam nobis *Scintilla jucundissime?* Scin. *Lutetiâ.* B. *Quâ tandem Lutetiâ?* Sc. *Quâ tandem quæris? quasi sint multæ?* B. *Etiamsi sit unica, ea quænam sit ignoro, aut ubi sita.* Sc. *Lutetiâ Parisiorum.* B. *Parisios nominari audieram, & quidem sæpe: Lutetiam nunquam. Est ergò Lutetia, quos nos Parisios dicimus. Ea igitur est causa, cur tu tam diu nulli ex visus Va-*

lentiæ, & potissimùm in Sphæristerio nobilitatis. Sc. *Alia ego vidi Sphæristeria Lutetiæ, alia Gymnasia, alios ludos longè istis vestris utiliores ac præstantiores.* B. *Equos, quæsò* Sc. *Triginta Gymnasia plus minus in Academia illa omni eruditionis, scientiæ, & sapientiæ genere referta: doctos præceptores, juventutem studiosissimam & optimè moratam.* B. *Vulgus scilicet hominum.* Sc. *Quid tandem vocas vulgus?* B. *Fæcem plebis, filios sutorum, textorum, tonsorum, fullonum, & ejusmodi artificum, atque operariorum.* Sc. *Vos hîc, ut video, ex vestra hac civitate metimini orbem universum, & eosdem totâ Europâ existimatis esse mores, quos hîc: dico juventutem illîc esse frequentissimam, principum, procerum, nobilium, & hominum locupletissimorum, non ex Gallia modò, sed ex Germania, Italia, Britannia, Hispania, Belgica, admirabiliter addictam studiis literarum, parentum & institutorum præceptis & jussis: quorum mores non simplici tantùm admonitu formentur, sed acri reprehensione, cùm est opus, etiam castigatione, plagis, verberibus: quæ omnia & accipiuntur, & perferuntur animis moderatissimis, & vultu modestissimo.* C. *Audivi sæpenumero ejusmodi narrari mihi, cùm agerem in Gallia Legatus Ferdinandi Regis. Sed omitte, quæso, nunc ista, aut differ in aliud tempus. Vides nos esse in ludo miraculi, cui est proximum Carrosserum: Hoc age. De pila sit jam sermo, oblectandi nostri gratiâ.* Sc. *Amabò, nè assideamus, sed deambulantes colloquamur quæ fuerit collubitum: Quà ibimus? Hácne per Divi Stephani, an illàc ad portam regalem? Et visemus in regia Ferdinandum ducem Calabriæ?* C. *Nè fortè optimi Principis interpellemus studia sapientiæ.* B. *Præstabit mulas accersere, ut vehentes loquamur.* C. *Nè amittamus, quæso, usum pedum & eruarum; tempus est sudum ac serenum, & aura frigidiuscula: satius erit pedestres, quàm equestres incedere.* B. *Eamus hàc igitur per Divi Joannis Hospitalis, ad vicum marinum.* C. *Spectabimus obiter decoras formas.* B. *Apagè! Pedestres?*

Pedestres? Erit dedecori. Sc. *Majori est, meâ sententiâ, dedecori, vires pendêre de judicio puellarum rudium atque ineptarum.* C. *Visne ut rectâ eamus per plateam ficûs, & Divæ Teclæ?* Sc. *Non, sed per vicum tabernæ gallinaceæ: nam in eo vico cupio videre ædes, in quibus natus est Vives meus: sunt enim, ut accepi, descendentibus ad sinistram postremæ in vico: & invisam eâdem operâ sorores ejus.* B. *Omitte nunc, quæso, muliebres visitationes: si mulierem vis alloqui, eamus potiùs ad Angelam Zabatam, cum qua erunt confabulationes literatæ.* C. *Utinam, si id cupitis, adesset Marchiona Zenetæ!* Sc. *Si vera sunt, quæ de illa, cùm essem in Gallia, audivi, majus est id argumentum, quàm ut de illo tractari leviter, & ab aliud agentibus vel possit, vel debeat.* B. *Ascendemus ad Divi Martini, an descendemus per vicum Vallesii, ad plateam villæ rasæ?* C. *Hâc, indè ad Sphæristerium Barzii, seu mavis, Masconorum.* B. *In Gallia habetisne ad hunc modum ludos in publico?* Sc. *De aliis Galliæ urbibus non possum tibi respondere: Lutetiæ, scio nullum esse: sed in privato multa, velut in suburbiis Divi Jacobi, Divi Marcelli, Divi Germani.* C. *Et in ipsa civitate famosissimum, quod vocant Bracchæ.* B. *Luditur eâdem illîc ratione, quâ hîc?* Sc. *Eâdem prorsum, nisi cuòd magister ludi præbet illîc calceos, & pileos lusorios.* B. *Cujusmodi sunt?* Sc. *Calcei sunt coactilitii.* B. *Non essent hîc utiles.* C. *Videlicet in via lapidosa: in Francia verò & Belgica luditur super pavimentum lateribus constratum, planum & æquabile.* Sc. *Pilei sunt æstate leviores, in hyeme autem crassi, profundi, cum offendice sub mento, nè in agitatione vel elabantur ex capite, vel decidant in oculos.* B. *Offendimento hîc non utimur, nisi cùm est ventus vehementior. Sed quales habent pilas?* Sc. *Nullos ferè folles, ut hîc: sphærulas mirores vestratibus, & multo duriores; ex corio albo tomentum est, non ut in vestris lanugo è pannis tonsa, sed pili ferè canini: eámque ob causam rarò luditur palmâ.*

B. *Quo-*

B. *Quomodo ergò percutiunt pilam? Pugno, ut folles?* Sc. *Nè sic quidem: sed reticulo.* B. *Confecto ex filo?* Sc. *Ex fidibus crassiusculis, quales ferè sunt sextæ in testudine: habent funem tensum & reliqua, ut hîc in ludis domesticis: sub funem mississe globulum, vitium est seu peccatum: signa sunt bina, seu mavis metas: numeri quaterni, quindecim, triginta, quadraginta quinque, seu antegressio, æqualitas numerorum: victoria, quæ est duplex, Ut cùm dicitur, Vicimus signum, &, Vicimus ludum: Pila autem vel ex volatu remittitur, vel ex primo resultu: ex secundo enim ictus est invalidus, & ibi fit signum, ubi pila est percussa.* B. *Non sunt aliæ lusiones quàm sphæræ?* Sc. *In civitate, quot hîc, aut plures: sed inter scholasticos nulla alia permissu magistrorum exercetur: sed interdum clàm luditur foliis & aciebus: pueruli talis, nequiores taxillis. Nos institutorem habebamus Anneum, qui obscœno die lusum foliorum concedebat: sed de illo, & in universum de lusione omni, tulerat sex leges, quas descriptas in tabella appenderat in cubiculo.* B. *Nè graveris, rogo te, & eas nobis referre, quemadmodum alia feci sti.* Sc. *Pergamus deambulare: nam incredibili teneor desiderio patriæ aspiciendæ, tam diu à me non visæ.* B. *Conscendamus mulas, ut ambulemus commodiùs, tum etiam honestiùs.* Sc. *Honestatem hanc non emerim crepitu digitorum.* B. *Ac nè ego quidem, ut verum fatear, manum ob eam moverim: sed nescio quo pacto magis id videtur decere nostras personas.* C. *Istuc quidem rectè. Sed sumus tres: & in angustis viis aut hominum frequentiâ disjungeremur; unde necesse esset vel interrumpi sermonem, vel multa semper à nostrûm aliquo non exaudiri, neque intelligi.* B. *Esto sanè ità; pergamus pedestres: ingredere per angiportum hunc ad plateam Peguarogiorum.* Sc. *Optimè: indè per fabros claviles ad vicum dulciarium; tum ad forum fructuarium.* B. *Quin potiùs olitorium.* Sc. *Utrumque est: qui libentiùs oleribus vescuntur, vocent olitorium: qui fructibus, fructuarium. Quæ amplitudo fori! Quæ descriptio vendentium, &*

rerum

rerum vænum expositarum! qui odor ex fructibus! quanta varietas, mundities, nitor! Non possunt horti excogitari huic foro pares. Quæ autem ædilis nostri, & ejus ministrorum solertia, & diligentia, nè quis emptor fraude à venditore capiatur! Estne ille qui mulâ vehitur, Honoratus Joannius? G. *Non, ut arbitror: nam unus ex meis pueris, qui eum modò convenit, reliquit illum abeuntem sè in bibliothecam suam: qui si sciret nos unà esse, non deesset haud dubiè nostro sermoni; & nostris ludis seria sua postbaberet.* B. *Profer tandem leges.* Sc. *Extricemus nos ab hac turba per plateam Divæ Virginis Mariæ, ad vicum fumalis, & Divi Augustini, ubi minor est frequentia.* C. *Nè discedamus tam procul ab urbis corpore: ascendamus potiùs per vicum crumenarium ad clivum, indè ad vicum militarem, & ædes familiæ vestræ, Scintilla, cujus parietes lugere adhuc videntur mihi heroëm illum Comitem Olivanum.* B. *Imò luctu depositò, talem juvenem in tanti senis locum successisse serò triumphant.* Sc. *O quàm juvat intueri curiam, & quadruplex forum præfecti urbis (quod jam ferè familiæ vestræ Cabanillia hæreditarium videtur) civile, criminale, & tercentum solidorum! quæ ædificia! quæ facies urbis!* B. *Nusquam potes rectiùs leges ferre, quàm in foro & curia: ede tandem. Nam de laudibus, seu de admiratione potiùs nostræ civitatis, aliàs erit dicendi locus aptior.* Sc. *Prima lex,* Quando ludendum. *Homo propter res serias est conditus, non propter nugas & lusus: lusus autem reperti, ad reficiendum animum lassum à seriis. Tunc igitur ludendum, cum animus aut corpus erit defatigatum; nec aliter sumendum, quàm somnus, cibus, potus, & alia, quæ vires renovant ac reficiunt: alioqui in vitio est, quemadmodum alia, quæ non suo fiunt tempore. Secunda lex,* Cum quibus ludendum. *Quemadmodum facturus iter, aut iturus ad convivium, diligenter dispicis qui sint futuri sodales aut comites: Sic in ludo animadvertendum, cum quibus ludes, ut sint homines tibi noti; nam in ignotis magnum est periculum, & verum proverbium Plauti,* Lupus est homi-

mini homo, *qui qualis sit non novit. Sint etiam belli, festivi, comes, cum quibus periculum non sit nè rixeris, aut pugnes, aut aliquid vel facias, vel dicas turpiter atque indecorè, nè sint blasphemi in Deum, aut dejeratores; nè in dicta spurci, nè quid ex contagione affricetur tuis moribus pravum aut flagitiosum: denique sint ii, qui non aliam ad ludum mentem afferant, quàm tu; nempe ut à labore conquiescat & levetur animus. Tertia lex,* Quo ludo. *Primùm, nota: nam in ignoratione non potest subesse delectatio, nec ludentis, nec colludorum, nec spectatorum: deinde, quòd simul animum reficiat, & corpus exerceat, si quidem tempus & valetudo patitur. Sin secùs, ludus sit in quo non omnia possit mera sors: insit etiam peritia, quæ possit casum corrigere. Quarta lex,* Quâ sponsione. *Nec nullâ sponsione, quod est fatuum, & celerrimè exatiat; nec ità magnâ, quæ in ipsa lusione inquietet animum; & si vincaris, mordeat ac discruciet: non est hic lusus, sed carnificina. Quinta lex,* Quemadmodum. *Ut antequam ad ludendum assideas, reputes te ad refocillandum animum venire, in cujus aleam conjicias pusculos numos, hoc est, emas illis refectionem defatigationis. Cogita esse sortem, hoc est, variam, incertam, instabilem, communem; nullam idcirco tibi fieri injuriam, si perdas; ut id feras æquo animo: nè contrabas vultum, & suffundas cum tristitiâ; nè prorumpas in convitia, & maledicta, aut adversus colludorem, aut quempiam ex spectatoribus. Si lucrifacias, nè sis in colludorem insolenter dicax: prorsum toto ludo sis comis, hilaris, facetus, jocosus citra scurrilitatem & petulantiam; nè des significationem ullam fraudis, sordium, aut aviritiæ; in contentione nè sis pertinax: minimè omnium jurato, memor rem illam totam (etiamsi meliorem causam habeas) non esse tanti, ut nomen Domini afferas in testimonium. Spectatores memineris esse velut judices ludi: si quid illi pronunciârint, cedito, nullam edens notam improbationis. Hoc modo & lusus sit delectatio, & probi adolescentis grata est educatio ingenua. Sexta lex,* Quamdiu ludendum. *Quoad*

sentias

ſentias animum renovatum jam, & reparatum ad laborem, & vocet hora ad negotium ſerium. Qui ſecùs faxit, improbè factum videri, velitis, *Quirites*, jubeatis. Bor. *Sicuti rogavit.*

CORPUS HOMINIS EXTERIUS.

Durerius pictor, Grynæus, Velius.

FAceſſite hinc: nam vos nihil emetis, ſat ſcio; & eſtis mihi impedimento, quò minùs accedant emptores propiùs. G. *Imò verò nos volumus emere, modò vel pretium reliquas noſtro arbitratui, & tempus ipſe præſcribas: aut contrà, nos tempus, tu pretium.* D. *Bella negotiatio: mihi nihil eſt opus tricis ejuſmodi.* G. *Cujus eſt hæc imago, & quanti indicas?* D. *Imago eſt Scipionis Africani, & indico ſeſtertiis numis quadringentis, aut non multò minoris.* G. *Quæſo te, priuſquam verbo uno eam addicas nobis, examinemus artem picturæ: Et hic Velius eſt ſeſquiphyſicus, peritiſſimus humani corporis.* D. *Jamdudum intelligo me à vobis intricari: ſed interea dum mercatores nulli adſunt, nugamini quantum libuerit.* G. *Nugas tu vocas peritiam artis tuæ. Quid faceres alienæ?* V. *Primùm omnium verticem contexiſti capillis multis & planis, cùm vertex dicatur, quaſi vortex, à verſandis capillis: ut in fluviis videmus, cùm aqua ſe convolvit.* D. *Inepte, non conſideras eum eſſe malè pexum, more illorum temporum.* V. *Bregma habet inæqualiter deflexum.* D. *Acceperat vulnus miles ad Trebiam, cùm ſervavit patrem.* G. *Ubi tu id legiſti?* D. *In decadibus Titi Livii amiſſis.* V. *Tempora ſunt nimis tumentia.* D. *Cava eſſent ſignum demeutiæ.* V. *Occipitium vellem videre.* D. *Verte tabulam.* V. *Cur dixit Cato inter cætera oracula*, Frons occipitio prior eſt? D. *Quàm eſtis fatui! Annon in quovis homine prius cernis*

vis frontem, quàm occiput? G. Quosdam prius video aversos, quàm adversos. D. Et ego libenter, ut tales emptores & milites. V. Cato sensit præsentiam domini potiorem esse ad curationem rerum, quàm absentiam. Cæterùm, cur antias adeò longas? D. Loqueris de his caproneis? V. Etiam. D. Non habuerat multis mensibus tonsorem ad manum, velut in Hispania. V. Glabellam hanc cur contra ipsius verbi etymon feciſti hirtam? D. Tu ipse vulsellis pilos detrabito. V. Et vibrissas extantes extra nares: sed tu, quæ tua est versutia, culpam abs te rejicis in tonsorem. D. Insciè, non animadvertis eos fuisse ætatis illius mores, severos, tristes, rusticanos? V. Imperite, Non legisti Scipionem hunc ex omnibus sui temporis hominibus excultissimum, & politissimum fuisse, & amantem elegantiarum? D. Expressus est, cùm exularet Linterni. G. Supercilium hoc est grande, & conveniens Latio: cilium habet nimis cavum, & genas depressas. D. Ex vigiliis castrensibus. G. Tu non solùm es pictor, sed rhetor, valdè versatus in translationibus criminum. D. Et vos, quantum intelligo, in criminationibus. V. Malas habet nimium tumentes, & buccas istas. D. Inflat classicum. G. Et tu inflabas calicem, cùm hæc pingeres. V. Imò verò utrem: sed alibi feciſti pilosum, palpebras ferè nullas appinxisti. D. Ex morbo illi decideruut. G. Quo morbo? D. Quære ab illius medico. G. Jámne intelligis, ob tuam tantam imperitiam detrahi debere de summa centum sestertios? D. Imò ob vestras cavillationes & interrogationes adeò molestas, addi ducentos oportere. V. Pupulas habet hic glaucas: atqui ego audivi cæruleas habuisse. D. Et ego cæsias, ut Minervam bellatricem. V. Hircos feciſti nimium carnosos, & sinus humentes. D. Flebat, accusatus à Catone. V. Mandibulæ sunt nimis longæ, & barba densissima ac profusissima: tum pilos dicas setas porcinas. D. Vos sine modo ullo estis loquaces, & argutuli cavillatores. Abite hinc: nam tabulæ non fiet vobis amplius copia. V. Amabó, mi Dureri, dum alios non habes licitatores, sine nos hîc cavillari.

cavillari. D. *Quâ mercede?* V. *Asscribemus ambo hîc tibi singula disticha, quò tabula fiat vendibilior.* D. *Nihil opus est meæ arti vestrâ commendatione: nam periti emptores, & picturæ intelligentes, non emunt versus, sed artificium.* V. *Sed nares habet nimiùm patulas.* D. *Erat iratus accusatoribus.* V. *Non videmus valleculam.* D. *Latet sub barba: ac nè mentum quidem cernitis, neque antherzonem.* G. *Horum omnium feciſti tu compendium beneficio grandis barbæ.* V. *Collum placet mihi rectum, & musculosum, item juguli.* D. *Gratulandum est superis, quòd aliquid tibi probatur.* V. *At nè nihil in hoc quoque defiderem, jugulos non habet satìs cavos, quod in Socrate Physiognomon annotatum, tardi esse ingenii signum pronunciavit. Armos istos voluisse paulò erectiores, & ampliores.* D. *Non tam erat miles bellator, quàm imperator. Non audivisti apophthegma hujus? De quo cùm milites quidam dicerent non adeò eum esse valentem militem, ac imperatorem sapientem: Is respondit, Imperatorem me genuit mater mea, non militem. Sed discedite, si non estis empturi: nam video accedentes quosdam negotiatores publicanos.* V. *Eamus deambulatum, & inter nos de humano colloquemur corpore, sine Scipione ac tabula. Simus nasus non decet generosam faciem.* G. *Quid bosimus, quales fuerunt Hunni?* V. *Apagè monstra.* G. *Silones non sunt minùs deformes. Persæ aquilos venerabantur, propter Cyrum, quem ferunt eâ fuisse formâ.* V. *Ancon & campe sunt in brachio, quod in crure poples & genu: lacertus indè usque ad mamum, à cujus musculis etiam crura dicuntur lacertosa.* G. *Nónne is est cubitus, ut apud mensores?* V. *Est is quidem cubitus, & ancon ipse cubitus.* G. *Unde ergò Rex Romanus, Ancus?* V. *Ab incurvo cubito.* G. *Manus sequitur, maximum omnium instrumentorum, secta in digitos, pollicem, indicem, medium sive infamem, minimo proximum, minimum.* V. *Cur medius infamis? quid designavit flagitii?* G. *Institutor noster dixit se quidem scire causam*

causam, nolle tamen edisserere, quòd esset turpis. Nè quæsieris igitur: non enim decet bonæ indolis adolescentes turpia scrutari. V. Atqui minimo proximum, δακτυλικὸν Græci appellant, quasi annularem. G. Ità plane; sed in sinistra, non in dextra: quòd in eo soliti essent olim annulos gestare. V. Qua de causa? G. Aiunt à corde protendi illùc venam, quæ, cùm annulo redimitur, velut cor ipsum coronatur. Nodi digitorum sunt condyli, & pro pugni percussu vox ea usurpatur: inter nodos sunt internodia, & generali verbo artus atque articuli. Tiberium Cæsarem memoriæ produnt tam firmis fuisse digitorum articulis, ut digito recens malum terebraret. V. Didicisti chiromantiam? G. Nè nomen quidem ipsum audieram. Quid ità? V. Divinâsses hîc nobis aliquid ex inciſuris. G. Negavi me scire; & res sic habet: sed si nunc me nôsse aliquid profiterer, & attentiùs manum tuam contemplarer, libenter me auscultares, & homini ejusce imposturæ imperitissimo fidem non omnino abrogares. V. Quî sic? G. Quia id est hominum ingenium, ut libenter eos audiant, qui se recondita vel ventura profitentur enunciaturos. V. Unde sunt Scævolæ? G. Quasi scævæ, à scæa, quæ est sinistra. Aiunt in sexu fœmineo scævas esse plures, quàm in vostro. V. Quæ est vola? G. Cavum manûs, ubi inciſuræ. V. Quid involare? G. Id quod tu agis: libenter furari, surripere, quasi volâ abscondere, &, quod rabiosa Lucretia, involare in oculos pediſsequarum. Reliquum corpus, dempto capite, est truncus, & ex trunco thorax, concavum pectoris usque ad ventriculum & costas; concavum quidem interius: nam exterius inter brachia & pectus, sinus est. Sub ventriculo est venter, & in ventre imo pecten, & pudenda. V. Annon pudendus magis podex, sive anus? G. Utrumque pudendum: posterius ob turpitudinem; anterius ob flagitium & dedecus. Femur, &, ut olim loquebantur, fœmen, nunc malunt Plurativè fœmina: à genu est crus, cujus os tibia dicitur: carnosum verò illud posterius, sura: postremò pes, manui non absimilis; nam

vam & digitos habet, & volam, quæ & vestigium dicitur, & solum pedis. V. *Quid? num non vestigium, quod à pede imprimitur?* G. *Et illud ipsum, & solum pedis.* V. *Nostin quæ sint in corpore virtutum sedes?* G. *Quæ tandem?* V. *In fronte pudor, in dextra fides, in genu misericordia.* G. *Planta pedis non est ipsum solum pedis.* V. *At sic putant multi.* G *Atqui Plinius scribit esse gentem, quæ sibi umbram faciat in meridie plantâ pedis, quam habent vastam admodum atque enormem. Quî fieri id potest?* V. *Profectò planta est, à cruris vertebra ad digitos.*

EDUCATIO.

Flexibulus, Grympherantes, Gorgopas.

FLex. *Quânam gratiâ misit te huc ad me pater tuus?* Grympherantes. *Dixit te esse hominem egregiè institutum, sapienter educatum, eâque de causa gratum huic civitati: cupere se, ut ego eisdem, quibus tu, vestigiis insistens, perveniam ad similem favorem populi.* Fl. *Quomodo igitur te id assecuturum censes?* Gr. *Ingenuâ educatione, quali te omnes prædicant esse præditum. Adjecit pater, eam educationem magis decere me, quàm alium quemvis.* Fl. *Cedò mi fili. Quomodo ea in re vexis à patre imbutus?* Gr. *Non tam me pater præceptis instruxit, quàm patruus quidam meus, vir senex, versatus multùm & diu in Regum comitatibus.* Fl. *Quî ergò illi te docuerunt, mi fili & amice?* Gor. *Vide, vir prudentissime, ne fortè per ignorantiam labaris in dictum aliquod, aut factum stultum, vel rusticanum, unde amittas istud nomen optimè educati.* Fl. *Quid? Tâmne leviter apud vos perit?* Gor. *Vel unicâ voculâ, unico flexu poplitis, unicâ inclinatione capitis.* Fl. *Nimis est inter vos delicatum & infirmum: inter nos enim multo est robustius & firmius.* Gor. *Si sunt nostra judicia, ut nostra corpora, quæ nullam ferunt offensionem.*

Fl. *Imó, ut est videre, facilius ferunt corpora, quàm animi.* Gor. *Fortassè tu non nôsti hunc: ideo filium & amicum nominas.* Fl. *Annon sunt hæc honesta nomina, & plena benevolentiæ?* Gor. *Benevolentiæ credo, quam nos haud magni sanè facimus; sed non reverentiæ, neque officii, quæ nos anxiè venamur: nam hic, dominus solet appellari, non amicus. Annon animadvertis domini præfationem antè prænomen, & famulos versicolores? Non annotâsti in avi hujus solemnibus parentalibus tot cereos, tot insignia, tot homines atratos?* Fl. *Quid ergò affectas tu omnibus esse dominus, nulli amicus?* Gr. *Ità docuerunt me propinqui mei.* Fl. *Edat jam, mi domine, tua Excellentia præclara illa tuorum consanguineorum documenta.* Gor. *Videris tu mihi pueorum hunc naso suspendere: at non est quilibet: Nè feceris.* Gr. *Primùm, esse me ex honestissima progenie, quæ nulli cedet per universam hanc provinciam: idcirco curandum mihi diligenter, atque adnitendum, nè degenerem à majorum meorum virtute: illos parâsse sibi magnum decus, venimi concedendo de loco, de dignitate, de autoritate, de appellatione: me idem debere facere. Si quis quid velit de honore detrahere, pugnandum statim cum eo; de pecunia oportere esse largum, atque adeò profusum; in honore astrictum & attentum: decere nihilominus me, ac mei similes assurgere aliis, viâ cedere, ducere, reducere, nudare caput, poplitem incurvare: non quòd alius quispiam id mereatur à me sibi exhiberi, sed quòd sic conciliabo mihi favorem hominum, captabo auram popularem, & parabo illum, quem tantopere gestamus semper in ore & in corde, honorem. In ea educatione situm esse discrimen nobilis, & ignobilis: quòd nobilis ad illa omnia dexterè præstanda institutus est, atque assuefactus; ignobilis agresti more nihil illorum doctus est facere.* Fl. *Et Excellentiæ tuæ, domine, qualis videtur ejusmodi institutio?* Gr. *Qualis verò? Mihi multò optima, & digna meo genere.* Fl. *Quid est ergò aliud, quod à me requiras?* Gr. *Nihil planè restaret, meâ sen-*

tentiâ,

tentiâ, nisi accessisset voluntas patris, qui jussit prorsum, seu verius imperavit rigidè, ut ad te venirem: ut si quid in hac educatione nôsses magis reconditum, & quasi mysterium sacratius, quo majus mihi decus acquirerem, in gratiam sui nè gravareris expenere, quò familia nostra, alioqui honestissima & celsissima, altius ascenderet: quoniam sunt non pauci novi homines, qui freti suâ opulentiâ, natâque dignitatem & honores, per divitias emersêrunt, adeò ut etiam audeant cum vetustate & decoribus gentis nostræ contendere. Fl. Facinus nefandum! Gr. Nónne? Fl. Vel cæco esset clarum. Gr. Itaque novi illi homines ambulant comitati longo assectarium ordine, ipsi segmentati in vestibus, vel bombycini villosi interciſi, vel texti Attalici, ut nos nihil esse præ illis videamur, qui villato vestimur, dissimulandæ paupertatis gratiâ. Præmium autem hujus tui laboris, si operam hanc navâris patri, erit, Recipi te in numerum nostræ familiæ, & admitti ad illius gratiam & meam, ut procedente tempore aliquod à nobis accipias beneficium, sisque semper in nostra clientela, & quasi tutela. Fl. Quid potest dici amplius aut optabilius? sed cedò jam, si aperias caput, cedas viâ & loco, appelles blandè: quam ob causam eris gratus iis quibuscum versabere? Gr. Ob eam ipsam causam, quia hæc ago. Fl. Isthæc omnia exteriora sunt solùm signa, quæ denotant aliquid esse in animo tuo, propter quod diligare: nam ipsa per se nemo diligit. Gr. Quidni diligant omnes, qui sunt honestæ conversationis, in mea præsertim nobilitate? Fl. Parùm admodum es progressus: (quod liceat inter nos dicere) & tu te pervenisse jam arbitraris ad summum. Gr. Nihil necesse habeo parare mihi literas atque eruditionem; majores mei reliquerunt mihi, unde vivam: quod etiam si desit, non istis est mihi artibus quærendum tam ignobilibus, sed hastæ cuspide, & ense districto. Fl. Animosè isthuc quidem, & fortiter: quasi verò, quia es nobilis, non sis futurus homo. Gr. Bona verba. Fl. Ecquâ tandem parte tui es homo? Gr. Me toto. Fl. An corpore,

quo non differs à belluis? Gr. Minimé. Fl. Non ergò re toto: ratione igitur & mente. Gr. Quidni? Fl. Si hanc ergò sinis incultam & sylvestrem, excolis autem corpus, & illi uni studes: annon transis ab humana in ferinam conditionem? Sed ad id de quo cœperamus loqui: nam hæc digressio, si vellem mihi indulgere, longissimè nos à proposito abduceret. Verùm, cùm tu cedis de via, & nudas caput, qualem te esse alii existimant? Gr. Nobilem, & generosè informatum atque institutum. Fl. Nimiùm durus es: nihílne domi audivisti de animo, de probitate, de modestia, de moderatione? Gr. In templo nonnunquam audivi de concionatoribus. Fl. Cùm illa abs te vident occurrentes fieri, judicant te esse adolescentem modestum, probum, bene de ipsis judicantem, de te autem moderatè: qua ex opinione nascitur benevolentia & favor. Gr. Explicatiùs id, quæso. Fl. Huc pertinet mea ratio: Si te homines existimarent adeò superbum, ut si omnes contemneres præ te, nudares tamen caput, & genu flecteres, non quòd ipsis is honor debeatur, sed quòd te deceat; putas tu ullum fore, qui tibi haberet gratiam, aut te de honoris illâ falsâ simulatione diligeret? Gr. Quidni? Fl. Quia id tu tibi præstas, & tuâ gratiâ facis, non illorum: quis enim judicabit se devinctum tibi de eo, quod pro te ipso feceris, non pro se? An ego honorem eum velut mihi impensum accipiam, quem tu tribuis opinioni de te, non meis meritis? Gr. Ità videtur. Fl. Ergò paratur benevolentia, si illi credant sibi honorem illum dari, non ut tu habearis comior ac nobilior: illud verò non fiet, nisi eam de te induant opinionem, quòd tu illos esse potiores ducas te, & dignos quibus tu concedas. Gr. At non est ità tamen. Fl. Quantumcunque hoc sit falsum, in eo tamen necesse est eos falli: alioqui nunquam consequêris quod tantopere expetis. Gr. Quæ igitur erit persuadendi via? Fl. Facilis, modò animum sedulò advertas. Gr. Profer, quæso; nam ea de causa huc sum missus: & eris semper in nostra clientela. Fl. Nimis crudum est hoc pomum. Gr. Quid tu mussas? Fl. Dico viam esse unicam, Si sis talis,

talis, qualem te credi cupis. Gr. *Quî istuc?* Fl. *Si vis aliquid calfacere: afférsne fictum ignem?* Gr. *Non: sed verum.* Fl. *Si scindere: an fictum in tela gladium?* Gr. *Non: sed ferreum.* Fl. *Non est igitur eadem vis rerum verarum, quæ fictarum.* Gr. *Apparet non esse.* Fl. *Nec tu idem efficies simulatâ moderatione, quod verâ: nam falsa, ipsa se aliquando produnt; vera, semper sunt eadem. In ficta moderatione, aliquid aliquando dices, aut facies publicè aut privatim, cùm tibi excides, (neq; enim semper te & ubique poteris observare) unde fictus deprehendaris, & quantum prius ignotus diligebare, tantum postea cognitus fis odio, & longè plus.* Gr. *Quomodo ego mihi ipse indicam germanam illam animi moderationem, quam tu præcipis?* Fl. *Si persuaseris tibi id quod res habet, alios esse meliores te.* Gr. *Meliores verò? ubi tandem? In cœlo, credo: nam in terra pares sunt paucissimi, melior nemo. Sic audivi sæpe de patre, & patruo.* Fl. *Multum abducit vos à cognitione veri, nominum ignorantia. Quid tu vocas bonum? ut sciamus, num sit aliquis te melior.* Gr. *Quid ego scio, quid sit bonum? Ex bonis esse progenitum.* Fl. *Ignoras etiamnum, quid sit bonum? Et jam tenes, quid sit melius? Quomodo perveniſti ad Comparativa, cùm nondum Positiva didiceris? Ipsos autem tuos progenitores quomodo scis fuisse bonos? Quâ tu id notâ cognoscis?* Gr. *Quid? Negas tu fuisse illos bonos?* Fl. *Non novi illos: quomodo de illorum bonitate possum aliquid in alterutram partem statuere? quæro modò, quâ ratione assequaris tu fuisse illos bonos?* Gr. *Quia ità omnes prædicant: sed quorsum, rogo te, pertinent tam molestæ interrogationes?* Fl. *Non sunt molestæ, sed necessariæ, ut accipias quod ex me scisciteris.* Gr. *Confer, quæso te, in pauca.* Fl. *Multis esset id explicandum, cujus tam crassâ ignorantiâ involveris: sed, quando ità es fastidiosus, dicam brevius quàm res tanta dici postulat: defige jam oculos tuos in me, dum differo. Qui sunt dicendi eruditi? Annon ii qui habent eruditionem? Qui opulenti? Annon qui habent opes?* Gr. *Indubiè.* Fl. *Qui ergò*

boni? Num non ii demum qui habent bona? Gr. *Ii planè.* Fl. *Missas nunc divitias faciamus, quæ non sunt vera bona; quæ si essent, multi patre tuo invenirentur meliores & negotiatores, ac fœneratores præstarent bonitate viros bonos, & sapientes.* Gr. *Sic videtur, ut dicis.* Fl. *Expende ergò attentè ac diligenter singula eorum quæ referam. An non est bonum, acutum ingenium, sagax, maturum judicium, integrum, sanum? tum eruditio varia, & magnarum rerum atque utilium prudentia, exercitatio in rebus præstantibus, consilium, dexteritas in exequendis negotiis? Quid tu de istis?* Gr. *Vel sola nomina videntur mihi pulchra profectò, & magnifica: quantò magis res ipsa?* Fl. *Agè porrò: Quid sapientia? quid religio? pietas in Deum, in patriam, parentes, necessarios? justitia, temperantia, liberalitas, magnanimitas, contemptus casuum humanorum, & fortis animus in adversis? Quid verò ista?* Gr. *Præstantissima etiam hæc.* Fl. *Hæc sola sunt hominis bona: nam reliqua omnia, quæ commemorari possint, boni & malis sunt communia, atque ea de causa nec bona: quæso, manda sedulò memoriæ.* Gr. *Faciam.* Fl. *Perveliim: nam ingenium tuum non malum est, sed non bene excultum. Reputa igitur cum animo tuo, an tu hæc habeas; &, si habes, quàm pauca, & ea quàm tenuiter: quod ubi examinaveris acutè ac subtiliter, intelliges tum demum, te non magnis nec multis esse bonis ornatum ac instructum, nec esse in populo qui pauciora habeat quàm tu. Nam in multitudine alii sunt senes, qui viderunt atque audierunt multa, habent experimenta rerum plurimarum: alii studiosi, qui ingenium discendo exacuunt, & expoliunt: alii capessunt Rempublicam: alii libenter & diligenter versant scriptores profuturos: alii sunt sedulo patresfamilias: alii alias artes profitentur, & præstant. Vel ipsi agricolæ, quàm multa ex arcanis naturæ tenent! Nautæ verò, cursum dierum & noctium, naturam ventorum, positûs terrarum & maris. Alii ex multitudine sunt viri sacri & religiosi, qui numen piè venerantur*

re colunt: alii res prosperas moderatè rexerunt, & fortiter pertulerunt adversas. Quid horum tu nôsti? quid exercès? quid præstas? Nihil omnino præterquam illud, Nemo est melior me, bono sum natus genere. Quî potes esse melior, qui nondum es bonus? Nec pater tuus, nec avi tui, nec proavi fuerunt boni, nisi hæc habuerunt quæ recensui: quæ an habuerint, tu videris; ego multum dubito. Sed si habuerunt, tu certè non eris bonus, nisi illorum fias similis. Gr. Planè terruisti & pudefecisti me: non invenio quod possim vel hiscere in contrarium. Gor. Nihil horum intellexi: tenebras mihi offudisti ante oculos. Fl. Nimirum venis ad hæc vinis durus, & longè diversis opinionibus infectus & mancipatus. Sed tu, adolescens, quo te nunc tandem nomine censes appellandum? Dominum, an mancipium? Gr. Mancipium: nam si ità est, ut disseruisti, & intelligo nihil esse verius, complures sunt servi multò potiores, ac præstantiores me. Fl. Hæc nè leviter degustes, confer te domum, & solus tecum revolve, excute, perpende: quò magis versaveris, hoc veriora & certiora esse intelliges. Gr. Obsecro te, adjice alia, siqua habes: nam momento horæ sentio me adeò immutatum, ut prorsum videar mihi jam esse alius. Fl. Utinam contigerit tibi, quod Polemoni Philosopho! Gr. Quid illi contigit? Fl. Unâ Xenocratis oratione, ex nequissimo & perditissimo factus est sapientiæ ac virtutum omnium studiosissimus, evasitq; magni nominis philosophus, & Xenocratis in Academia successor. Sed tu, mi fili, ubi apertè cognoveris, quantum tibi ad bonitatem desit, quod aliis multis supereſt, verè & ex animo cedes aliis, & in eis honorabis bonitatem, quâ vides illos ornatos, te autem carere. Jam & ex reputatione tui ipsius vilesces tibi, ac sordebis, adeò ut nemini occurras tam abjecto, contemptoq;, quem non tibi anteponat conscientia tuæ mentis: non enim adduci poteris, ut credas quenquam esse peiorem te, nisi quòd illius malitia & nequitia prorulit se foras, tua delitescit cautiùs. Gr. Quid tum sequitur? Fl. Hæc si feceris, veram ipsam solidamq; ingenuam

educationem, atque urbanitatem, seu, ut nunc loquimur, auli-citatem assequêre, eris gratus & charus omnibus, (sed jam id non magni facies) eris autem, quod unicè tum tibi erit curæ, gratus Deo immortali.

PRÆCEPTA EDUCATIONIS.

Budæus, Grympherantes.

QVænam est istiusmodi tanta & tam subita mutatio? Inter Ovidii Metamorphoses posset referri. Gr. *In pejus sne, an in melius?* Bud. *In melius, meâ sententiâ: siquidem ab exteriore cultu, gestu, verbis, actionibus, bonam mentem licet æstimare ac colligere.* Gr. *Est ergò quod mihi possis gratulari, sodalis jucundissime.* Bud. *Ego verò & gratulor tibi, & ut pergas exhortor, magnâque indies bonæ istius frugis ut capias incrementa, Deum ac divos omnes comprecor. Sed, admabò, nè invidias familiari tam charo artem adeò præstantem ac præclaram, quæ brevi tempore tantum humano pectori probitatis instillavit.* Gr. *Ars & fons rivi hujus uberrimus est Flexibulus, si eum nôsti.* Bud. *Quis non nôrit virum (ut a patre & majoribus natu audivi) ingenii, prudentiæ atq; usûs rerum, huic civitati non notum modò, sed charum, & in paucis venerabilem? O te felicem, qui illum propiùs audiveris, & sis cum eo familiariter versatus, unde tantum retuleris fructûs ad rectam compositionem morum!* Gr. *Quanto tu felicior, cui hæc domi nascuntur, quod aiunt! Et potes non semel aut iterum, ut ego, sed quotidie, quoties libuerit, talem patrem audire, maximis & utilissimis de rebus sapienter disserentem.* Bud. *Omitte nunc ista: de te & Flexibulo procedat sermo instituatur.* Gr. *Taceamus igitur de patre tuo, quando ità (si tibi cordi) redeamus ad Flexibulum. Nihil viri illius sermone dulcius, nihil consiliis cordatius, nihil præceptis gravius, prudentius, sanctius. Itaque gustu hoc, quem mihi ille de se præbuit, aucta & incensa est mihi mirum in modum sitis hauriendi ex tam dulci fonte sapientiæ. Narrant qui or-*

bem terrarum describunt, fontes esse admirabilis ingenii ac naturæ: alios inebriare, alios ebrietatem tollere, alios stuporem immittere, alios somnum: fontem hunc hanc ego vim habere sum expertus, ut ex bruto efficiat hominem; ex perdito & nequam, frugi; ex homine, angelum. Bud. *Possemne & ego ex eodem fonte aliquid vel extremis labris delibare?* Gr. *Quidni possis? Domum tibi, ubi habitet, commonstrabo.* Bud. *Isthuc quidem aliás: tu verò inter deambulandum (aut, desideamus, si lubet) aliquod mihi refer ex illius præceptionibus, quas optimas esse & potissimas censeas.* Gr. *Equidem recensebo lubens, cùm ut tibi gratificer, & prosim, si queam, tum ad meam recordationem. Primùm omnium docuit me, debere unumquemque non magnificè de se sentire, sed moderatè; seu, verius, demissè: hoc esse optimæ educationis, ac veræ comitatis solidum fundamentum ac proprium. Hinc navare operam, ut animum excolat atque exornet cognitione rerum, scientiâ, & exercitamentis virtutum: alioqui hominem non hominem esse, sed pecus. Rebus sacris interesse cum maximæ attentione & reverentia. Quicquid illic sive audias, seu videas, existimare magnum, admirabile, divinum, & quæ captum tuum exuperet. Crebrò te Christo commendare precibus: in illo spem & fiduciam tuam omnem collocandam. Parentibus obsequentem te præbere, inservire illis, ministrare, & quacunque valeas commodare, prodesse, adjuvare. Magistrum colere, ac diligere tanquam parentem non corporis, sed (quod amplius est) mentis. Ministros domini revereri, illorum q; doctrinæ audientem se exhibere, qui referunt nobis personam Apostolorum, atque adeò Domini ipsius. Senibus assurgendum, caput nudandum, attentè illos auscultandum, à quibus ob diuturnum usum rerum collecta sit prudentia. Magistratus honorare, illisque aliquid imperantibus dicto esse audientem, quibus cura nostrî à Deo est commissa. Viros magni ingenii, magnæ eruditionis, probos, suspicere, admirari, colere, bene illis cupere, & amicitiam illorum ac familiaritatem expetere, ex qua magni fructus reportentur, & is potissimùm,*

tissimùm, ut similes eorum evadamus. Denique iis, qui sunt in dignitate, debere reverentiam: idcirco impendendum esse liberaliter, ac libenter. Quid tu de hisce præceptis dicis? Bud. Meâ quidem sententiâ, deprompta esse ex divite quodam prudentiæ promptuario. Sed dic mihi, Annon sunt multi ad dignitatem evecti homines indignissimi, velut sacerdotes non respondentes tanto titulo, & magistratus pravi, & senes stulti ac deliri? Quid, quæso, de his sentiebat Flexibulus? An eodem esse honore prosequendos, quo potiores? Gr. Non ignorabat Flexibulus, esse tales non paucos: sed non concedebat ætati nostræ, ut nos inter ejusmodi & alios poneremus discrimen: nondum tantum esse nactos nos vel ingenii, vel prudentiæ, ut id possimus dijudicare: eam censuram & sapientibus esse viris relinquendam, & iis quibus illorum est regimen commissum. Bud. Rectè hoc quidem, ut videtur. Gr. Addebat, non debere adolescentem in nudando capite lentum esse, non in flectendo genu, non in unoquoque honorificè appellando, non in comi sermone ac moderato. Non decere multum loqui apud majores natu, aut superiores: id enim alienum esse à reverentia illis debita: sed tacitum illos auscultare, & ab eis haurire prudentiam, cognitionem rerum variarum, rectam atque expeditam loquendi rationem. Brevissima est ad scientiam via, audiendi diligentia. Prudentis & ingenioso esse, de rebus judicare, uniuscujusq; de eo quod probè novit: ideoq; negabat ferendum esse adolescentem, ad pronunciandum ac definiendum proclivem: debere illum in statuendo aut judicando, de re quantumcunq; levi ac exigua, esse cunctabundum, seu potius timidum, conscium videlicet suæ ignorantiæ. Quòd si in judicio de re qualibet, par est adolescentem esse talem: quid fiet de literis, de disciplinis, de legibus patriis, de ritibus, de moribus atque institutis majorum? de quibus non solùm sententiam ferre juvenem, sed nec disputare, aut vocare in quæstionem fuebat Flexibulus: non cavillari, non rationem reposcere, sed tacitè ac modestè obtemperare: quod dictum Platonis autoritate fulciebat, magni in sapientia viri.

Bud.

Bud. *Quid ſi ſunt leges aut mores pravi, iniqui, tyrannici?* Gr. *Idem & de hoc Flexibulus diſſerebat, quod de ſenibus. Non ignoro equidem, aiebat ille, multos eſſe receptos in civitate mores parùm probabiles; ſanctas eſſe leges; aliquas iniquas: ſed tu imperitus, inexpertus rerum vitæ, quomodo id cenſebis? Nondum eò perveniſti eruditione & uſu rerum, ut de eo poſſis ſtatuere: fortaſſe, quæ tua eſt ignorantia, vel animi libido, improbas eſſe leges judicabis, quæ ſint rectiſſimæ, & magno conſilio ſtatutæ; rurſum verò optimas, quas juſtum eſſet abrogare. Sine illos de iis inquirere, diſputare, definire, qui cauſam queunt de ſingulis probabilem reddere: tu id non poſſes.* Bud. *Ità eſt planè. Perge ad alia.* Gr. *Nullum eſſe decentius aut gratioſius adoleſcenti ornamentum, quàm verecundiam: nihil impudentiâ tetrius, aut inviſius. Magnum eſſe ætati noſtræ ab ira periculum: ab ea nos ad turpes actiones abripi, quarum paulò pòſt graviſſimè pœniteat. Multùm itaque eſſe cum illa luctandum, quoad omnino proſternatur, nè nos ipſa proſternat. Otioſus homo, ſaxum: malè occupatus, bellua: bene occupatus, verè homo. Homines nihil agendo, malè agere diſcunt. Cibum & potum metiendum naturali deſiderio famis aut ſitis, non guloſitate aut pecuina libidine infarciendi corporis. Quid poteſt dici tetrius, quàm hominem ea ingerere in ſuum corpus, edendo & bibendo, quæ exuant illum humanâ conditione, transferant in bellinam, aut etiam in ſtipitem? Compoſitio oris & cuncti corporis, quemadmodum animus ſit intus habitus, loquitur. Sed ex univerſa exteriore facie nullum animi ſpeculum aiebat eſſe certius, quàm oculos: ideoq; convenire illos eſſe ſedatos & quietos, non elatos, nec dejectos, non mobiles, ſed nec rigentes: faciem ipſam non in torvitatem nec ferociam compoſitam, ſed ad hilaritatem atque affabilitatem. Sordes & obſcœnitates abeſſe decet à veſtitu, victu, convictu, ſermone. Sermonem noſtrum nec arrogantem ac pavidum, nec viciſſim abjectum & effœminatum volebat eſſe: ſimplicem autem, & minimè captioſum, non detortum ad pravas interpretationes:*

nam id si fiat, nihil erit tutum loqui; & frangitur generosa loquendi indoles stultis ac ineptis cavillis. Manus, cum verba facimus, non jactandæ, non caput quatiendum, non crispandum latus, non vultum corrugandum & distorquendum, non pedes agitandos. Mendacio nihil dicebat esse tetrius, nec aliud æquè abominabatur. Intemperantiâ facere nos belluas, mendacium diabolos, veritatem semideos. A Deo natam esse veritatem, à diabolo mendacium: nec esse aliud ad vitæ communionem perinde damnosum. Multò justiùs debere ab hominum consortio pelli mendacem, quàm qui est furatus, aut qui aliquem pulsavit, aut qui adulteravit numum. Quæ enim esse potest vel rerum ac negotiorum contractio, vel consociatio sermonum cum eo, qui aliud loquitur, aliud sentit? Cum reliquis vitiorum generibus esse potest aliqua, cum hoc nulla. De sodalibus & amicitiis adolescentum multùm ille loquebatur, & accuratè, Non exiguum id esse momentum ad probitatem, aut flagitia nostræ ætatis: transire ad nos amicorum nostrorum, & sodalium mores, tanquam contagio: & tales nos ferè fieri, quales ii sunt quibuscum versemur: idcirco eam in rem magnam esse diligentiam atque operam navandam. Nec permittebat nobis, ut ipsi amicitias & familiaritates deligeremus: sed ut à parentibus, aut magistris, aut educatoribus nostris delectas & traditas acciperemus, & coleremus: illos ratione duci in eligendo, nos autem rapi pravâ animi aliquâ cupiditate, vel libidine: quòd si quo casu in necessitudines inciderimus inutiles aut noxias, à superiore autoritate admonitos, abjicere illas quamprimum oportere. Dicebat ille quidem cùm alia permulta, magna sanè atq. admirabilia, tum hæc ipsa diffusiùs, & exactiùs.

Sed hæc erat propemodum de rectâ adolescentiæ educatione summa.

FINIS.